

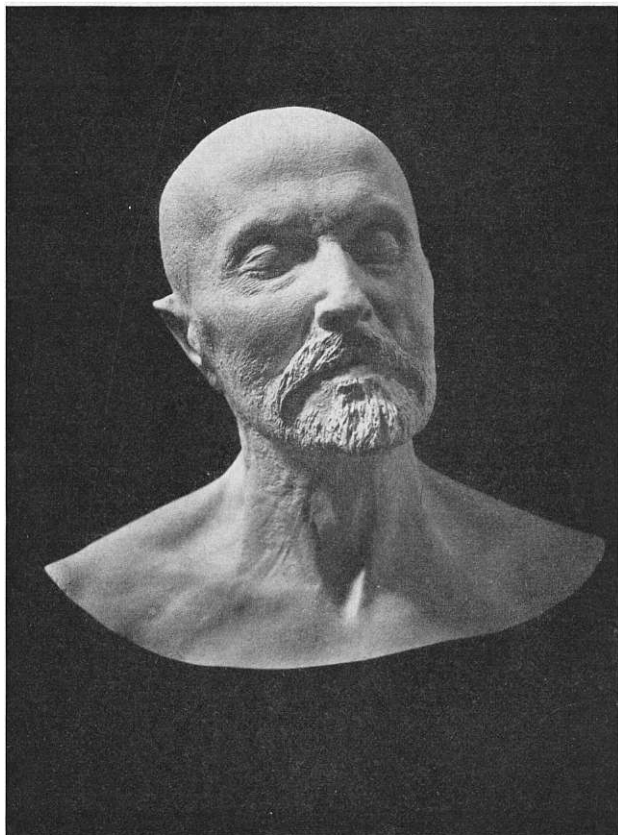
ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXI.

V PRAZE 15. ŘÍJNA 1937.

ČÍSLO 1.

14. IX. 1937

Po ukončení prvního boje.

Zápas o petřínskou silnici poskytuje nyní ve zpětném pohledu několik poučení. Nebylo by správné tvrdit, že zvítězila pouze bouravá, drtivá povaha kritiky, tudíž činnost záporná, která potře prozkoumaný a připravený návrh, aniž přinesla něco kladného a nového. Opak je pravdou; v tomto ušlechtilém a ideovém boji se vynořilo mnoho kladů a vědeckého přínosu, z něhož budou těžit všechny příští regulace. A k těmto příjemným, kladným ziskům nepatří pouze znatelné rozmnožení české obce památkářů, i když nečekané překvapil úsilný postup techniků. Ochranařští činitelé se sešli na téže myšlenkové linii s velkou částí naší inteligence a byli podporováni nejen pracovníky odbornými, technickými, lékařskými, znatelé práva a otázek regulačních, nýbrž svou účast i souhlas projevily též spolky a ústavy reprezentující a zvláště umělci nových moderních směrů. Sešli se, kdož se nedávno ideově potírali v úsilném zápasu myšlenek. Překvapil počet odborných spolků, které podpořily volání Klubu za starou Prahu, a možno tvrdit jako prokázanou skutečnost, že sotva jinému spolku by se zdařilo provést podnik tak závažný a protřibený v době až neuvěřitelné krátké.

Podív daleko větší vzbuzuje úroveň pronesených rozborů a projevů. Většinou byly napsány formou úsečnou, hutnou a věcnou. Byly připraveny pro zájmy odborníků i veřejnosti. Pozorují během let i u techniků zdokonalení řečnické formy a hodnotím tento zjev jako případnou událost této ankety. Na prvé anketě Klubu v Břehové ulici mluvili pouze členové a dva přízvaní odborníci, avšak 29. dubna účastnilo se jednání již množství odborníků a uplatnila se nejen technická znalost věci, nýbrž přítomné přesvědčovala i uhlazenost jednání, jemnost myšlenek. A přece obecenstvo nebylo unavováno dlouhými a suchopárnými výklady a rozhovory ukončeny nádherným večerem inž. dra Miloše Vaněčka. Příští soutěž na spojení se severozápadní oblastí je skvěle připravena a možno doufat v její zdar po pečlivých studiích přednesených v Sia. O podrobnostech nepíšeme, neboť jich bude použito v soutěži a dosud jsou duševním majetkem autorů. V. H.

Petřínská komunikace.

I.

Možno říci, že mezi veřejným míněním, reprezentovaným na jedné straně odbornými korporacemi, a vůlí většiny volených zástupců města Prahy nebylo většího zásadního sporu po celé naše století.

Vzpomeneme-li na příklad regulačních problémů na levém břehu Vltavy, uvědomíme si, že za nepřátelského režimu rakouského vyhráli jsme zásluhou mladistvého nadšení inž. Švarcera a Mölzera v otázce komorového plavidla u Střeleckého ostrova, kterým měla být hladina Vltavy zničena, že jsme vyhráli tehdy proti obci i Hradu, když šlo o nesmyslné vedení elektrické trati přes Prašný most a podél Hradu na Hradčanské náměstí, ale také si uvědomíme, že jsme prohráli proti rakouskému státu i obci v otázce trať Máněsova mostu a tato p r o h r a je pro Malou stranu dosud tak osudná, že způsobená jízva dosud není zacelena.

V otázce petřínské silnice má být veřejnost vyloučena i z odborné diskuse, ačkoliv hrdý název této silnice »C e s t a s v o b o d y« přímo by vyžadoval, abychom byli naprosto sjednoceni na předpokladech, proč se tato silnice staví a že její užitek vyvažuje způsobené ztráty hodnot ideálních a je úměrný obrovskému nákladu finančnímu.

K petřínské silnici mám svůj osobní vztah. Byl jsem z prvních zastánců této myšlenky již před 16 lety. Ve dvou regulačních soutěžích na pražské sektory byl jsem jejím spolunavrhovatelem a také jejím propagátorem již od doby, kdy jsme našli její vzor uložený ve sbírce plánů technického musea, jemuž jsem tento plán krátce před válkou získal s řadou jiných plánů ze stavebního oddělení místodržitelství.

Po odstupu mnoha let, v nichž Praha tak nečekané vzrostla, jsem však přesvědčen, že jsem vycházel z předpokladu, nemajícího již pro naši dobu opodstatnění. Regulační problém dopravní řešili jsme tehdy skutečně jen sektorově bez uvážení zájemů. A čteme-li dnes pozorně úřední odůvodnění petřínské cesty, přestává se již zcela správně odůvodňovati její význam pro širší dopravu, která má přiblížit předměstí a navázat na dálkovou komunikaci. Prozatím padla myšlenka vedení elektrické dráhy touto traťou a také trati trolejbusové a silnice má sloužit pouze pro provoz automobilový, tedy

pro provoz, jemuž nezáleží celkem na 2—3 kilometrových rozdílech vzdálenosti. Čili pro provoz, jehož zkratky jsou zbytečné. Kam chceme svést automobilový provoz? Bylo by přímo hříchem, svádět tento provoz Prahou ještě více na Národní třídu. Měl-li by být provoz sveden na Václavské náměstí, potom přirozený spád jest na most Jiráskův, a to dávnou traťou, vypracovanou ještě stavebním úřadem města Smíchova, na Hřebenka, Stadion a Břevnov zahradou ministerstva pošt. Jiráskův most byl také z tohoto důvodu stavěn a regulačně není dořešen a proto je nedostatečně frekventován. Ostatní spád z Břevnova a Střešovic je na most Mánesův a Chotkovou silnici nebo Úvozem na most Karlův.

Jsou-li tyto směry uznávány, padá význam petřínské silnice pro její význam odlehčující běžnou dopravu a přichází v úvahu její význam pro dopravu příležitostnou na Stadion. Je zvláštní, že projektanti Masarykova státního stadionu, dobře uvažující i otázku dopravní, na tuto příležitostnou komunikaci nereflektují, ba právě Sokol a jiné korporace, životně interesované na Stadionu, tuto komunikaci zavrhují pro její přímo nelogickou a nebezpečnou křižovátku na Pohořelci, která by způsobila více zla než silnice prospěchu.

Zbývá poslední důvod, a to nejpádnější, proč ten náklad 23 milionů nebo spíše 30 milionů a proč ta ztráta půldruhé hektaru sadů, to jest rozlohy všech sadů na Kampě. Má to být důvod o b j e v e n í P r a h y silnici významu v y h l í d k o v é h o, kterou »staromilci«, jak bylo řečeno, dobře nechápu. Doporučuji však každému, aby si dnes již viditelnou traťou dobře prošel. Pravím, že její význam vyhlídkový není ž á d n ý, naopak připravuje nás o ilusi, na které si v Praze zakládáme. Vyhlídka musí obsahovat určitě rovné pole s panoramatickou gradací, a tu v této trase nemáme.

Až k tunelu pod částí Lobkovicovy zahrady nevidíme Hradčany a Prahu máme přezánu popředím, které právě není pýchou města. Totéž jest potom ze Strahovské zahrady, je-li v popředí blok klášterní nemocnice a Hradčany vidíme již jen skresleně. Cizince, kterého touto cestou povežeme, připravíme o nádhernou představu Prahy, kterou nám podává jedině obraz na příklad od petřínské restaurace, s kterým se nemůže ani zdaleka srovnat pohled, který by byl z nové restaurace, navrhované architektem Hübschmanem. Cizinecký ruch bude obstaráván z 90 procent stále autokary, pro něž návštěva dnešní vyhlídky od petřínské restaurace, zpřístupněné lanovou drahou, by byla vítána a příjemným přerušením okružní cesty Prahou. S touto danou možností se dosud nepočítalo.

V »Právu lidu« velmi výstižně zamítl petřínskou silnici inž. arch. J. Kříž i z důvodu, že tu současně řešíme možnost, aby Petřín byl v budoucnu zastavěn. Nic nebude snadnějšího než toto. Dejme tomu, že by bylo potřeba vyřešit byt starostův — cesta k němu již půjde. Přejde se na to, že pustá cesta by měla být osvětlena dalšími kamennými strážci, čili je to otevřená možnost, která bude využita, jakmile se najde vhodný zájemce. To, že dnešní plán to vylučuje, není ochranou pro budoucnost, padá-li hlavní důvod nezastavitelnosti — nepřístupnost a nedotknutelná doména jedinečné přírodní rezervace.

Povšměnme si, jaký je vztah pražského urbanismu k sadům. Je přímo nedobový a není odlišný od politicky nedemokratické radnice předválečné. Krátce před válkou vypracoval Klub za starou Prahu plán vnitřní Prahy, na němž demonstroval krutou žalobu proti obci, že zeleně uvnitř Prahy ubývá. Dnes by tato žaloba byla nepoměrně horší.

Jak jsem již řekl, petřínská silnice zrušuje půl druhu hektaru nejkrásnější přírody.

Sad je v Praze dosud elementem pouze trpěným, nikoliv nedotknutelnou ideální hodnotou, která se za žádnou cenu nesmí zmenšovat. Vždyť jsme všechny příležitosti zříditi pásmo sadů uvnitř Prahy proti jiným městům prohráli. Místo novoměstských hradeb od Karlova až k Denisovu nádraží každé jiné město by zřídilo sady. Vzory toho máme ve všech městech dříve opevněných. Rovněž nábreží mohla být lemována pásmy sadů a nikoliv tím, čím jsou, jak správně vystihl ministerský předseda. Tyto prohrané příležitosti nás tím více zavazují, abychom aspoň nesahali na to, co ještě z b ý v á. A nezývá toho mnoho, vždyť většina sadů jsou pouze pruhy vnechaných stavebních parcel, v nichž vidíme s jednoho konce na druhý. Jen jediný přístav vegetace a klidu zbyl: petřínská stráž! Bylo nám vytknuto, že chceme zameziti provedení petřínské silnice jako velké investice a tím zmařitme mnohým pracovní příležitost. Jako příležitost k otevření práce je silnice chápána i na radnici. Jinak by nebylo lze si vysvětliti tu okamžitou velkou pohotovost finanční. Bylo by smutným dokladem bezplánovitosti, kdybychom viděli v této silnici jedinou možnost k práci, a to v době, kdy na provedení čeká řada investic důležitějších.

Bylo-li již řečeno, že silnice má být zřízena ve prospěch příštího sletu, všimněme si, čím bude pořádání sletu ohroženo — ne totiž tím, kudy auta na sletišť pojedou, nýbrž tím, k a m j e d á t i, až tam dojedou. O to je postaráno, ale toliko v regulačním plánu, ale nic více.

Uzemí stadionů nemá parkoviště, ale regulační plán, bez námitek schválený, navrhuje zřídit po hřebeni bývalých strahovských lomů až na Bílou horu prostranství 1½ km dlouhé a širší než Václavské náměstí. Je to krásný ideový odkaz prof. Balšánka, ale není tu živé duše, která by ho realizovala. Představme si tuto trať, kterou by mohla jít dálková doprava, podchycená již na Bělé hoře, 2 km příčně nerušená a vyhýbající se Břevnovu a ústící u Jiráskova mostu, toto krásné prostranství na místě opuštěných lomů a pustin, velikou promenádou a vyhlídkovou cestu, vedoucí k Bílé hoře, která by byla nejen příležitostným parkovištěm pro stadiony, nýbrž i vojenským cvičištěm, a co hlavní, jedinečnou avenue pro slavnostní vojenské přehlídky. Vybudovat tuto cestu byl by velký čin investiční, kterého by si naše armáda a obyvatelstvo Prahy zasloužily. Není tu nejmenší překážky nežli vůle. A viděti naše krásné vojsko pochodovati na těchto místech přímo symbolických! Tato cesta by mohla nésti oprávněný hrdý název »Cesta svobody«, kterou by každý rád uvítal, každý, kdo chce mít Prahu obohacenu o velké a krásné demokratické činy.

V úvodu jsem označil příklady, jak v dusných dobách předválečných, kdy centrální úřady měly tolik neporozumění pro naše hlavní město, když česká odborná veřejnost stála sjednocena v boji za určitou ideu, vždy dovolala se toho, aby byla vyslyšena, a nebyla-li vyslyšena, byly Praze vždy způsobeny nenahraditelné škody. Dnes je skutečnou záhadou, komu záleží na porušení předpokladu demokratického našeho zřízení, aby byla odborná veřejnost přehlížena, jde-li o tak nedobrou věc, jakou je petřínská silnice, zvaná »Cestou svobody«, tím nejvznešenějším slovem, jaké národ má a které získal vítězným bojem za právo a spravedlnost.

Arch. Kubíček.

II.

Nádherné sady petřínské nutno považovati za přírodní památku. Výsepní čelo Petřína, vymodelované činností Vltavy v mladší době ledové a poledové, stalo se navzdor nepříznivému podkladu (zahořanské břidlice de a zdické vrstvy dš) nositelem jedinečného sadu a rozsáhlou nádrží svěžího vzduchu; sad obsahuje řadu dendrologických i floristických zvláštností, jsou v něm lokality mnohých vzácných rostlin, které tu našly poslední svoje útočiště před ničivou lidskou kulturou. Komise pro ochranu přírody při Masarykově akademii práce v mnoha zasedáních uvažovala o projektu petřínské komunikace a došla k jednomyslnému protestu proti vyloženému návrhu Státní regulační komise z těchto důvodů:

I když petřínská silnice proniká zdnalivě jen úzkým pruhem nádherný komplex petřínských zahrad, nic nezabrání ve skutečnosti jeho úplnému rozrušení a zvláště snížení jeho rekreační hodnoty na minimum, jak je patrné z rozboru jejího vlivu na okolí:

a) První podmínkou možnosti osvětlení je klid, který by ovšem byl navzdor vypuzen z petřínské strání daleko se rozléhajícími hlukem motorových vozidel při stoupání, které je dosti značné, i při předjíždění. Vliv hluku na ničení nervů a duševního zdraví se dnes aspoň teoreticky uznává, prakticky však heslo »Boj proti hluku« zůstalo bez úspěchu, a nyní má být obyvatelstvo Prahy připraveno ještě o jednu z mála možností, kam se dá aspoň na chvíli z hluku uniknout. Po té stránce třeba zvláště zdůraznit cenu Seminářské zahrady, která neleží přímo nad městem jako Petřín, nýbrž bokem k němu, a která ve své části přiléhající k Lobkovické zahradě patří k nejtišším koutům Prahy. Zvýšenou měrou to platí ovšem o zahradě Lobkovické a Strahovské.

b) Stejně podstatnou složkou rekreace je čistý vzduch a petřínské strání jsou reservárem svěžího vzduchu pro Prahu. Intenzivní automobilovou dopravou v prudce stoupajícím terénu bylo by ovzduší v dalekém okolí záhy přesyčeno výfukovými plyny, a to ještě se zvýšeným podílem spálených olejů. Celý komplex sadů bude pak zamořen zápachem se silnice a silně znečištěn i s hlediska zdravotního. Ani nejlepší úpravou nebude možno úplně zabránit zvířování prachu, zvláště když sem bude zařazen vozidly přicházejícími přímo z periferie. Tu nutno připomenouti i uznávané špatnou větratelnost tohoto komplexu a přilehlé části Malé strany, chráněné od západních větrů. Plyny i prach se budou proto v sádech hromadit. Nutno dodat, že dokonalé udržování a čištění silnice při tak příkré trase a na násypch buď bude vyžadovat zcela mimořádných nákladů, nebo — a to je pravděpodobnější — silnice bude zanedbávána a zdravotní závady se budou stupňovat.

c) Uvedené okolnosti budou působiti velmi nepříznivě na vegetaci sadů. Výfukové plyny — jak známo — otravují stromy i keře; stejný vliv mají i výpary vozovek, zcela nebo ve spárách dehtovaných, asfaltovaných a pod., takže i přírodní prostředí, další pod-

statná složka rekreace, bude silně poškozeno. Neklid ovšem vypudí ze sadů i plectvo, a tak bude přírodní ráz úplně zničen. Rovněž vody stékající se silnice mohou mít jen nepříznivý účinek na okolní vegetaci. Kdyby se pak pomýšlelo na zavedení trolejbusové dopravy, působily by stožáry a vedení v sadu velmi rušivě i ze značné dálky.

V podrobnostech nové trasy je nutno s hlediska ochrannářského i rekreačního zdůraznit tyto námitky:

a) Ničí se charakteristický vchod do Kinského zahrady a ohrožuje snad i starý platan při vchodu (z plánu to není dobře patrné).

b) Proráží se památná Hladová zeď velmi široce na místě značně strmém, a vysoký zářez do straně, který bude nutno provésti, nelze pohledově nijak zastříti, takže se zde vytváří veliký a zdálí patrný zásah do přírodního dnešního stavu.

c) Ničí se část Petřina sadovnický nejlépe upravená a poskytující dnes krásné průhledy.

d) Rozrušuje se pro Prahu charakteristická a z jara ničím nevyrovnatelná štěpnice v Seminářské zahradě.

e) Ničí se nejkřídlnější část Seminářské zahrady (při ústí proponovaného tunelu) i dosud veřejnosti nepřístupných zahrad Lobkovické a Strahovské.

f) Nenapravitelně se porušuje nejkrásnější výhled s Petřina směrem k Hradčanům a Malé straně.

g) Ničí nebo úplně se porušují staré stromové porosty, které se uchovaly v dosti přirozeném stavu z dávných dob v hořejší části Lobkovické zahrady a lesnaté části zahrady Strahovské. Tunel bude zkázou stromová nad ním se nalézajícím.

h) Rozrušuje se úplně náměstí na Pohořelci. Navržená trasa ústí kolmo na směr Úvozu, v bezprostřední blízkosti domu, tvořícího ostroh mezi Úvozem a Loretánskou ulicí. Tento dům tvoří zajímavý point de vue pro celou pasáž, sestupující od Dlačova k Loretánskému náměstí a k Úvozu, tedy pasáž inteligentními cizinci velmi vyhledávanou pro úžasnou zajímavost. Je naprosto jisto podle dosavadních pražských zkušeností, že brzy po uskutečnění petřinské silnice bude prohlášen tento dům, z nejstarších v Praze, opředeny pověstmi a nadmíru charakteristický pro Pohořelec, za komunikační překážku a bude zbořen.

Všechny tyto estetické momenty a přírodní krása vůbec mají pro rekreaci stejně důležitou hodnotu jako složky ostatní. Uznávání tohoto faktu je patrné i z toho, že se během vývoje názorů o petřinské silnici stále méně zdůrazňuje Státní regulační komisi její důležitost a stále více se mluví o její nerušivosti. Bohužel zřetel k nerušivosti, která se při nové trase uplatňuje jedinečně při dálkových pohledech (s nábrežím), je velmi podružný proti rušivosti všech vnitřních pohledů v petřinských sadech, a ta se při této silnici vůbec nedá odstraniti.

Pro tendence návrhu je ostatně příznačné, že se v důvodové zprávě sice poněkud dbá ochrany stavebních památek, ale naprosto se pomíjí ochrana památek přírodních a ani v nejmenším se nepřihlíží k sadové estetice.

Velmi důrazná je námitka, že jakmile jednou bude petřinská silnice uskutečněna třeba v malé šířce, nebude možno nijak zabránit jejímu rozšíření a zavedení elektrické dráhy v budoucnu, což by ovšem mělo za následek stupňování závad a dokonalé znehodnocení sadů. (Viz též B, 8.).

Vzhledem k tomu, že mikroklimatické podmínky se vlivem velkoměsta značně změnily od dob, kdy petřinské sady byly zakládány, a vzhledem k nepříznivým edafickým podmínkám stanovištním jest oprávněna obava, že budou-li sady zničeny, nikdy už v budoucnosti nebudou moci v tomže rozsahu a porostu býti vybudovány.

Prof. dr. Kavina.

III.

Mluvit o zdraví mi připadá nositi dříví do lesa. A přece, uvědomíme-li si, že člověk si začne vážiti zdraví obyčejně teprve tehdy, když je buď ztratil anebo bylo nějak ořeseno, pochopíme, proč při všech možných technických, obchodních a jiných praktických problémech přicházejí v úvahu všechny ostatní ohledy, jako stavitelské, cenové, výdělkové atd., a teprve naposled se buď uvažuje anebo vůbec neuvažuje o přednostech nebo závadách hygienických. Zejména jsou-li to základy hygienické, které brzdí buď provedení nebo dokonce výnosnost projektu, jsou buď úmyslně přehlíženy nebo bagatelisovány.

I při projektu zničení nebo aspoň znehodnocení Kinského zahrady, Petřina a zahrady Seminářské je to na prvním místě láska ku Praze a k její kráse, která bouří každého uvědomělého Čecha, že nikoli nepřítel, ale vlastní lidé mají zničit krásu petřinských straní a klid ohromného komplexu zeleně, dosud ničím nerušeného.

Zde však krása, zeleně, stromoví souvisí těsně s hygienou a zdravím člověka. Nemí možno každému, kdo se cítí vyčerpan, aby opustil své zaměstnání a odjel si ven do přírody. Většinou musí stačiti, a řečnede sami, kolikrát i vy, unaveni prací a hlukem velkoměsta, utíkáte rádi do těch našich strání na levém břehu, abyste zde dali odpočínouti oku i uchu, abyste vypřáhli svůj mozek a osvěžili se klidem a vzduchem, neříkám ideálním, ale aspoň bezprašným a neotráveným plyny benzínu, nafty a jak se všechny ty pohonné látky jmenují.

Uvažte vy, kteří máte rozhodovati o tomto projektu, že tím ničíte prostředí, kde, neli vaše děti, tak aspoň děti vašich soukmenovců mají možnost aspoň částečnou zotavení. Vždyť dnešní Praha není Prahou našeho dětství, kdy jsme po škole šli na procházku nikoli na Petřín, ale stačilo Karlovo náměstí nebo nabřeží, kde se pohybovala nenáročná koňská dráha nebo později nepříliš častá elektrika a s ní konkurovaly jen drožky nebo fiakry, které nikomu nepřekážely a jejichž tempo odpovídalo tempu tehdejšího života.

Posleďte dnes děti na procházku v ta místa — raději je nechte doma — vždyť tam jde dnes o život a zdraví a o žádný zisk pro dítě. A kam s rekonescenty po různých infekcích a kašlech? A které dítě nepotřebuje takovou malou rekreaci několikrát do roka? Ty posílám nejraději do Seminářské zahrady, plné slunce a svěžího, bezprašného vzduchu. A což děti po škole, kam ty se mají uchýliti?

Normální Pražan, který se musí pohybovati v centru města, si ani neuvědomuje, co vlastně celý den dýchá, nevnímá už ani těch otravných benzinových plynů, které nemohou býti lhostejné lidskému organismu. Lituji vždy dopravních strážníků, kteří utíjí těch zápachů z prvé ruky, a zazlívám jim při tom, že nejsou přísnější na nesvědomité automobilisty, kteří zahalení dýmem benzínu a oleje beztestně kolem nich se šínou.

Dospělý se může chrániti do jisté míry proti těmto otravným plynům, buď že volí jinou cestu nebo se odvrátí, zaráží dech atd. Toho u dítěte není — to nabírá vzduch otrávený benzinovými výparý plnými doušky, nemá času při stálém zvatlání, aby se chránilo, a konečně mu to ani nenapadne.

Pro tyto děti, pro rodiče těchto dětí jsou petřínské sady, tam jsou rodiče bezpečni, že jejich dítě nic nepřejede, tam mají děti klid, poměrně ticho, krásné prostředí a možnost hrou zotaviti se tělesně i duševně. Kolika rodičům, kteří nemají prostředků, aby poslali své děti ven na zotavenou, na neděle a svátky, ba ani na prázdniny, jsou petřínské sady pro jejich děti jediným útočištěm.

Nechme stranou zdravé dospělé osoby, beřme dnes zřetel jen k těm maličkým a potom k těm starým, kteří mají již život za sebou a zasluhují si plného odpočinku, pro ty jsou petřínské stráně se svou krásou, tichem a klidem důležitým článkem v řetězu jejich denního života, těm zachovejme tuto krásu nedotčenu! Pěče o dítě a něko staré osoby je visitkou té které země!

Bohužel s těmi našimi pražskými dětmi se bude tak nakládati jako s naším domácím ptactvem. Tomu se berou kdejaké křoviny, vyholují se krásné stráně (viz pod restaurací v Kinské zahradě), namísto okrasných křovin se vysadí pár bobků, které nikdy listů neshazují a jsou vždy pražsky zelené, t. j. od sazí černé. Ptáčci nemají kde hnízdit, nenaleznou v našich sadech útočiště — a naše děti budou pomalu také takovými psanci, jimž se vezme to poslední, co představuje plíce velkoměsta! Je starou zkušeností, že podle toho, jak se kdo chová k zvířatům a dětem, poznáte, jaký je to člověk!

Mnohý snad namítne, že máme dosti jiných sadů a dětských hřišť na ostrovech, na Karlově náměstí, ve Vrchlického sadech, v Riegrových sadech atd. Tyto jsou však většinou v centru města nebo nízko položené, bluku plno a vzduch o nic lepší — až snad na Riegrovy sady — než v okolních ulicích. A hřiště? Jaká to ironie! Prašné prostředí, obmezené místo a některá jsou dokonce v zimě uzavřená, jako na Židovském ostrově. Naproti tomu v Seminářské zahradě je krásné místo bezprašné, veliké, bezpečné, klidné a v zimě krásný svah, pro sáňkování jako stvořený. O Stromovce ani nemluvíme. Je vzdálená pro děti z centra a nemajetným (elektrika) téměř nepřístupná.

Autostrádou zničíme nejen krásu těchto míst, ale i vzduch a klid!

Představme si, že by se to bylo stalo nějakým rozkazem kdysi z Vídně! Co by bylo bývalo plamenných protestů, co by bylo bývalo řečí o zúmyslném zneřávení naší matičky Prahy. Byl by to býval nepřátelský akt, který by byl vzbouřil všechno pražské obyvatelstvo. A dnes? Naši lidé, my sami ničíme to, co nám předkové zanechali, co jest veřejným majetkem, na co nemá nikdo práva ničivou rukou sahati, nechce-li býti proklínán příštími generacemi.

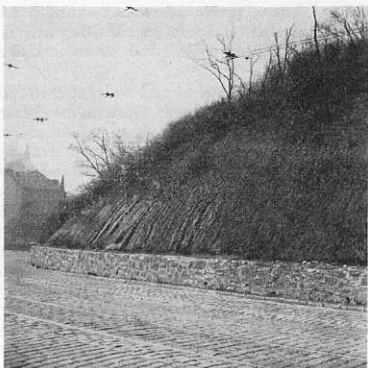
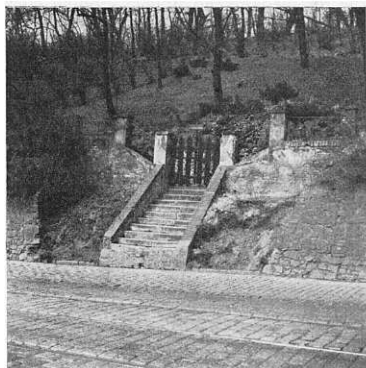
O tom, jak cizí člověk dovede oceňovati krásu Prahy, sdělil mi názorný fakt pan sekční šéf Wirth: Před převratem chtěla obec pražská vésti elektriku Prašným mostem, Jelením příkopem na Hradčanské náměstí mezi Arcibiskupským palácem a Hradem. A kdo tomu zabránil? Tehdejší protektor centrální komise ve Vídni, Ferdinand d'Este, diktátorsky, s poukazem na ničení krásy těchto končin.

Pro co měl pochopení cizinec, musíme míti pochopení i my!

Opakuji to, co jsem napsal nedávno: Nemůžete-li našim dětem poskytnouti více, neberte jim alespoň to, co ještě mají!

Protestuji jménem svým, jménem pražské župy lékařské, jménem české společnosti paediatrické a jako zemský starosta Svazu skautů.

Profesor Dr. Jiří Brdlík.

**Jak se upravuje nejdůležitější komunikace k Hradu a na pražský severozápad.
(Chotkova silnice 1937.)**

O geologické stavbě Petřína.

Geologická stavba Petřína je poměrně jednoduchá. Petřínské stráně jsou převážně budovány šikmo vztýčenými spodnosilurskými břidlicemi (hlavně t. zv. vrstvami zahořanskými a břidlicemi královčovskými), na něž se na temeni Petřína nesouhlasně (diskordantně) přikládají usazeniny útvaru křídového. Křídový útvar je zde zastoupen sladkovodními, kaolinickými pískovci peruckými a jílovito-glaukonitickými pískovci korycanskými (cenoman), na nichž spočívají písčité slíny (opuky) a spongility t. zv. vrstev bělohorských (spodní turon).

Z mladších pokryvných útvarů uplatňují se svahové hlíny a ssuti. Svahových hlin, vzniklých rozpadem a přemístěním spodnosilurských břidlic, je poměrně málo, zvláště v území zahořanských vrstev, a lze říci, že jejich mocnosti vcelku od jihu k severu přibývá; hlíny vyplňují hlavně mělké erozivní rýhy v nižších partiích svahů. Zato svahová ssut, tvořená převážně úlomky křídových hornin, dosahuje místy, ve vyšších částech východního a severovýchodního svahu Petřína, značné mocnosti.

V projektované, právě vytyčené trase nové petřínské komunikace jsou pak úložné poměry následující:

Silniční trasa při svém vstupu na petřínské svahy přetíná nejprve u bašty, jižně od Hladové zdi, pruh drabovských křemenců, viditelných výše ve svahu. V bezprostřední blízkosti bašty však křemence samy nezastihujeme, pouze mocnou vrstvu jejich ssuti a rumu (navážky), (circa 10 m); dolní, východní konec pruhu křemenců, který trasa silnice přetíná, byl zde patrně již v dřívějších dobách, snad již před stavbou bašty, odláman.

Severně od Hladové zdi, v dolní části Nebozízku, nad bývalými újezdskými kasárenami, stejně jako u Sokolovny, jsou stráně budovány vrstvami zahořanskými. Jsou to tmavé, slídnaté, místy drobovitě břidlice, v nichž se místy podřízené uplatňují i slabé vložky křemencové. Souvrství má v těchto místech přibližně směr V—Z a upadá dosti příkře k jihu. Na mnoha místech vystupují zmíněné břidlice těsně pod povrchem svahu, jelikož svahové hlíny jsou zde vyvinuty jen v míře zcela nepatrné a místy prakticky chybí. Pouze v nověji zřízeném parku na místě zbouraných kasáren jsou zahořanské břidlice zakryty mocnější vrstvou navážky, rumu a zbytků zdiva (circa 4 m). Také v dalším pokračování silniční trasy severně od lanové dráhy, v Seminářské zahradě,

setkáváme se se zmíněnými zahořanskými vrstvami, které zachovávají v podstatě též směr a sklon jako na Nebozízku. Neobsahují však již křemencových vložek a jejich vyšší partie bývají dosti navětralé a proměněné v eluvium. Svrchu jsou zakryty jílovitými hlínami (bezpochyby svahovými), dosahujícími až 3—4 m mocnosti. Ve střední části Seminářské zahrady setkáváme se na basi těchto hlin s circa 0.5 m mocnou polohou ssuti, tvořené převážně navětralými bloky pískovců, promíšených drobnějšími ostrohrannými úlomky opuk. V podřízené míře se objevují i ostrohranné úlomky silurských křemenců. Na některých místech má tato ssutová vrstva jiný úklon nežli dnešní povrch svahů, a bylo by ji snad možno pokládati za starý, původní povrch petřínské stráně z doby před zřízením zahrady.

Dále k severu jsou v Seminářské zahradě (západně od škoily a novostavby mateřské škoily) zahořanské vrstvy prořaty žilnou intrusí diabasu; diabasová žila je dosti dobře patrna, jižně od kruhovitě barokní kaple, v reliefu svahu jako úzký táhlý hřbet, a byla v minulých dobách v těchto místech otevřena lomem, dosud patrným.

Severně od diabasové žíly setkáváme se opět s vrstvami zahořanskými, které pokračují i dále k severu, do zahrady Lobkovické, kde mezi t. zv. »dolní a horní vyhlídkou« je v nich projektován tunel.

Souvrství je silně tektonicky porušené a má v těchto místech jiný směr a úklon nežli jižně od diabasového pruhu; probíhá circa od SZ k JV a dosti příkrým úklonem k JZ. Je budováno černými, měkkými břidlicemi, dosti silně limonitovanými, jejichž nejvyšší partie jsou eluviálně rozložené. Zakryty jsou dosti mocnou polohou svahových hlin, které v mělké erozivní rýze, jižně od zdi Lobkovické zahrady, dosahují až circa 7 m mocnosti.

V Lobkovické zahradě, severně od t. zv. »horní vyhlídky«, vstupuje trasa silnice do území břidlic královčovských, které sleduje pak v celé své zbývající části v Lobkovické a Strahovské zahradě, aby blíž Pohořelce vstoupila opět do oblasti vrstev zahořanských. Spodnější polohy královčovských břidlic, které zde zastihujeme, jsou tvořeny měkkými, jílovitými, šedými až nazelenalými břidlicemi, jejichž vrchní partie bývají do značnějších hloubek zcela eluviálně rozpadlé. Směr a úklon souvrství není tedy měřitelný.

Břidlice bývají zakryty jílovitou, slabě písčitou svahovou hlinou, často promíšenou drobnými úlomky opuk, jejíž mocnost je dosti proměnlivá; Lobkovická zahrada byla totiž dříve terasovitě upravována, čímž relief svahů byl dosti pozmeněn.

Dále k severozápadu vstupuje silniční trasa ve vyšších partiích Lobkovické zahrady do území svahových asutí, tvořených často velikými bloky shora svezlých křídových pískovců, s nimiž se setkáváme i jinde ve vyšších částech východních a severovýchodních svahů Petřína a přilehlých zahrad. V trase silnice je zastihujeme i v západním cípu Lobkovické zahrady, blíže domku čp. III-343, a v protilehlé zahradě domu čp. III-341 ve Vlašské ulici, pod strahovským klášterem. Křídová ssut' vyplňuje zde mělčnou erosivní rýhu, táhnoucí se v těchto místech přibližně souběžně s osou horní části Vlašské ulice; svrchu je ssut' místy zakryta písčitou svahovou hlinou a její dolní partie bývají silně podmáčeny.

Veliké bloky křídových pískovců se zde vyskytují místy hluboko ve svahu (záp. nemocnice) v území královských břidelic, značně níže, nežli probíhá úroveň křídové transgrese; vysvětlení tohoto zjevu nalzáme ve zjištění dr. V. Zázvorky,^{*)} který shle-

*) »Geologická vycházka do křídvy v západní části Prahy. Vidovle. Bělohorská pláň«, Praha, 1937.

dal, že východní konec křídové tabule bělohorské výšiny (na Dlabačově, v okolí Stadionu a na jiných místech) se dosti zřetelně sklání k východu, k Petřínu, a je rozpukán řadou rozsedlin v jednotlivé kry, z nichž východnější proti západním jsou stále více a více pokleslé. Rozpukané kry křídových usazenin se při východním a severovýchodním horním okraji Petřína stále více a více uklánějí, rozestupují, a svoji vlastní vahou zvolna sjíždějí do vltavského údolí, takže je možno tuto oblast do jisté míry právem nazvati »svážným územím«, jehož rovnováhu by bylo možno snadno nějakým větším technickým zásahem porušiti.

Sjíždění pískovcových bloků je podporováno tím, že na basi pískovců se místy nalézají čočky jílovitých, nepropustných lupků, které zadržují vodu a svoji plasticitou usnadňují skluzu jednotlivých podmáčených pískovcových ker, stejně jako nepropustné, rozbrědlé, jílovité eluvium královských břidelic.

Na basi křídového souvrství, zvláště v místech, kde jsou vyvinuty zmíněné lupky, je totiž po celé horní východní hraně Petřína vytvořen vodonosný obzor, který byl v dřívějších dobách zachycován řadou drobných soukromých jímek a vododů.

Dr. Ferdinand Prantl.

Doplňovací budova Národního divadla.

(Otisk vyjádření, podaného drem Stefanem a inž. Křížem ministerstvu veřejných prací.)

Dopisy pod č. j. 4 b 2833/49 ai 36-37.924 ze dne 11. listopadu 1936 vyzvalo ministerstvo veřejných prací prostřednictvím Klubu architektů a Společnosti architektů oba podepsané, jakožto pisatele článků v časopisech »Stavba« a »Styl«, nesouhlasících s projektovaným přemostěním, zda by se zúčastnili užší soutěže na vypracování ideového náčrtku pro toto přemostění, aby tak podali důkaz o možnosti jiného vhodného řešení zmíněného přemostění.

Oba podepsaní navštívili ministerstvo veřejných prací, kde se jim dostalo podrobnějších informací. Z nich vyplývalo, že jejich eventuelní součinnost na této otázce by měla býti co nejužší vázána k stavebně schválenému a již prováděnému návrhu doplňovací budovy a omezena tudíž jen na možnost výtvarné obměny přemostění, a to za předpokladu, že poloha přemostění, jak jest v úředním projektu obsažena, nebude měněna.

Podle těchto informací vylučuje ministerstvo veřejných prací spolu s ministerstvem školství a národní osvěty všechny jiné způsoby komunikačního spojení nové doplňovací budovy s budovou Národního divadla — na př. tunelovou spojkou pod ulicí — výsuvný most, který by byl technickým opatřením v používání časově omezeným na několik hodin hlavního denního provozu — jakož i lávku, která by eventuálně mohla býti po dobu provozu opatřena vysouvacím krytem.

Proti těmto všem možnostem uvádí ministerstvo veřejných prací (resp. ministerstvo školství) námítky rázu provozního a technického. Jest tedy podle ministerstva veřejných prací počítati s přemostěním stálým jako s naprostou nezbytností.

Jestliže se tedy vyzva k podání důkazu o možnostech jiného, výše naznačeného vhodného řešení pro přemostění (jak je formulována v přípisech, jimiž byli podepsaní vyzváni k součinnosti) omezuje zásadně na řešení, obsažené již v úředním projektu, nezbyvá podepsaným, než tento druh užší soutěže odmítnouti.

Zásadní stanovisko, jež podepsaní zastávají a jež projeví ve svých článcích proti projektovanému přemostění, bylo by s takto jednostranně vymezenými možnostmi spolupráce neslučitelné.

Podepsaní jsou však přesvědčeni o možnostech jiného řešení, než podává stavebně již schválený projekt doplňovací budovy Národního divadla. Důvodem k tomu je jim prostudování tohoto projektu, jakož i stavební ohledání budovy Národního divadla v místech, přicházejících v úvahu pro přemostění.

1. O zásadní nemožnosti podzemní spojky podepsaní nejsou přesvědčeni. Uznávají technické obtíže, které odvedly úřady a projektanty od takového řešení, avšak nejsou přesvědčeni o nepřekonatelnosti překážek, zejména pokud jde o nutné podchycení základů Národního divadla a o dlouhou lhůtu, které by si takové podchycení vyžádalo. Podklady, které byly v tomto směru podepsaným k dispozici, nebyly úplné a neobsahovaly vůbec studie podzemního spojení, o nichž bylo řečeno, že sice existují, že však nebyly přijaty. Podepsaní jsou toho názoru, že i přes veškeré obtíže (jak vzhledem k významu budovy Národního divadla, tak vzhledem k námitkám, které bylo možno proti přemostění předvídat) měl být projekt tunelové spojky vypracován do všech důsledků a odborné veřejnosti předložen stejně jako projekt přemostění, uveřejněný ve Zprávách veřejné služby technické.

2. Podepsaní vidí také docela přijatelné východisko v takovém řešení, při němž by bylo užito výsuvného mostu, jenž by byl spojkou mezi budovou Národního divadla a budovou doplňovací pouze v hodinách, určených pro převážení dekorací a rekvizit. Takový most byl by otázkou ryze technickou. Námitku, že by v ostatním čase nebylo možno osobám služebně tu zaměstnaným komunikovati mezi oběma budovami, vyvrátilo by současné provedení podzemní pasáže osobní, jejíž náklady proti provozní tunelové spojce by byly nepatrné. Eventuální další námitka, která by se snad mohla vyskytnouti, že se zvětšuje ztracený spád pro pasáž osob, neobstála by před výhodou výtvarného neporušení. Přednost tohoto způsobu řešení spočívá v tom, že po značnou část dne by zůstala budova Národního divadla beze všech nepříznivě působících přídavek a byla by ušetřena všech architektonicky cizorodých elementů.

3. S úředním projektem, schváleným ministerstvem školství a národní osvěty a ministerstvem veřejných prací, nemohou podepsaní souhlasit ani v případě, že by jakékoliv jiné řešení, než právě trvalým přemostěním, bylo nemožné, čehož ovšem není. Značnou závadu apatřují podepsaní již v umístění mostu, pro něž autoři volili přechodní pole mezi architektonickou částí Zítkovou a Schulzovou, využívající sice navázání na t. zv. šestou ulici jeviště, avšak přehlížejíce, že nové přemostění, které přímo navazuje na Zítkovu visutou loggiu, vyvolá nežádoucí architektonickou disonanci mezi starou částí monumentální a novou částí pouze užitkovou, nechť pak je detailní vyřešení jakékoliv. Po názoru podepsaných naskyzovala se mnohem výhodnější možnost v řešení takovém, při němž by přemostění vyústilo o jednu osu jižněji, t. j. do risalitu části Schulzovy, v místech dnešního schodiště a nákladového výtahu. Ohledáním stavebního stavu i prostudováním v této části Národního divadla dospěli podepsaní k přesvědčení, že by rekonstrukce této části Národního divadla v žádném případě nebyla na škodu. Předpokladem toho bylo by posunutí dnešní požární zdi, ukončující jeviště, o jednu osu jižněji a tím získání hlubšího prostoru jevištního, nebo aspoň provozního. Prostoru, zbylého za nově upraveným jevištěm, bylo by lze při této eventualitě využítí lépe, než je tomu při stavu dnešním. (Rovněž při řešení výsuvného mostu je možna táž úprava.)

Všechny právě uvedené možnosti ad 1—3 předpokládaly by ovšem změnu schválených plánů doplňovací budovy a zastavení veškerých prací na staveništi až do definitivního vyřešení celé otázky.

Podepsaní nemohou zamlčeti, že plány, tak jak byly schváleny, vzbuzují samy o sobě řadu námitek. K tomuto přesvědčení došli podepsaní studiem plánů doplňovací budovy Národního divadla, zapůjčených jim ministerstvem veřejných prací (a z větší části též reprodukovaných ve Zprávách veřejné služby technické čís. 15 ze dne 20. V. 1936).

Závady dispozičně technické.

V projektu jsou místnosti rozvrženy tak, že ve spodních patrech jsou převážně skladiště a dílny, v horních patrech místnosti administrativní a zkušební. Toto různorodé spojení a d s e b o u (nikoliv vedle sebe) vede ke zbytečným komplikacím a stavbu zdražuje.

Nesprávné dispozičně je i to, že všechny tyto místnosti o tak různém účelu jsou odkázány na jediné schodiště. V tom nutno viděti vážnou závadu technickou, neboť v případě požáru, vzniklého ve spodních patrech skladištních, byly by osoby v horních etážích vážně ohroženy kouřem a jejich odchod je d i n ý m s c h o d i š t ě m b y l b y z n e s n a d n ě n. Uzávěření schodiště proti přilehlé chodbě, jež slouží za manipulační prostor s dekoracemi, je nedostatečné. Stejně nedostatečné jsou i požární uzávěry, jimiž je sice pamatováno na zabránění šíření se požáru směrem horizontálním — nikoli však směrem vertikálním, jak patrně na př. z toho, že jak skladiště, tak i administrační místnosti mají okna do společného světlíku. Rozměry a uspořádání kouřových průduchů pro skladiště je nedostačující. Proto by dusivý kouř unikal nadbytečně dimensovanými okny ze spodních pater skladišťových a stoupal by do horních pater, obsazených množstvím osob.

Požár Skleněného paláce v Londýně z doby nejposlednější dokazuje, že ani při velmi dobrých prostředcích (automat, sprchová zařízení protipožární) není proti ohni absolutní bezpečnost. Je proto nutno dbáti i zde největší opatrnosti.

Závady provozně technické.

Úroveň podlahy hlavního skladiště v doplňovací budově neodpovídá úrovni jeviště Národního divadla. V projektu je tomu odpomáháno s t o u p a j í c í r a m p o u, která je umístěna v přemostění p ř í m o n a d u l i c í. Tento způsob je velmi nevhodný a mohl by ohroziti i osobní bezpečnost (možnost vykolejení vozíků s dekoracemi, pádu převážejících věcí, rozbití skla, jež je i tu nadbytečné). Základního požadavku, uložení kulís pokud lze v téže výškové úrovni, není tudíž dosaženo. Stoupající rampa je značnou provozní překážkou.

Doprava dekorací z divadla do skladiště je ještě příliš komplikována, jak vysvítá z popisu ZVST, str. 379, poslední odstavec. Pracovní prostor, přímo navazující na přemostění a bezprostředně hraničící se stoupající rampou, je ve své ploše nedostatečný (22.10 m a 9.36 m u jeřábové plošiny).

Manipulace s dekoracemi, odehrávající se v tomto prostoru, jakož i provoz u jeřábové plošiny (velmi nevýhodně umístěné) k ř í ž í se s komunikací osobní (herců, úředníků a jiných zaměstnanců divadla), čímž se pracovní prostor přeplňuje a snižuje se bezpečnost i zmenšuje pracovní výkonnost.

Závady architektonické.

Přemostění, tak jak bylo navrhováno, není pouhým nevinným přídavkem k budově Národního divadla, nýbrž je v příkrém rozporu s kompozičním záměrem jeho navrhovatele, arch. Josefa Žitka. Z budovy samé je zřejmé, že architekt vědomě využíval vlastnosti místa, na něž budovu navrhoval, a že na příklad visutou loggiu v ulici Divadelní pojal vědomě ve tvarech i proporcích jako účinnou perspektivní zkratku pro pohled touto úzkou ulicí. Připojením visuté přemostění kolmo k loggii (při čemž tato část byla by viděna průčelně) bylo by architektonicky násilné a prokázalo by dokonalé nepochopení Žitkova pojetí. Provazování říms a hlavní výšky je při zvoleném tvaru přemostění prostředek pochybený a naprosto nedostatečný, má-li jím býti vyjádřena sebemenší, byť i jen hmotná souvislost. Tímto prostředkem se jen zvyšví dojem různosti architektonických měřítek staré a nové části. Totéž platí i o zdůrazněné arkýřové chodbě na projektované doplňovací budově. Také přetažení kuželkové balustrády, kterou Žitek umístil nad visutou loggiu, není prostředkem, jež by mohl opravdu zmírniti uvedený nesouhlas.

Dlužno upozorniti i na to, že nadbytkem skla na stěnách přemostění se nedocílí v očekávané míře odhmotněného dojmu této části, zvláště bude-li třeba užiti skla neprůhledného, jak toho bude vyžadovat stoupání rampy, viditelné i z ulice, a patrně i provoz za skleněnou stěnou se odehrávající.

Architektonický dojem Žitkovy loggie by porušilo i jakékoliv přílišné rozšíření ulice Divadelní, neboť pak by se objevily v nežádoucím pohledu právě články, navrhované pro pohled tangenciální (příliš mohutně dimensované konsoly atd.).

Obsahuje tedy úřední projekt, jež ministerstvo veřejných prací označilo podepsaným jako nezměnitelný, celou řadu závad, s nimiž je ožehavý návrh přemostění přímo spojen, respektive z nichž přímo vyplývá.

Kromě toho je úřední projekt řešením toliko částečným. Není dosud celkového plánu, jež by obsahoval nutnou příští rekonstrukci jeviště Národního divadla. Provedení pro-

jektu, tak jak je navržen, pak některé žádoucí úpravy pro budoucnou přímo znemožňuje; na tuto okolnost je nutno důrazně upozornit, ježto chyby, vyplynoucí z řešení částečných, by nutně znamenaly finanční ztráty, pozdějšími adaptacemi stále se zvyšující.

Na základě těchto skutečností navrhuji podepsaní, aby úřední projekt doplňovací budovy byl zrevidován a aby byl přepracován celý (tedy nikoliv pouze výtvarná podoba přemostění), a aby bylo při tom znovu uvažováno o jiném způsobu spojení doplňovací budovy s budovou Národního divadla.

Závěrem k svému podání podepsaní zdůrazňují, že k opozičnímu stanovisku k úřednímu projektu je vedl pouze a jedině věcný a umělecký zájem o budovu Národního divadla.

Ing. arch. dr. O. Stefan,
profesor vysokého učení technického
v Praze.

Ing. arch. Josef Kříž,
úř. aut. civ. inž. pro stavby pozemní a architekturu
v Praze.

Návrh komunikace přes Kampu.

Klub za Starou Prahu podal k vyloženému návrhu tyto připomínky:

Státní regulační komisi pro hlavní město Prahu.

Klub za Starou Prahu vítá sice projekt levobřežní komunikace na území Malé strany, obsažený ve vyloženém plánu, ale vzhledem k jejímu významu i celého upravovaného území klade tyto připomínky a případné námítky:

1. Počátek komunikace, předmostí mostu Legii, je sice správně dořešeno v půdorysu symetricky podle jeho osy, nové řešení výškové však tuto symetrii neprovádí důsledně, jelikož nemá vztah k výškovému řešení jižní polovice náměstí. Přes to že výška severního bloku je snižována, zůstává rušivě hmotný, zvláště při pohledech s Hradčan, a bylo by zde na místě moderní řešení blokem otevřeným na tuto stranu.

2. Předstízný charakter komunikace, která má právě jím odlehčiti Újezdu a Karmelitské ulici, je rušen zaústěním podružné ulice za kostelem sv. Jana na Prádle, která se zdá býti zbytečnou a novým přemostěním ruší otevřený tok Čertovky.

3. Řešení sadové úpravy ruší zachovaný celek měšťanského zahradního interieru Odkolkovské zahrady a zasahuje do jejího stromoví, zvláště křovin, které tvoří nezbytnou součást podnože hradčanského panoramatu. Pobřežní pěšiny by svými bezohlednými přímkami ohrozily tyto sady i pohled od řeky a proto žádáme, aby byly z projektu jako nepodstatná součást vyloučeny.

4. Úpravu trojúhelníkového parčíku při severním průčelí domu čp. 493/III. doporučuje se také vypustiti a ponechati jako volnou plochu pro komunikaci.

5. Z důvodů komunikačních (méně zakřivená osa komunikace a nepoměrně lepší průhled obloukem mostním na větší vzdálenost) a ochrany akátového stromoví na náměstí Kampy se doporučuje vedení hlavní traťy komunikační podél západní fronty tohoto náměstíčka.

6. Žádá se, aby plán byl doplněn vyznačením tmavou barvou jako chráněných objektů čp. 102, 492, 495, 497 a zahradního altánu proti čp. 459, naproti tomu může býti vyznačen půdorys čp. 496 a doplněn půdorys čp. 543 podle dnešního stavu.

Domácí rada Klubu doufá, že tyto námítky a připomínky budou jistě uváženy, jejich oprávněnost uznána a plán v tom směru upraven.

OBSAH ČÍSLA 1.: V. H.: Po ukončení prvního boje. — Arch. Kubiček, Prof. dr. Kavina, Prof. dr. Jiří Brdlík: Petřínská komunikace. — Dr. Ferdinand Prantl: O geologické stavbě Petřina. — Ing. arch. dr. O. Stefan, Ing. arch. Josef Kříž: Doplňovací budova Národního divadla. — Návrh komunikace přes Kampu.

Odpovědný redaktor Ing. Jan Mannsbarth, Praha II., Lublaňská 48. — Redakční rada: A. Čarek, J. Čarek, R. Hlubinka, Z. Wirth, za venkovské odbory J. Vepřek. — Otiskování článků dovoleno s udáním pramene. Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Mostecká 56. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myalíkova. Vychází 15. každého měsíce, kromě prázdnin. — Dohlédací poštovní úřad Praha 8.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXI.

V PRAZE V LEDNU 1938.

ČÍSLO 2.

Z A LUBOŠEM JEŘÁBKEM

JAN EMLER:

Mám-li na těchto místech jen ve stručném daném mi rozměru povědět něco ze svých vzpomínek na dr. Luboše Jeřábka, jsem poněkud na rozpacích, dílem, že jsem již u příležitosti výročí jeho sedmdesátých narozenin roku 1934 a v lítosti nad úmrtím dobrého přítele i v jeho nekrologu roku 1937 (v obou případech v »Krásě našeho domova«) zběžně vykreslil důležité tahy portretu nadšeného ochranáře, dílem ovšem že bohatost Jeřábkovy aktivity si skutečně vyžaduje jednou, leč brzy — a to musíme tedy zatím trochu odročit — podrobné biografie, která by teprve ukázala všestrannost Jeřábkova kulturního usilování a mnohost jevišť, na nichž se uplatňovalo. Luboš Jeřábek již jako zcela mladý muž ukázal svou velmi hluboce propracovanou přednáškou v Pražském klubu (1893), čemu se věnuje nadále pronikavě jeho snažení, jeho píle, jeho badání i jeho — jak později se v té podobě skutečně projevila — nezdočná bojovnost. Jeřábkovým forem pro hlasatelství o povinnosti k obraně staré Prahy — neboť ta mu byla bez nadsázky náplní duše, srdce i předmětem stálého přemýšlení — již v době, kdy byl soudcem, byla každá příležitost v osvětových i společenských organismech, zvýšenou pak měrou, v soustavném postupu, náš Klub »Za starou Prahu«, jehož byl Jeřábek od prvopočátku z neaktivnějších členů výboru i referentů a potom po tolik let starostou. Po desetiletí byly pak Jeřábkovi tribunou sbor obecních starších i městská rada pražská a nakonec, částečně ještě soudobě s tímto členstvím voleného zastupitelstva pražského, jeho vlastní úřad konservátorský. Těm, kteří sledují činnost Klubu »Za starou Prahu«, jsou jistě ještě v dobré paměti všechny bezpočetné návrhy,

směrnice, dispozice a zákroky, které Jeřábek učinil v Klubu nebo které prováděl v jeho zastoupení nebo ve funkci starosty se svou nezmarnou a vskutku nekompromisní energií. Nejinak tomu bylo v době jeho členství v samosprávné korporaci pražské, kde rovněž jsem měl štěstí po dobu osmi let s Jeřábkem zasedati. Mohl jsem se nescíslněkrátě přesvědčiti ve schůzích, kterak Jeřábkovi neušla skoro žádná věc, jež poněkud se dotýkala rázu starého jádra Prahy nebo změny formy některé z významných jejích památek. Ale oni v otázkách nového budování našeho hlavního města Jeřábek nepřehlédl nic, jakmile by se byly novotvary dotkly původu Prahy, nebo kdykoli v nových částech hrozilo vyrůst něco, co nebylo Praze k ozdobě. Stejně tak jako o památky historické, pečoval Jeřábek také o ochranu pražské vegetace, k níž měl, jak vím z mnohonásobné zkušenosti, lásku přímo něžnou. Ale nebyla to jen tato péče o ch r a n n á, která vyplnila většinu Jeřábkovy činnosti. Velmi zcestovalý estetik, který prošel za svých universitních studií právnických také odbornými kolegií dějin umění a estetiky a znal všechna umělecká emporia evropská, nedovedl pokládati za možné, aby také Praha ve svém novém růstu se s hlediska stavby měst nepřizpůsobila velkorysé politice urbanistické, v tom tehdy již praktikované v ostatní, především západní Evropě. To bylo Jeřábkovi důvodem, aby daleko dopředu pečoval svými návrhy o estetická řešení v Praze nové. Bylo by křivdou, kdyby o něm vznikl dojem, že se uzavíral moderním potřebám velkoměsta, jako organismu žijícího širokou masou lidí. Nebylo to u Jeřábka již proto možno, že jako člen a po delší časový úsek i předseda sociálně humanitní komise města Prahy dal a prosazoval návrhy na jednu z prvních a stále nejdůležitějších základních otázek velkoměsta, jež chce sociálně správně býti řízeno, t. j. na řešení reformy bydlení a především na zřizování levných bytů. Víím, jak Jeřábek dovedl stejně si přátii budování nových bloků pro byty drobných lidí ve vnějších okresech pražských, jako kterak hledal, aby pochybenou, čistě materialistickou a jistě možno užiti i slova parcelářskou politikou v jádru města nebylo ublíženo výrobním řemeslnickým a maloobchodnickým vrstvám pražským. Vzpomínám si při tom na příklad na náš společný boj o zachování velkého domu U Štupartů, který tvořil tak pěknou kulisu i kostelu svatého Jakuba i protiřšímu Ungeltu. Tehdy můj návrh ve sboru obecních starších, aby nebyl dán městem souhlas ke zboření onoho velmi památného domu s velikou historií, podepřel Jeřábek hned dalším podrobným plánem, aby dům štupartovský byl obcí zakoupen a při zachování svých průčelí i výšek a předních křidel proměněn v drobné byty řemeslníků, dělníků a drobných zaměstnanců a místo bezvýznamných křidel vnitřních aby byly zřízeny prostorné dílny pro řemesla takových vyžadující, eventuálně hluchná. Bohužel, jako tak mnohé jiné návrhy, neprošel tento impuls a dům štupartovský, o němž tvrdili navrhovatelé zboření, že na jeho místě budou zbudovány obytné domy, jež povzvednou celou úroveň bydlení na Starém městě, ustoupil podnikům podstatně jiných účelů. Jeřábek byl v hájení staré Prahy a jejího estetického rázu a v obraně pražských zahrad a vegetačních porostů neústupný. Bylo údobí, na něž se živě pamatuji, kdy na jeho všemi důvody podložené, často řečnický vynikající projevy bylo odpovídáno interjekcemi, jimiž někteří členové zastupitelského sboru hlasně dávali najevo odpor proti obranným návrhům odborně památkářským, volajíce na Jeřábka: »Nezdržujte!«, »Nevyhazujte obecní majetek za myšárny!« atd. Jeřábkovi bylo to lhastejno i s tím důsledkem, že jeho vřelé staropražanství bylo příčinou, že nebyl tolikrát zvolen do rady městské, kolikrát by na to byl měl přirozený nárok pro své odbornictví, široké znalosti, ale i z data volby do sboru. Dnes, kdy se podnikají opravy rázem drahocenného a nenahraditelného okolí staroměstské radnice, kdy se zjevují, díky vzácnému porozumění osvíceného magistrálního referenta, netušené detaily umělecké i konstruktivní v domech na západ s radnicí souvisících, je dobře vzpomenout, že Jeřábek již roku 1911 prosadil v městské radě při jednání o přechodné úpravě domů — bylo to v době, kdy ještě byla ve vzduchu idea novostavby v tomto bloku radničním, protože platila these o nezachovatelnosti těchto domů, hájená tvrzeným názorem

Hlávkovým a Žitkovým — aby otázka naprosto nebyla rozhodována, dokud Soupisná komise neprovede důkladné zaměření a dokud na domech nebudou provedeny sondy v omítce a ve zdech za účelem zjištění původních fačad. Jeřábek již tehdy, v lednu 1911, také žádal, aby bylo zjištěno, nejsou-li v těchto budovách starobylé stropy. (Navrhoval tehdy na příklad také, aby dům U Minuty byl pro budoucnost užit pro interieru slavných mužů pražských.) Dnešek dává mu skvělé za pravdu. Se stejnou houževnatostí Jeřábek po řadu let se staral na příklad o opravné práce ve starém Ungeltě, především o konservaci jeho krásného chiaroscuro. K nutnosti konservace a užitkového znovuzřízení Ungeltu vracel se Jeřábek stále a stále. Nemohu na těchto místech pro předepsanou stručnost vráteti se detailně k desaterým jiným případům, kdy mu šlo takto o význačné jednotlivé objekty. Ale Jeřábekovi neunikaly ani drobné otázky památkové, spadající v kompetenci městské administrativy. Tak na příklad přes nechuť, která se zřejmě projevovala u několika vlivných obecních starších a městských radů staroměstských, vymohl sestavení zvláštní komise, aby byly prostudovány a prosazeny plány Hilbertovy na úpravu románské profanní stavby pod číslem 16-I., památky, jejíž objevení bylo v celé inteligenci pražské překvapením nad jiné radostným. Byl to také Jeřábek, který se především zasadil o to, aby byly povoleny náklady na zachování aspoň nynější podzemní části domu, kdyžžte záchrana původního vyššího patra byla vlivem staroměstských zvolenců znemožněna. Jiný případ takové detailní Jeřábkovy péče o pražské památky: Když se jednalo o zřízení průchodu palácem Sylva-Tarouccovým do Jindřišské ulice, Jeřábek sice velmi se za ně přimlouval, ale naléhavě s důrazem žádal, aby projekt byl vypracován se všemožnou opatrností a šetrností k překrásnému paláci, kterému tehdy také vzhledem k jeho dvorním partiím hleděl zabezpečiti závazné usnesení pro výšky okolních budov, tvrdě, jak se pamatují, že nemůže býti Pražanům lhostejno, jak bude v budoucnu fačadováno okolí vnitra paláce. Proto žádal k řešení průchodu aspoň domácí soutěž preventivní. Aby takovýmto otázkám vnějšího rázu a blokové konfigurace v Praze mohla být věnována náležitá péče; usiloval Jeřábek po dvě léta od roku 1911 do roku 1913 o zřízení poradny pro stavební záležitosti pražské, která by měla povinnost usměrňovati řešení v duchu souhlasu mezi ochranou rázu a moderní potřebou velkoměsta. Nevím již dnes, po 27 letech, jaký byl osud Jeřábkova velmi důrazného boje, aby byl proveden jeho návrh, prosazený v městské radě, na snížení nivelety tehdy právě budovaného mostu u Rudolfiny o jeden metr, aby panoramatu hradčanskému a zjevu Malé strany bylo co nejméně ublíženo.

A tak jako tady mu šlo o tento světový obraz jedinečné krásy na druhé straně města nezanedbal dominantu prostého zjevu kostela sv. Apolináře. Těžce nesl, že bylo mu už s pohledu severozápadního ublíženo budovou malirny Národního divadla (ačkoliv nelze popříti, že nicméně zemský výbor tu bral výškou budovy jistě ohled na konfiguraci), a protestoval několikrát s veškerou doléhavostí proti nevhodné regulaci, již měl být kostel zastavěn také se strany porodnice. Vyzvedám tento případ Jeřábkovy péče úmyslně, protože je na něm vidět, jak za čtvrt století od Jeřábkova návrhu přese vše nebylo zabráněno novostavbě obytného domu, která pohled na kostel sv. Apolináře se strany jižní a se strany jihovýchodní znešvařila, ba zničila naprosto.

Jak Jeřábek se staral o opravu kostela sv. Václava Na Zderaze a sv. Karla Boromejského jemu naproti, i o vedlejší prelaturu, je obhájčům staré Prahy stejně dobře známo jako Jeřábkovo naléhání na dokončení oprav kostela sv. Jiří na Hradčanech. Bylo by toho ještě tolik o stavebních památkách pražských a poměru Jeřábkově k nim, ale musím se vyprávění o tom vzdát, ačkoliv jsem s Jeřábkem prožil tolik bojů o záchranu nebo znešvaření historických památek pražských, chci-li ještě závěrem povědět, jak Jeřábek moudře předvídal, že jednou nastane doba, která se těžce proheší na pražské vegetaci a na stromoví našeho města. Bylo to tuším roku 1913, kdy Jeřábek žádal zakreslení dosa-

vadního stromová i stromořadí i jednotlivých významných starších stromů v celém obvodu tehdejšího města Prahy do plánu polohy, aby tak byly definitivně oficiálně chráněny. Také hřbitovy byly předmětem Jeřábkovy péče a vzpomínám si, že kdysi prosadil, tuším že v komisi patronátní, aby bylo zakázáno nadále vydávati ze hřbitova košířského náhrobky rodinám, jejichž členové tam byli pochováni, aby tak nemohlo býti via facti nic porušeno na celkovém elegickém rázu památného hřbitova, dokud nebude úplně zajištěna jeho odborná pietní památkářsky a conservačně správná úprava.

V těchto řádcích připomněl jsem z památkářské činnosti Jeřábkovy namátkovou vzpomínkou v podstatě jen úsek asi dvou až tří předválečných let — je pochopitelné, jaká tedy byla aktivita ta za jeho život celý . . .

Byl dr. Luboš Jeřábek vskutku prozíravým strážcem pražských památek historických i pražské přírody ve všech jejích formách, nezanebýváje nikdy ani na chvíli pečovatí o celek i podrobnosti. Máme-li dnes možnost přes chvatí a ničivý hon přece jen ukazovati světu a tedy i s hospodářského hlediska cizineckému ruchu starou Prahu ještě takovou, že i ve svých tolik okleštěných zbytcích je těm, kteří rozumějí kráse, vjemem nezapomenutelným, pak vždycky si s vděkem za to připomeneme na předním místě jméno Luboše Jeřábka.

Alois Kubiček :

Uctívajíce památku JUDr. Luboše Jeřábka, chceme se dnes na tomto místě zabývati pouze jednou kapitolou jeho veřejné činnosti: bojem za Starou Prahu.

Odklon Jeřábkův od předurčené životní dráhy byl vlastně vyprovokován dobou největšího úpadku naší stavební kultury v celém trvání znovuzískané české samosprávy, která se v letech devadesátých minulého století zvrhla se svého výsostného poslání na výkonný orgán bezmezného soukromé stavební spekulativní politiky.

Byli tu sice již veřejně činní jedinci, kteří těžce nesli tento soumrak, snášejíci se i na nejvýmluvnějšího svědka našich dějin: Prahu, město tisíciletého stavebního vývoje, která měla býti nahrazena Prahou novou bez nejmenší urbanistické a umělecké kvality, nebylo tu však kolektivního odporu, ale široké obrodné hnutí vyšlo až z Pražského klubu*) z popudu Jeřábkova r. 1893, vyvolalo r. 1895 akci arch. O. Materny na sněmu král. českého o nový stavební řád, nato znovu mocně vyšleho r. 1897 ve vášnivém protestu Viléma Mrštíka: Bestia triumphans, a manifestovalo v protestním projevu univerzitních studentů, vedených prof. dr. K. Chytilým, a konečně 16. dubna r. 1899 na žofínském schůzi pražského lidu.

Na této schůzi referoval o zahanbující situaci města Prahy arch. B. Štěrba a na podkladě barbarských činů naší netečné samosprávy Vilém Mrštík vážně zapochyboval, »jsme-li pro svobodu vůbec zralí?« Zde, myslím, po prvé Jeřábek veřejně vystoupil na obranu stavebních památek města Prahy v propracovaném již referátě o novém stavebním řádu.

To byla doba, kdy vznikly parcielní i celkové regulační plány Malé Strany a Starého města, umožňující nešťastné situování městské spořitelny, odstranění Melantrichova domu, aby široká ulice mohla zaústiti na Staroměstské náměstí, které mělo býti mimo to architektonicky »zvelebeno«, aby bylo důstojným prostředím Husova pomníku, kdy Malá Strana měla propadnouti stavebnímu ruchu, který vytvořil odstrašující ukázky svých záměrů dodnes neodstraněné v Jelením příkopě, v Nerudově ulici, Letenské ulici a u býv. Železné lávky.

Široce založená příprava proti zničení Staré Prahy potřebovala ústředí, v němž by byl odpor veřejnosti trvale organisován. Z této potřeby vznikl r. 1900 Klub »Za starou Prahu«,

*) Viz Z. Wirth, *Stará Praha, nákl. Klubu »Za starou Prahu« 1937.*

založený K. Chytilem, L. Jeřábkem, J. Koulou a V. Mrštíkem. Ten byl Jeřábkovi budoucí oporou k jeho současné činnosti v Soupisné komisi a zvláště ve sboru obecních starších, kde mohl zásáhnouti nejučinněji s celou vervou ohnivého obránce, obdařeného potřebnou a dokonalou formou řečnickou. Od této doby vystupuje Jeřábek jako nejradiálněji představitel »staré« Prahy na úředních místech, vždy více obávaný než vážený, ale spokojený sebevědomím, že plní svůj úkol jako nikdo ze současníků. V tomto neumdlévajícím boji rostl a zdokonaloval svůj posířeh, takže dokázal vždy, když již jinak nešlo, rozvrátiti celé připravované akce Praze škodlivé, aspoň tolik, že byly odloženy na doby (jak předpokládal) šťastnějšího soudu.

Jeřábek dovedl býti tlumočnickem i iniciátorem řady myšlenek dodnes správných, jichž plný výpočet byl by nekonečný. Postupně od r. 1901 lze si důležité akce zrekapitulovati ze zápisů Soupisné komise: žádá, aby výška budov u Prašné brány nebyla vyšší než 3 patra (zdařilo-li se to u Obecního domu, bylo již špatně provedeno u Eskomptní banky), žádá rozčlenění nových domů v Karlově ulici místo zamýšlené jednoině dlouhé fronty, zasahuje se o zachování botanické zahrady na Smíchově, marně usiluje o zachování staré Kolkovny pro řemeslnické dílny, žádá Zbrojnici pro galerii českého umění, vystupuje proti většině členů Soupisné komise akcí pro záchranu kostela Marii Magdaleny, žádá vyřešení průlomu »U Klíčů«, záchranu Dienzenhoferova pavilonu a vodárenské věže smíchovské, Bruské brány, Vyšehradské skály (tunel), zachování Malého náměstí, hradeb na Vyšehradě, zachování Klamovky, německého kasina, domu »U Vejvodů«, hradeb na Hradčanech, Portheimovy zahrady, Braunova domu, domu »U Halánků«, jest proti parcelaci Lumbeových zahrad a zastavění území za Černínským palácem. Tím výpočet nikterak není vyčerpán. I jeho návrhy organizační svědčí o duchu dobře orientovaném a prozíravém: zasazoval se o zřízení stavebního archivu města Prahy, městské regulační kanceláře a pražské meziměstské komise pro řešení otázek regulačních a estetických.

Doba kulminace jeho působnosti byla těžká. Tápala celá tvůrčí činnost architektonická, šlo-li o staré objekty, které měly býti opraveny (Koula, Fanta, Hilbert) nebo které měly býti do starého prostředí vkomponovány. Vývoj šel od přístavby Židovské radnice přes Sakařův klášter Křižovníků a Gočárovu Černou matku Boží až po příkladné řešení, kterým zůstává Gočárová Anglobanka. Jeřábkovo smíření s tímto vývojem jest dokladem pružnosti jeho myšlení. Proti kopírování budov byl zásadně. (Křičenecký.)

Po letech musíme obdivovati jeho pracovní taktiku, za kterou býval i pranýřován. Šlo-li mu o důležitý záchranný čin, bylo mu lhostejno, proti komu bojuje a s kým se v boji spojuje. V jeho okruhu byli profesor Jar. Goll a dr. Max. Dvořák, generální konservátor Ústřední komise pro zachování památek ve Vídni, a odtud byl již jen krátká cesta k protektoru Ústřední komise, arcivévodovi z Este, který zakročoval ve prospěch Prahy, když již všechny cesty selhaly, ať již to bylo proti knížeti Rohanovi, když byla ničena sgrafita na jeho paláci, nebo proti místodržitelství, když šlo o komorové plavidlo, které mělo zničiti Vltavskou hladinu situováním na špičce Štíteleckého ostrova, nebo proti zám. hejtmánství, když bylo potřeba, aby odvolalo svůj souhlas s obecním projektem vedení tramvaje z Prašného mostu podél hradu. Stejně dovedl uhájiti náš zájem proti hradní správě, když měly býti stavěny vojenské baráky v královské zahradě, právě tak jako zvitězil proti Pražskému vojenskému velitelství, když chtělo zbořiti svůj dům v Nerudově ulici a tím dáti nový popud k zničení této ulice. Není divu, že mu pak bylo vytýkáno, že je pouhým obhájcem přání emauzského opata Schachleitnera, aby zachováno bylo nábřeží s volným prostranstvím a průhledem na kostel, nebo zase že burcuje sebevědomí Židovské obce, aby usilovala o záchranu Pinkasovy synagogy, nebo že se přičiňuje o vylidnění Malé Strany, podporuje-li získání sněmovního bloku malostranských domů pro zemský výbor, nebo že je proti budoucímu rozkvětu Malé strany, jestliže nesouhlasil s dnešní nešťastnou osou Manesova mostu.

Pro všechny tyto snahy byla prostým pozadím jen a jen čistá láska k Staré Praze a odtud se také pramenila jeho touha po moci, aby mohl co nejvíce pro Starou Prahu vykonati. To se mu podařilo pouze částečně a nezmohl to, co bylo nad jeho síly a v osudu doby, když již stál po celých 30 let v neumdlévajícím boji. Celá ochrana památek je dodnes i přes jeho snahu kapitolou zákonitě řádně nepodepřenou, ani stavebním řádem, ani památkovým zákonem. Jeřábkovi se podařil pouze pozoruhodný průlom do nedobového stavebního zákonodárství, kterým je rozhodnutí býv. správního soudu proti obci pražské a její akci o zboření malostranského domu »U sedmi čertů« (palác hr. Strakyl, které je chloubou jeho protiakce a přirozeně i rakouského soudnictví.

Naše doba pokročila v názoru na ochranu památek a také nový demokratický volební řád do obcí byl podstatným ziskem. Mnoho se změnilo od doby začátků Jeřábkových v chápání starých památek, neboť celé ochránářství jest vědecky zdůvodněno a doba kulturně výše, ale radikalismus Jeřábkův zůstává vzorem nepomíjejícím a k jeho cíli budeme hledětí vždy jako k buditecké práci v organizované ochraně památek.

Karel Guth :

Je tomu v těchto dnech 30 let, co jsem se po prvé setkal s dr. Lubošem Jeřábkem. Přítel Ješek Hofman mne začátkem února 1908 zavedl večer do schůze domácí rady Klubu za starou Prahu, která se konala v zadní místnosti restaurace »U Petzoldů« na Malostranském náměstí. K 9. hodině přišel do schůze dr. Jeřábek, ujal se jejího řízení jako předseda a ihned podával obsáhlý referát o všem, co se stalo během týdne a co mělo vztah ke staré Praze a jejím památkám. O jeho námětech se rozpředla čilá debata členů domácí rady, v níž zasedali většinou mladí architekti a historikové. Debatovalo se živě a debatovalo se dlouho. Nesouhlasilo se vždy s názorem předsedovým, ale dr. Jeřábek, když byl přehlasován, loyálně se podrobil a přijal názor většiny za svůj. A stejným způsobem se jednalo i v dalších schůzích v dalších letech. Tehdy byl ještě dr. Jeřábek soudcem, ale byl již také konservátorem vídeňské Ústřední komise na ochranu památek pro část Prahy, kdežto pro druhou část byl konservátorem archivář Jan Heroin.

15. října 1912 byl dr. Jeřábek jmenován zemským konservátorem pro česká území v Čechách. Jemu byl přidělen jako technický tajemník arch. St. Sochor. Počátky úřadu byly zprvu velmi primitivní. Úřadovalo se v soukromém bytu dr. Jeřábka, jen pro technického úředníka byl najat pokoj v domě »U Montágů«. Počátkem února r. 1913 byl jsem přijat za pomocnou sílu umělecko-historickou, následujícího roku byl jsem jmenován praktikantem Ústřední komise a zůstal jsem jím až do konce února 1917, kdy jsem vystoupil. Po čtyři roky stýkal jsem se denně s dr. Jeřábkem, z toho tři roky zlých dob válečných. Sblížili jsme se spolu, zvykli na sebe, a když jsme se 28. února 1917 loučili, měli jsme oba v očích slzy.

Jako člověk byl dr. Jeřábek nejen společensky uhlazený, ale byl také člověk milý a ochotný pomoci tam, kde mohl. Jako představeného úřadu nemohl jsem si ho vynachválit. Vycházeli jsme spolu co nejlépe. Nikdy se nesnažil mocí své funkce vnutit mi své názory a naopak dal se přesvědčtí, měl-li jsem v odborných otázkách jiné mínění, které pak on dovedl přijati za své a hájiti je co nejdůrazněji. Rád vzpomínám na některé případy. Jedním z nejdůležitějších byla oprava kostela sv. Jiří na Hradčanech. Za války se restauroval za vedení arch. I. Löblera vnitřek, zvláště jeho lodi. Jednoho dne jsem zjistil, že v hlavní lodi, kde byl stržen barokní chor jeptišek a byly nalezeny stopy románského západního choru, začíná se vše zarovnávatí, osekávatí a že vše se má zakrýtí »románským« kvádříky. Ohlásil jsem toto nebezpečí dr. Jeřábkovi se žádostí, aby si vynutil komisi, kde by se vše projednalo. Dr. Jeřábek rychlou a neústupnou intervencí si vynutil svolání komise, na které jsem jako praktikant proti vrchnímu stavebnímu radovi a zkuš-

nému restaurátoru středověkých kostelů arch. L. Láblerovi hájil stanovisko moderní ochrany památek. A dr. Jeřábek plnou vahou své osobnosti se postavil za mé názory a skutečně prosadil, že hlavní loď kostela v dolních částech upravena tak, jak ji dnes vidíme. Stejným způsobem bylo prosazeno i ponechání krásného obrazce z náhrobních desek v dlažbě před východním chorem, ač podle osvědčeného a běžného způsobu měly být vyzvednuty a nasazeny na zdi kostela.

Dr. Jeřábek jako přednosta památkového úřadu měl jednu přednost, kterou neměl a asi nebude mít již nikdo po něm. Byl společensky význačnou pražskou osobností a měl jistotu ve vystupování, která odzbrojovalo ty, od nichž něco v úředním jednání žádal. Nedal se odstrašiti nezdarem, intervenoval znovu a znovu, až ti, u nichž zakročoval, vidouce jeho vytrvalost a neústupnost, mu nakonec vyhověli, aby měli pokoj.

Dr. Jeřábek byl za války několikrát denuncován u úřadů jako málo loyální. Věděl o tom, ale to ho nesvedlo k žádně vlačnosti nebo ústupnosti v jeho úřadování. Byly rekvisece kovů a zvonů. Úřad dostal z Vídne pokyny, podle nichž se měly na příklad z cínových předmětů chrániti jen museální kusy nejvyšších kvalit. A přece dr. Jeřábek nebojácně podpisoval dobrozdání, která jsem mu předkládal, a hájil každý zcela jednoduchý cínový talířek pod mešní konvičky, jen když měl na dně cínařskou značku, protože se dal přesvědčiti, že by nám zmizelo vše, co pro studium českého cínařství je nezbytně potřebné.

Přešla světová válka, změnily se poměry a změnili jsme se v nich i my. Vždy však mi zůstanou vzpomínky na dr. Luboše Jeřábka jako milého a dobrého šéfa.

JUDr. Luboš Jeřábek:

Jak málo známe a milujeme Prahu.*)

Značný příliv obyvatelstva venkovského do Prahy — datující již od let šedesátých minulého století — zjev to, který jako v jiných hlavních městech Evropy vyvolal i u nás značný ruch stavební a dalekosáhlé, ne vždy vítané změny v krásném do té doby rázu Prahy — měl i jinou stinnou stránku v zápětí — lhostejnost veliké části tohoto přistěhovaného obyvatelstva ku Praze. Případá mi často, že máme v Praze sice hojnost obyvatelů, ale že nemáme v Praze Pražanů. Totiž Pražanů s takovou láskou ku Praze, jakých měla Praha ještě v létech třicátých a čtyřicátých minulého století: Pražanů, kteří milovali svoji Prahu se skutečným nadšením, a kteří lnuhli k ní s lokálním patriotismem, hraničícím až na zbožňování, kteří znali také v Praze každé milé její zákoutí, každíčkou ulici, kteří každý téměř dům dovedli pojmenovati starobylým jeho jménem — krátce Pražanů, jimž byla Praha krásným světem pro sebe, úplně sobě postačujícím — jakým do dnes Pařížanovi jest jeho Paříž, neb Mnichovákovi jeho Mnichov — jež oba po celý rok neopouštějí, vyjímaje malé výlety do okolí.

Takových Pražanů, město své obdivujících a v něm takto se shlížejících, s n ad už — neb lépe řečeno — ještě nemáme. Dnes naopak massy Pražanů bez zájmu chodí kolem jejich krás, jichž nepoznali ani poznat se nesnažili — bez citu a lásky pro osudy i nejvzácnějších jejich památek.

Avšak i ti, kteří se domnívají, že znají Prahu, a to proto, že prohlédli si všechna naše musea, četné kostely a kláštery, čelné veřejné budovy i pomníky — neznaří jí přece.

A přece jediný jen pohled do některé typicky pražské ulice, na př. Mostecké na Malé Straně, poučí, jak nevýslovný obraz krásy skýtá nám rázovitá takováto staropražská ulice, plná úzkých, avšak zajímavých domů, temného, čistě pražského koloritu — od něhož tak znale odráží se teplá ruď a vápenná běl preizových střešch nejbizarnějšího tvaru, osaze-

*) Výtah z přednášky ve Spolku českých učitelék. Viz *Krásu n. d., l. r., č. 6 a 7—8.*

ných a zdobených mnohotvárnými vikýři, mansardami, štíty a balustrádami — černajících se vásami i omšelými soškami, nejbujnějších barokních tvarů.

Obyčejně však všeho toho — snad jen architekti si vzpomenu a nejvýš jen uvědomíme si zde, že za malebným shlukem tím, temně proti obzoru profilujících se předmětů, převládají okapů a vysedlých žlabů, jásavě zelenavým tónem svým prosvítá k nám obrovská majestátní kopule kostela sv. Mikuláše — nádherná a velebná, pro kterou ovšem ostatního již ani si nevšimáme. A tak tomu i s ostatními ulicemi, jichž význam pro Prahu nedovedeme ani ocenit. Kdo na příklad správně uvědomil si nesmírný význam Nerudovy ulice nebo Úvozu?

Je-li však nemnoho Pražanů, kteří si nepovšimnou vůbec nádherných detailů a rázu fačad i nejzajímavějších pražských domů — jest jich ještě méně, kteří by si povšimli, jak malebná nádvorf tu máme. Nádvorí s loggiemi, nádvorí zdobená sochami, kašnami, porostlá divokým vlnem, zdobená někdy i malými zahrádkami. Takových po Praze celá řada.

Avšak i jiné důležité součásti domovní výzdoby nepocházejí náležitě povšimnutí. Kolik jen na př. mříží a někdy celých kovaných pavlačí, kolik soch, sošek, obrazů, rázovitých domovních znamení, kolik krásných portálů chová Praha ve svých zdech a kolik jen jich známe?

Zde každý sám získati si musí vlastní zkušenosti.

Musí probíratí dům za domem, vnímati zevní jeho krásy; vstoupiti zkoumavě do vnitř a oceniti i zde, jak znamenitě mnohdy naši předkové — s jakým vkusem a citem — dovedli stavěti a domy své zdobiti. Jen vlastní zkušenosti mají tu cenu a působí tu radost čistou a nezkalenou. Ještě menší snad porozumění je v Praze pro cenu a význam dochovaného středověkého půdorysu pro starý ráz města.

A Praha vykazuje ve směru tom hotová unika evropského významu, na př. nenápadně vůstění Melantrichovy ulice do Staroměstského náměstí, nebo shluk nenápadně sbíhajících se ulic na východní straně Týna, kde podjezdem známého domu »zlatého prstene« ústí sem skrytá a neviděná, křivolaká Týnská ulička a vedlejším mohutným, věžičkou zdobeným portálem, jiné důležité komunikace z Týnského dvora a z Jakubské ulice; a opodál, vedle renaissančního domu druhdy pana Budovce z Budova, třetí ulice t. zv. Týnská ulička.

Domy i ulice tyto tvoří tak dekorativní, vyrovnaný, v dojmu tak působivý a při tom vzácně originelní celek — že něco podobného i ten, kdo Evropu křížem projel — jinde marně by hledal. Nejinak opomíjena jsou i tichá malebná zákoutí pražská, ač nemají hned tak sobě rovných.

Kdo z Pražanů navštíví na př. v létě Velkopřevorské náměstí. Je z nejpoetičtějších Malé Strany.

Je vzdáleno všeho velkoměstského ruchu, tiché a klidné. Pro hustou spleť větví sotva rozeznáváš tu barokní detail jednopatrové budovy rozlehlého velkopřevorského paláce a velikolepějšího ještě v rozměrech paláce hraběte Bouquoye, nádhernými přístřešky, sochami a balustrádami zdobeného.

Jen krásný a cenný štít menšího Bouquoyovského paláce ostře se tu rýsuje průlinou stromů na západním obzoru.

A kdybys na východní straně náměstí, mezi starobylým, vysokou preizovou střechou zdobeným mlýnem Veselého a malebnými výstupky paláce kdysi Hrzanovského potkal zjev českého pána z polovice 17. století v širokých plundrech, ve vysokých škorních, s krásným španělským kordem a skvostným bandálfrem od nedalekého můstku sem se vracějícího, věru by ses nedivil. Tak hodil by se zjev ten do tohoto prostředí.

A to vše jsou místa každému vždy přístupná.

A přece nikdo téměř z Pražanů jich nenavštíví.

Tím méně ovšem známa jsou malebná zákoutí i našich nejkrásnějších zahrad méně snadněji ovšem přístupná, avšak ne nepřístupná.

A přece vzdušné loggie, táhlé terrasy a parkány, stinné »Sala terrény«, gloriety a altány — směle navržené, sochami a ještě častěji — krásně profilovanými vásami zdobená schodiště — všechny intimní tyto půvaby čarokrásných těchto koutů Prahy ne mnoho, ale deseti tisícům Pražanů méně jsou známy, než bizarní ozdoby budhistických chrámů, vykopaniny aztécké a rozvaliny féničských nebo chaldejských měst. Kdo ze širších vrstev Prahy zná výhodné výhledy Zlaté studny, loggie, terrasy a pavilony Fürstenberského, Lobkovického a Schönbornovského paláce, nádherné pobřežní partie zahrady Zbrojnice neb zahrady Nosticovské?

O tíže přístupnějších zahradách Thunovské (Osvald), Hölzlově, Vrtbovské, Bylandt-Rheidtově, Ledebourově, o uzavřených zahradách klášterních (Emauzské, Anglických panen, Františkovské, Šedivých sester na Malé Straně) ani nemluví. — Ale nač tak daleko zabíhati. Táže se, kdo z Pražanů prošel lesnatá úbočí a škvatnaté lučiny, sady a háje »Seminářek« neb každému slušnému člověku vždy dostupné Strahovské neb Lobkovické zahrady?

Avšak i z těch, kteří shlédli některý z krásných koutů, málo jich, kteří vycítili, kdy pravá doba k pobytu v nich a kdy tu nejkrásněji.

Abychom navštívili zahradu Fürstenberskou v době, kdy první sníh neb jinovatka pokryly tisíce větve a sněti neprostupných křovin a stromů starého toho parku, a třesutý mráz jinovatkou nadchnul staré zdivo vetších staveb zahradních plných bizarních výstupků a dávno zaslých ozdob, jež v bělostném zimním hávu blyští a třpytí se tisícerými odlesky nádherně oslnivých tónů duhového spektra —

Kdo ví, že v parku Nosticovském je nekrásněji již záhy na jaře, kdy na obou březích, kol řeky rozložené prostorné této zahrady rozkvétá bezpočet krvavě rudých tulipánů, bílých narcissek, žlutých jonquill a pestře žlutobílých tacett a nachem a žlutí zaplanou nádherné trsy azálky indické i pontické — tak že připadá nám, jako bychom se octli někde v zahradách nejzazšího východu, někde na březích Indu a Gangu neb v kvetoucích luzích Japanu.

A jak ještě krásněji v téže době v zahradě Osvalda Thuna, kde vysoko na terasách — s nichž rudé střechy malostranské rukou bys dosáhl, pod malým, stále hučícím vodotryskem nádherně růžově a žlutě rozkvétají prastaré trsy nádherné a zalea mollis, kontrastující nádhernými svými růžovými a lososově narůžovělými tóny s bílými, rudými i lehce violovými květy bujně rozkvetlých rhododendrů. Jen malá vzduchová prostora dělí nás tu od ohromného Strahovského provalu, plného trhlín a výmolů, prorvaného pískovcovými skalami, táhnoucími se až vzhůru k petřínským zdem, táhlým a nevysokým, ztrácejícím se směrem k bývalé Strahovské bráně a mizícím téměř za lesem do běla rozkvetlých klášterních višňovek, jež vroubí úzký pruh šfovнатých luk, až k samému hospodářskému dvorci za klášterem rozprostřených, pod nimž dole v hlubině rozkvetly ne statisíce, ale miliony bělostných anemon, tvořících celá zelenobílá pole, při každém zavanutí větru jemně se chvějících a zorou třpytících se květů, nad nimiž tisíce ptactvo pěje radostnou a jásavou svoji jarní píseň! — —

A jak krásně o něco později v zahradě Seminářské, kde zase ke konci dubna neb počátkem května bývá nejpěkněji.

Avšak i pozdní jaro zdobí a kráší mnohý pražský zajímavý kout.

V tu dobu i starý židovský hřbitov nádherným rouchem se odívá. Vše pojí se tu v jedinou jásavou píseň, bezstarostnou, plnou radosti ze života, jara a mládí — —

A jak krásný teprv letní podvečer v samotě »Zlaté studny«, vysoko na parkánech pod samým hradem pražským, kdy z hlubin živějších ulic Malé Strany tlumeně jen zalétá do zahradní té tišiny hluk živého podvečerního ruchu, k nočnímu odpočinku chystajícího se města, jež nepřehluší ani prvé zalehlé zvuky večerního klekání vzdálených věží Starého města, a kdy záhy celý ohromný prostor kol rozezvučí se rytmic-

kým hlaholem uchvacujícího, všechny duše lidské si podmaňujícího a uklidňujícího vyzvání ku večerní pobožnosti, jehož nesmírnému a bezprostřednímu dojmu mimoděk každý z nás podlehne — —

Však i parné letní odpůldne v Praze má své půvaby. Jak krásný tu pobyt na horní terrase Strahovské zahrady!

Zhouci paprsky adopledního slunce oslnivě tu ozařují Prahu, z níž jas a vedro vzhůru sálá. Tu oku mile je spočinouti na modrých stínech Petřínského úvalu, který hluboko a široko pod námi úpady a břehy své rozkládá.

Než i půvaby ranního podzimu skytají nám zahrady pražské. Jak svůdný tu pohled do prastarého jabloněového sadu nedaleko starého správcovství vysoko v zahradě Lobkovické, jež jest na samém rozhraní zahrady Příbíkovi! — Široké, našedlé zelené koruny starých jabloní, plné zrajícího, v zlatém slunci rdícího se šřavnatého ovoce, sklánějí tu převíslé větve své k vysokým travinám svěží, vrže-
nými stíny vlhké a chladné lučiny.

Hotová to venkovská idylla ve velkém městě.

A i když těžké podzimní mlhy ulehnu nad městem, má Praha právě v této náladě svá úchvatně krásná místa!

Vystupme v takový mlhavý podzimní den jen na gloriett Schönbornovské zahrady, odkud neméně úchvatná je vyhlídka na úbočí Seminářské zahrady, nad níž ulehla lehoučká průsvitná mlha, měkkého, slabě šedého tónu, na polo zahalující zlatožluté koruny prořídých okolních sadů.

A tak v každé chvíli, po celý Boží rok můžeme vnímati a kochati se v netušených, v pravdě vzácných krásách Prahy a žiti tak v jich kouzlu, — jako ve zvláštním krásném, sobě úplně postačujícím světě — v lásce k přírodě, zcela dle slov polozapomenutého, málo doceněného slovenského básníka — Sládkoviče, jenž praví:

»Kdo v lásce a kráse žije,
ten věčně zůstane mladý.«

Bibliografie prací JUDr. Luboše Jeřábka.

Sestavil dr. Frant. Páta.

- O společenském životě českém.** Pr. »Pražský klub« 1896, m. 8°, str. 42. Přednášková knihovna č. 1.
- O novém stavebním řádu** (v publikaci: Jednání manifestáční a protestní schůze pražského lidu). Pr. 1899, 8°.
- Pět let činnosti pro myšlenku zachování starobylého a uměleckého rázu král. hl. města Prahy.** Pr. 1899, m. 8°, str. 76. Přednášková knihovna č. 8.
- Zachování starobylého a krásného vzhledu Prahy hospodářským a finančním prospěchem pražského obyvatelstva.** Pr. 1900, str. 39.
- Staré Město Pražské.** S předmlouvou V. Mrštíka a doslovem J. Emlera. Pr. 1902, 8°, str. 40.
- Starý židovský hřbitov pražský.** Pr., Kočí 1903, 8°, str. 39, tab. 22.
- Der alte Prager Judenfriedhof.** Pr., Kočí 1904.
- Boj proti starobylému rázu Prahy od století osmnáctého až po naši dobu.** Dilo, II. 1904, str. 55 n. (Zvláštní otisk s titulním listem: Pr., nákl. Díla, typ. E. Leschinger. 1904, 4°, str. 31+ [1]+IV.)
- Upravení Malé strany a posudek užšího výboru soupisné komise o návrzích v konkursu král. hlav. města Prahy cenou počtených.** Podává referent dr. Luboš Jeřábek. S polohopisným plánem Malé strany a seznamem uměleckých a historicky cen-
ných nebo zvláště malebných budov a zahrad. Pr., vlastní, typ. Politika, 1904, v. 8°, str. 39+VIII.
- Polohopisný plán Malé strany s vyznačením budov a zahrad, jež zachovati třeba.** Podle návrhu užší soupisné komise upravil referent dr. L. Jeřábek za součinnosti c. k. konservátora J. Heraina a prof. dr. K. Chytila. Graficky znázornil geometr Karel Malina. Pr., Soupisná komise kr. hl. m. [1904], 4°.
- Problém upravení Malé strany.** Rozhledy XIV. 1904, str. 376, 404, 420, 442, 476, 545, 786.
- Malá strana a problém jejího upravení.** Úvodní slovo: Jde o naši čest napsal dr. Boh. Franta. Pr., Klub za starou Prahu, 1904, 8°, str. 71—[VI].
- Pražské zahrady a paláce.** S četnými ilustracemi a barevnými obrázky Jar. Šetelíka. Pr., Hejda a Tuček, 1904, 4°, str. 48.
- Poslední pokus o záchranu Staré kolkovny, někdejšího domu krále Václava IV., jehož osud má být rozhodnut ve schůzi sboru obec. starších kr. hl. m. Prahy dne 7. března 1904.** Pr., Klub za starou Prahu, typ. E. Leschinger. 1904, v. 8°, str. [8].
- Pro záchranu Staré kolkovny.** Podání sboru obec. starších ze soupisné komise a užší soupisné komise. Pr., nákl. komise, typ. Politika [1904], 4°, str. 6+ [4] il.

- Slavnostní liat na paměť prvního českého hudebního festivalu.** Uspořádali dr. Jeřábek, Janko, Müller. Pr. 1904.
- O moderních směrech v otázce upravení starších částí měst.** (Se zvláštním zřetelem k starším částem Prahy.) Dílo, II. 1904, str. 194, 250.
- Za krásu Prahy a jejího nejbližšího okolí.** Řeč na V. mimořádné schůzi sboru obec. starších 12. XII. 1904. Krása našeho domova I, čís. 2., prosinec 1904, str. 39.
- První stromová slavnost v Praze.** (Řeč dr. L. J. 28. V. 1905.) Krása n. d. I., čís. 9., červen 1905, str. 170—171.
- Z Klubu za starou Prahu.** Úvodní slovo ke stálému oddílu Klubu. Krása n. d. I., 1904—5, str. 76.
- K otázce znalecké.** Krása n. d. I., 1904—5, str. 76.
- Zalesnění okolí pražského.** (Návrhy a dotazy v sadové komisi.) Krása n. d. I., 1904 5, str. 39, 72, 102, 177.
- Jak málo známe a milujeme Prahu.** Předneseno ve schůzi Spolku čes. učitelů dne 8. IV. 1905. Krása n. d. I., č. 6., duben 1905, str. 109—112, č. 7. až 8., květen, str. 131—135. Vydáno ve zvláštním otisku jako leták s obrázky.
- Referát o nutnosti založení banky pro nabývání, stavbu a prodej nemovitostí v království Českém.** Z. uložení menšinové komise Národní rady české. Pr., vlastní, typ. Pitter. 1905, v. 8°, str. 9.
- Láska ke stromu a květině jinde a u nás.** Kůženosti z cest. Krása n. d. II., 1905—6, str. 1, 21, 41, 57, 186.
- Beautiful old Prague.** (Zvláštní otisk ze slavnostní publikace a průvodce po českém oddělení rakouské výstavy v Londýně.) Prague 1906, 8°, str. 66. S ilustr.
- Chrást a věže svatovítské.** Slovo ke sporné otázce. Lumír, XXXIV., 1906, str. 39—46. Zvl. otisk: Pr. 1906, 8°, str. [4]+8.
- Mostecká ulice.** K příloze. Krása n. d. III., 1907, str. 13—14.
- Regulace řek a potoků a krajinná krásu.** Krása n. d. III., 1907, str. 144—146.
- Bertramka v době Mozartově i nyní.** Pr. [1909], m. 8°, str. 24.
- Návrh v příčině vydání zákona na ochranu přírodních a krajinných památek v království Českém.** Krása n. d. V., 1909, str. 10—13.
- Pamětní spis užšího výboru »Soupisné komise král. hl. města Prahy« o návrzích v konkursu na upravení Starého města cenou poutěných.** Podává referent dr. Luboš Jeřábek. Pr. [1910], typ. Politika, nákl. vlast., v. 8°, str. 22.
- Estetická výchova naší mládeže.** Pr. 1912, typ. B. Stýblo, v. 8°, str. 20. Zvláštní otisk z »Besedy učitelské«.
- Úprava vodotoků a krásu krajinná.** Krása n. d. VIII., 1912, str. 2, 22, 35, 55, 113, 137. Zvl. otisk: Pr. 1913, vlast., Politika, v. 8°, str. 23.
- Pražské zahrady (s ilustracemi O. Stáfla).** Kalendář »Nár. politiky« na r. 1916, str. 123—126.
- Malostranské pobřeží a jeho upravení.** Zprávy komise pro soupis stav., uměl. a histor. památek kr. hl. m. Prahy, sv. VI. Pr. 1916. Zvl. otisk: Pr. 1916, typ. Politika, 4°, str. 13.
- Národní parky, rezervace a ochranné oblasti v Americe, jinde a u nás.** Kalendář »Nár. politiky« na r. 1920, str. 135—140. Zvl. otisk: Pr. [1919], 4°, str. 12.
- Malobné pouť po krásné Praze.** Napsali dr. Luboš Jeřábek a Jan Emler. Praha, F. Topič, typ. Politika. I. 1920, m. 8°, str. 50. — II. Karlův most, Malou stranou k Hradčánům. 1920, m. 8°, str. 48.
- Mánes v Litni.** Z rodinných pamětí. Kalendář »Nár. politiky« na r. 1921, str. 151—157. Zvl. otisk, 8°, str. 1—6.
- Naše lesy.** K otázce jich zestátnění. Krása n. d. XXI., 1922. Zvl. otisk: Pr., vlastní typ. Politika, 1922, 8°, str. 12.
- Sladkovský a Hamerník.** Podle rodinných pamětí. Kalendář »Nár. politiky« na r. 1922, str. 126 až 133. Zvl. otisk: Pr., vlastní, 1922, 4°, str. 6.
- Nový příspěvek k životopisu Josefa Mánesa.** »Nár. politiky« I. I. 1922. Zvl. otisk: Pr. 1922, m. 8°, str. 11.
- Vzpomínka na staročeskou redakci [»Pokroky«].** Z rodinných pamětí. Kalendář »Nár. politiky« na rok 1923, str. 100—106. Zvl. otisk: 8°, str. 5.
- Jan Sv. Procházka: Člověk nepřítel.** Předmluvu napsal Luboš Jeřábek, ilustroval Jan Koučep. Pr. 1924. Zátisť (B. M. Klika), v. 8°, str. 249. Klika škola, sv. II.
- Divná předtucha.** Z rodinných pamětí. Kalendář »Nár. politiky« na r. 1924, str. 129—132.
- Bou-Saada.** [Onsa v Alžiru.] Kalendář »Nár. politiky« na r. 1926, str. 99—101.
- Druhý pěvecký festival.** Kalendář »Nár. politiky« na r. 1928, str. 126—127.
- Zachovejme krásu našeho venkova.** Zvl. otisk z Ročenky Písecké spořitelny na r. 1928. B. m. t., v. 8°, str. 4.
- Ochrana zvířat.** Kalendář »Nár. politiky« na r. 1929, str. 105—106.
- J. B. Foerster.** (K sedmdesátým narozeninám.) Kalendář »Nár. politiky« na r. 1930, str. 105—106.
- Bertramka v době Mozartově i nyní.** Praha, vlastní, typ. Politika, 1930, 8°, str. 20.
- Naše pěvecstvo a jeho pěvecke a hudební museum.** Kalendář »Nár. politiky« na r. 1931, str. 122 až 124.
- Bojští dvou národů.** Zvl. otisk cyklu článků v »Nár. politiky«. Pr. 1932, vlastní, typ. Politika, m. 8°, str. 24.
- Chraňme si krásu svého domova.** Kalendář »Nár. politiky« na r. 1932, str. 99—102. Zvl. otisk, str. 4.
- Nové a staré pohledy na Prahu (s ilustracemi).** »Nár. politiky« I. I. 1932 (novoroční příloha).
- O přítom Smetanově a Dvořákově festivalu a Smetanově pěveckém domu.** (Slovo k české veřejnosti.) »Nár. politiky« 10. IV. 1932.
- Královský hrad na Hradčanech.** »Nár. politiky« 28. IX. 1932.
- Naše kultura a podpora veřejnosti.** »Nár. politiky« 25. XII. 1932.
- Naš venkov a cizinecký ruch.** Kalendář »Nár. politiky« na r. 1933, str. 120—124. Zvl. otisk: 8°, str. 5.
- Smetanův a Dvořákův festival v r. 1934.** »Národní politiky« 8. I. 1933.
- O pomník Bedřicha Smetany v Praze.** (Za Svaz čsl. spolků pro okraj. a ochranu domoviny v Praze: Jeřábek a Kumpán.) »Nár. politiky« 26. I. 1933.

- Spectator: K převratu v Bavorsku. Dojmy a zážitky očího svědka. »Nár. politika« 19. III. 1933. Zvl. otisk: Pr., vlast., typ. Politika, 1933, m. 8°, str. 12.
- Den národní písně. »Nár. politika« 28. IV. 1933.
- Slavnost k položení základního kamene k pomníku Jungmannovu před šedesáti roky. »Nár. politika« 16. VII. 1933.
- Staré a nové směry v okraňování a ochraně naší domoviny. »Nár. politika« 20. VIII. 1933. Zvl. otisk: Praha, vlastní, typ. Politika, 1933, m. 8°, str. 11.
- Proti návrhu pomníku Smetanova, proponovaného na vjízdě rampě u Národního divadla. [Protest Svazu čsl. spolků pro okraň. a ochranu domoviny, podepsáni Jeřábek—Černovský.] »Nár. politika« 5. XI. 1933.
- Protest »Pěvecké obce československé« proti návrhu Smetanova pomníku v Praze, podaný obec. zastupitelstvu hl. m. Prahy. [Podepsáni: Jeřábek, Fr. Krofta.] »Nár. politika« 12. XI. 1933.
- Vzpomínka na sicilský pobyt dra Ant. Švehly. »Nár. politika« 17. XII. 1933.
- Den naší mládeže na Smetanově a Dvořákové pěveckém festivalu 22. dubna 1934 (s ilustr.). »Nár. politika« 31. XII. 1933.
- Svátek české hudby. Kalendář »Nár. politiky« na rok 1934, str. 86—89.
- Proč naši hudebníci tak často jezdili do ciziny. Ze vzpomínek na českou muzikantkou anabasi [I.]. »Nár. politika« 15. II. 1934.
- Radostná zvěst dra Engla. Ze vzpomínek na českou muzikantkou anabasi [II.]. »Nár. politika« 21. II. 1934.
- Kdo všechno byl v Praze anagažován pro orchestr a operu ruského milionáře. Ze vzpomínek [III.]. »Nár. politika« 8. III. 1934.
- Ze vzpomínek na českou muzikantkou anabasi [IV.]. »Nár. politika« 28. III. 1934.
- Ze vzpomínek na českou muzikantkou anabasi [V.]. »Nár. politika« 18. IV. 1934.
- Podpora cizineckého ruchu I. »Nár. politika« 18. VIII. 1934.
- Ještě k podpoře cizineckého ruchu. »Nár. politika« 21. VIII. 1934. (Z obou zvl. otisk: Pr., vlastní, typ. Politika, 1934, m. 8°, str. 12.)
- Spectator: O našich drahách. »Nár. politika« 31. VIII. 1934.
- Ještě o našich drahách. »Nár. politika« 1. IX. 1934.
- Třicet let práce pro zachování a zvýšení krás naší vlasti. »Nár. politika« 9. XI. 1934. Zvl. otisk: Pr., 1934, vlastní, typ. Politika, m. 8°, str. 11.
- Branislav Nužič, pěvec a Slovan. »Nár. politika« 14. XI. 1934.
- Zjednoceníu Polskich Związków Spiewaczych. Za Pěveckou obec čsl.: Lub. Jeřábek a Fr. Krofta. »Nár. politika« 2. XII. 1934.
- Dar českých sklářů-braničářů dru J. B. Foerstrovi. »Nár. politika« 29. XII. 1934.
- Příroda se matí. Kalendář »Nár. politiky« na r. 1935, str. 85—88.
- Příroda se matí. Jak u nás bývalo kdysi. »Nár. politika« 22. I. 1935.
- Příroda se matí. Jak je tomu u nás dnes. »Nár. politika« 29. I. 1935.
- Letošní jaro v Nizze. »Nár. politika« 30. III. 1935.
- Spectator: Naše nové jízdní řády. »Nár. politika« 20. VI. 1935.
- Spectator: Jak dlouho ještě? (Z Mariánských Lázní.) »Nár. politika« 5. X. 1935.
- Krásyplná Umbrie. (Prostředí, v němž žil a působil svatý Franjišek z Assisi.) »Nár. politika« 31. X. 1935.
- Jak se žilo za dob sv. Františka z Assisi. »Nár. politika« 12. XI. 1935.
- Výstava ochrany přírody a zvýšení krásy našeho domova. Kalendář »Nár. politiky« na r. 1936, str. 90—92.
- Aries. »Ozvěny« 1936.
- Spectator: K našemu cizineckému ruchu. »Nár. politika« 11. II. 1936.
- Dnešní Itálie. »Nár. politika« 21. III. 1936.
- Za dr. Františkem Staňkem. »Nár. politika« 23. VI. 1936.
- Hydra se sedmi hlavami. (Spectator.) »Nár. politika« 2. VII. 1936.
- Vzácné jubileum. (O Kamillu Šollarovi.) »Nár. politika« 15. VIII. 1936.
- Knička odborné lásky. Jednou také něco pro nás doma. (O knize V. Škvora »Zákazník v knihtiskárně Politika«.) Spectator. »Nár. politika« 15. XI. 1936.
- Světá. K obrázkové propagaci našeho venkova v »Ozvěně«. Kalendář »Nár. politiky« na r. 1937, str. 80—82.
- Marný sen. (Spectator.) I. »Nár. politika« 10. I. 1937. — II. »Nár. politika« 17. I. 1937.
- Marný sen německé menšiny v Itálii. Co je naproti tomu u nás? »Nár. politika« 31. I. 1937 a 7. II. 1937.
- Pohádka krásy [čsl. kroje]. »Nár. politika« 30. V. 1937.
- Dvě vzpomínky. Ke studii Rud. Krembičky a zátíží V. Olivy. Kalendář »Nár. politiky« na r. 1938, str. 47—50.
- (Za laskavou pomoc děkuji mil. paní Fanči Jeřábkové.)

OBSAH ČÍSLA 2: Jan Emler, Alois Kubíček, Karel Guth: Za Lubošem Jeřábkem. — JUDr. Luboš Jeřábek: Jak málo známe a milujeme Prahu. — Dr. Frant. Páta: Bibliografie prací JUDr. Luboše Jeřábka.

Odpovědný redaktor: Ing. Otakar Vondráček, Smíchov, Na Šumavě 1444. — Redakční rada: A. Čarek, J. Čarek, R. Hlubinka, Z. Wirth, za venkovské odbory J. Vepřek. — Otiskování článků dovoleno s udáním pramene. Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Mostecká 56. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova. — Vychází 15. každého měsíce, kromě prázdnin. — Dohledací poštovní úřad Praha 8.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXI.

V PRAZE V ÚNORU 1938.

ČÍSLO 3.

Památce JUDr. Karla Baxy.

Když loňského roku vzdal se první republikánský primátor pražský svého významného úřadu, loučil se s námi za plného tělesného zdraví a za obdivuhodné duševní čilosti. Nikdo z nás tehdy netušil, že neuplyne ani rok a rozloučíme se s ním navždycky. Po krátké nemoci v tiché noci 3. ledna přestalo bít jeho šlechetné srdce, jež neznalo než lásku k národu a k jeho hlavnímu městu. Po 18 let stál v čele naší metropole. Byl pečlivým otcem pražského obyvatelstva, stejně ve chvílích bolestných jako v okamžicích radostí, byl prozíravým budovatelem nových částí města a věrným ochráncem Staré Prahy.

Chtěl mít Prahu opravdově českou. Vyjádřil to zcela otevřeně k německým zástupcům při jedné příležitosti, když jim pravil, že oni mají dvě velké metropole, Berlín a Vídeň, a řadu ostatních velkých měst a že je tudíž spravedlivě, když i my chceme, aby Praha byla městem čistě českým.

Stejně chtěl mít Prahu krásnou. Byl si vědom toho, že minulost zanechala nám v Praze památníky nevyrovnatelného půvabu a že je naší svatou povinností, abychom je střežili a ochraňovali s největší pečlivostí a láskou. Cítil velmi dobře, že naše zákonodárství jest pro tyto kulturní účely nedostatečné. Proto po účasti na známém památkovém sjezdu ve Würzburgu dal vypracovati městskými odborníky předlohu zákona na ochranu památek. Bohužel, zákon se nestal do dnešního dne skutkem.

Procházival téměř denně ulicemi Starého města i Malé strany a pozoroval se starostlivostí majitele neutěšený stav mnohých památkových objektů. Měl smysl nejen pro podrobnosti, ale i pro celkový panoramatický účín. Nemohl se smířiti s projektem Státní galerie na Kampě, těžce nesl v obrazu města žižkovský mrakodrap, o němž prohlásil, že, pokud bude primátorem, nepřipustí, aby podobná stavba byla provedena v panoramatickém obrazu Starého a Nového města.

V otázce petřínské komunikace neměl důvěry, že by moderní architekti dovedli věleniti tuto komunikační tepnu bez pohledových závad do zelené scenerie Petřína. Byl to jediný bod, ve kterém jsme se neshodli. Ve všech ostatních, a byla jich řada, spolupracovali jsme v plné shodě. Vítal myšlenku úpravy Odkolkových mlýnů pro Československou obec pěveckou, neboť cítil velmi dobře, že na tomto choulostivém místě bude nejlépe, když bude upraven s porozuměním pouze dnešní stav.

Také snaha Městské pojišťovny pro využití Valdštýnského paláce pro městské museum a městskou galerii byla dr. Baxou co nejvíce podporována. Těžce nesl orámování Starého a Nového města ministerskými budovami, a snažil se proto zachrániti alespoň zeleň kolem kláštera bl. Aněžky. Proto byl pověřen arch. Hübschmann vypracováním podrobného regulačního plánu této významné skupiny Staroměstského pobřeží.

Ke konci svého úřadování začíná s podrobným archeologickým výzkumem Staroměstské radnice a dává tím základ k žádoucí konečné úpravě vlastní radniční budovy a přilehlého okolí. A skoro v poslední den před svým onemocněním navštěvuje Svatohavelský klášter, aby si prohlédl výsledek zasluzných prací, které k záchraně tohoto cenného objektu provedla Městská spořitelna Pražská.

Klub za starou Prahu se těšil velké přízni zesnulého primátora, který při každé vhodné příležitosti zdůrazňoval zásluhy Klubu. Proto členstvo Klubu zachová světlou památku prvního primátora našeho hlavního města ve vděčné paměti.

Ing. E. M ö l z e r.

K šedesátce ředitele Národní a univerzitní knihovny, generálního bibliotekáře dr. Jana Emlera.

Před nedlouhým časem jsme vzpomínali stého výročí narození někdejšího archiváře města Prahy dr. Josefa Emlera, letos si musíme připomenouti šedesáté narozeniny jeho syna. Dr. J a n E m l e r nenásledoval sice svého otce povoláním — a to jen proto, že poctivý muž si nepřál, aby jeho syn jako historik musil zapíratí svoje přesvědčení o poznané pravdě, nemilé vídeňským kruhům — nikdy se však nevzdal svého živého zájmu o minulost a její památky. Tato cesta přivedla dr. Jana Emlera na dráhu knihovníka, tvůrčího bibliotekáře, který vybudoval univerzitní knihovnu bratislavskou a povznesl vážnost Národní a univerzitní knihovny na světovou výši. Táž cesta přivedla jej však také do ovzduší snah památkářských.

Již v prvních letech bojů Klubu za starou Prahu byl dr. Jan Emler horlivým jeho členem. Stál v první řadě v zápasu s nevědomělostí a zlou vůlí, které hrozily zničit to, co bylo a je v Praze nejkrásnější a nejcenější. Z jeho pera vyšly ideové i bojovné články v »Krásách našeho domova« i po r. 1910 ve vlastním klubovním věstníku. Vydáním spolehlivého průvodce starou Prahou usiloval pak dr. Emler o rozšíření zájmu i poznání v kruzích široké veřejnosti, přímo se snažil přispěti k záchraně památek také jako člen obecního zastupitelstva.

Významné dílo vybudování bratislavské knihovny odvedlo dr. Emlera na čas ze středu Klubu, naskytlo se mu však nové působíště v hlavním městě slovenském. Ale dr. Emler nezapomněl na milovanou starou Prahu, jakmile se stal ředitelem Národní a univerzitní knihovny, vrátil se i do řad pražských památkářů a především do domácí rady Klubu za starou Prahu. Stal se opět mluvčím Klubu, jako jeho předseda i jako nadšený člen.

Všichni, kdo znají přívětivou a usměvavou tvář dr. Emlera, jak se s ním setkáváme v klubovních schůzích, kdo znají jeho blízký vztah k pražským památkám, poznali, jak bedlivě střeží každý kámen staré Prahy, jaké rozhořčení vzbudí v jeho citlivé duši každé sebemenší poškození všeho krásného, ať stavby, či prostředí nebo zejména pražských zahrad. Všichni poznali v tom Emlerův srdečný poměr k našemu hlavnímu městu a k jeho minulosti, jeho hlubokou lásku ke staré Praze.

A za tuto lásku k Praze my, všichni členové Klubu, chceme dnes dr. Janu Emlerovi poděkovati a přejeme mu, aby se dočkal v příštích letech splnění všeho, o čem usiloval a o čem se snažil od mladosti až do své letošní šedesátky.

Dr. J. Č.

Spolupráce státu a Prahy při budování hlavního města.

Staré rčení, že Praha a její památky jsou zkamenělými dějinami národa, není jenom básnickým obratem, nýbrž vyjadřuje skutečně reálný vztah mezi osudem národa a osudem hlavního města. Každý vzestup významu a moci starého českého státu projevil se vždy také v příznivém vývoji Prahy. Každý pokles mocenské polohy státní byl provázen poklesem jejího významu a rozkvětu. Znovuzřízení samostatnosti státu československého přineslo hlavnímu městu Praze dříve netušené možnosti nového rozkvětu. Projevovalo-li se osudové společenství mezi rozvojem země bývalého státu českého na straně jedné a hlavním městem Prahou na straně druhé v dobách dřívějších, a to v dobách, kdy státní moc nebyla tak silně spjata s ostatním sociálním a hospodářským vývojem národa, tím více se projevuje toto

nosudové společnosti ve státě československém v době dnešní, kdy souvislost mezi státní mocí a hospodářským a sociálním vývojem podstatně vzrostla. Vzestup populace i stavební vývoj Prahy v posledních deceniích úzce souvisí s tím, že se Praha stala nejen sídlem vlády a centrálních úřadů, nýbrž i sídlem četných ústředních společností a hospodářských korporací, které dříve sídlily mimo hranice dnešního státu.

Souběžnost zájmů mezi československým státem a hlavním městem Prahou nám zároveň velí, abychom také při výstavbě Prahy pracovali společně. Jde o to, aby v dohledné době byly překonány všechny potíže, kterými at v komunikačním, regulačním nebo urbanistickém směru trpí Praha. Dřívější poměrně menší město vzrostlo téměř na milionové město evropského významu a tu jest zapotřebí mnohých změn proti době dřívější malosti. Upozornil jsem již ve svém projevu v lednu 1937 na potřebu soustavného postupu při odklívání dosavadních vad, jimiž trpí hlavní město Praha. Jde tu především o záležitosti k o m u n i k a č n í. V tomto směru jest spolupráce státu a Prahy již dána tím, že státní silniční fond buduje dálkové silnice ústící v Praze a přispívá i na nové výpadové silnice. Také dosud zásadně nedořešená otázka pražských nádraží volá po soustavné pomoci. Zde vítáme, že ještě před velkou reorganizací pražských nádraží dochází již letos k rychlému rozšíření kapacity pro osobní dopravu na hlavních nádražích Wilsonově a Masarykově částečným odstěhováním nákladní dopravy. Tyto úpravy budou bezpečně hotovy do sokolského sletu. Také otázku podzemní dopravy pražské nelze odsunovati.

Podobně jako jest zapotřebí zvětšení nádražního prostoru, má-li vyhovovati nárokům zvýšené pražské dopravy, jest také zapotřebí pro zajištění pražského zásobování pro všechny případy rozšíření zásobních prostorů a zařízení v Praze. Zde bych jmenoval potřebu urychleného vybudování velko tržnice, jež by svým moderním zařízením pomáhala k tomu, abychom odklídili různé hygienické a jiné závady, jimiž dosud trpí zásobování Prahy.

Vedle četných investičních úkolů, které plynou z dnešních potřeb urbanistických, přicházejí další investiční úkoly celostátní. Zde bych uvedl všechny ty investice, jež bude nutno uskutečniti, než dojde k velké mezinárodní výstavě pražské, kterou pravděpodobně bude nutno odsunouti na rok 1944, mají-li všechny nutné investiční přípravy býti včas hotovy. V roce 1944 by tato výstava také byla obrazem a přehlídkou toho, co Československá republika za prvních 25 let vykonala.

Zvláštní kapitolu tvoří otázky regulační a vnitřní komunikace pražské. Zde bych upozornil zvláště na tři velké dosud nedořešené regulační otázky, regulace Letné, náměstí Republiky a Klárova. Jde o to, aby při řešení těchto klíčových posic pražské regulace se velkoryse uplatnil moderní princip regulační, jak toho vyžaduje vývoj každého milionového města v podobných situacích klíčových. Nepochybuji o tom, že budování hlavního města podle moderních principů výstavby měst lze při rozumném postupu sloučiti s nespornou potřebou ochrany dosavadních starých památek.

Typický pražský problém tvoří komunikační závady v úzkých ulicích vnitřního města a jsem přesvědčen, že stejně Praze jako jiným městům pomůže a s a n a č n í z á k o n, jehož osnovu vláda nedávno schválila. Jako konkrétní případ, jak spolupráce mezi státem a Prahou i v podrobnostech může zdárně se vyvíjeti, budíž uvedena také nedávno docilená dohoda o vybudování podloubí u těch státních budov, jež tvoří v některých ulicích komunikační překážky. Ze do programu moderní výstavby hlavního města patří řádné vybudování nábreží a také pokud je to možné rozšiřování zelených ploch uvnitř města, o tom snad žádný rozumný občan nebude pochybovati.

Zdárné řešení tak mnohých komunikačních, urbanistických, organizačních a zásobovacích otázek, při nichž jest zapotřebí úzké spolupráce orgánů státních s orgány hlavního města Prahy, vyžaduje ovšem vedle věcné znalosti problémů také jednotné dobré vůle státních i samosprávných činitelů a všech prováděcích orgánů. Jen tak odstraníme definitivně všechno malicherné zdržování, nedůtklivou nespokojenost a nekritickou náročnost. Tím odpadne také naprosto zbytečná žárlivost kompetenční a uplatní se též plněji vůle k dohodě o rozvržení finančního nákladu na ty investice, kterých potřebuje nejen Praha, nýbrž i různé jiné složky představující veřejný zájem (silniční, vodní, letecký, železniční atd. atd.). Dnes nesmí již trvati mezi orgány státu a obce dřívější nedůvěra, odůvodněná snad před převratem. Všichni musíme si uvědomiti, že společný cíl na zdárném vybudování našeho hlavního města ukládá nám všem a také všem provádějícím orgánům velkou odpovědnost, které lze vyhověti jen tehdy, bude-li u všech vzájemná důvěra a loyality při řešení velkých společných úkolů.

Dr. Milan Hodža,

předseda vlády republiky Československé.

Z Jindřichova Hradce.

Spolek Přátel starého Jindřichova Hradce konal 3. ledna 1938 jubilejní X. řádnou valnou schůzi, na níž podány předsedou prof. dr. J. Mukem a jednatelem archiv. dr. K. Trískou přehledné zprávy o desítileté činnosti spolku, jež již před svým ustavením existoval čtyři roky jako volné sdružení. Za deset let uspořádáno 23 přednášek, 9 exkurzí, 2 výstavy a 1 koncert, na oslavu rodáka básníka Em. Miřiovského, podniknuto 16 akcí na ochranu hradeckých památek. Z nich nákladem spolku a z výtěžku sbírky opravena kaple Pirchan-ská, sousedí Ukřížovaného na Vajgarském mostě, zhotovena kopie Piety na domě č. 133-I a originál odevzdán muzeu, dále pořízeny desky na rodných domech Em. Miřiovského a Hanuše Schwaigra, opatřeno nápisy 12 památných budov v roce 1937, pak odkryta a restaurována gotická freska sv. Kryštofa na zdi kostela sv. Václava, zasazeny 3 náhrobní kameny a obnoven nápis na nejstarším českém náhrobku prob. Juhna. Dohromady na konservaci památek za desítiletí věnováno 5930 Kč, muzeu hotové nebo v předmětech a tiscích darováno 3100 Kč, na desky a nápisy vynaloženo 4480 Kč a na jiné účely 600 Kč. úhrnem 15.000 Kč. Nákladem spolku vydány 4 publikace, v posledním roce Dr. J. Klika: »Jak prof. Pekař poznával Hradec. Členové, jichž bylo 113, dostávají každoročně knižní přémie. Spolek v uplynulém roce zahájil akci za účelem postupného odkrytí a konservování gotických fresek v křížové chodbě špitálu u kostela sv. Jana, z nichž konservována první nákladem patronátu špitálu, na další pak dojde letos přičiněním spolku. Usiluje se o záchranu fresek na domě č. 157-I i odkrytí freskové renesanční a rokokové výzdoby v salaterně klášteričku, rokokového to sídla Marie Isabelly z Westerloo. Bohužel přes opětovné žádosti spolku, jež chce nésti náklad restauračních prací, místnosti se stále nevhodně používá pro rozdílné potraviny nezaměstnaným a zůstává jen při slibech města, že budou uvolněny, podobně jako v budově musea, koupené roku 1925 od státu pro kulturní účely, užívá místnosti i krejčovské družstvo. Také regulací řeky Nežárky, provedené bez vědomí památkového úřadu uvnitř města ve staré kozelužské čtvrti zvané »Hradecké Benátky«, padly za obět starobylé »Devětý mílyne« a krásné stromy po obou březích řeky, tvořící zelený podklad jedinečnému pohledu na zámek. Nutno i ji proto označiti po stránce památkové za veliké pasívum a důsledek poměrů, proti nimž i sebe horlivější snaha Přátel starého Hradce zůstává bezmocnou.

Dr. J. Muk.

Ochrana památek a zákon.

Vracím se opět, byť i v jiném směru, k obsahu své přednášky, přednesené na valné hromadě Klubu za starou Prahu dne 4. dubna 1937 a otitěně u ve Věstníku pro ochranu památek ze dne 15. června 1937.

Vývoj událostí dal mně úplně za pravdu, když jsem tvrdil, že za daného stavu zákonodárství nevyhnutelně musí dojít k pozvolné, avšak úplně zkáze památkově chráněných domů. Nezasvěcenému pozorovateli zdálo by se, že určitě zlepšení přinesla vládní nařízení z 13. července 1934, č. 159 Sb. z. a n., z 29. dubna 1935, č. 103 Sb. z. a n., z 20. prosince 1935, č. 1 Sb. z. z r. 1936, z 11. prosince 1936, č. 1 Sb. z. z roku 1937, a konečně zákon z 13. prosince 1937, č. 255 Sb. z. a n. Tato zákonná ustanovení se nezabývají ochranou památek, nýbrž daňovými úlevami na opravy domů a jenom ve spojitosti s tím jednájí i o domech památkově chráněných, a to nikoli všechna tato zákonná ustanovení, nýbrž teprve vládní nařízení ze dne 20. prosince 1935, č. 1 Sb. z. a n., a následující. Vládní nařízení z 13. července 1934 a z 29. dubna 1935 nerozlišují vůbec domů chráněných od jiných, činí tak teprve zákonná ustanovení následující.

Předmětná zákonná ustanovení mají za obsah poskytování daňových úlev na opravy domů v příslušných obdobích provedené. Tyto daňové úlevy v prvních dvou vládních nařízeních nerozlišují mezi domy, jak později zákon uvádí, »památní a domy jinými. Je tudíž patrné, že opravy památných budov, provedené podle vládních nařízení z 13. července 1934 a z 29.

dubna 1935, nepoživaly žádných zvláštních úlev daňových proti domům památkově nechráněným. Teprve vládní nařízení z 20. prosince 1935 a následující poskytují pro opravy památných budov určité nadlepení, avšak i to není větší nežli u domů, ve kterých dne 1. dubna 1935 byly aspoň 3/4 nájemních předmětů, podléhajících ustanovením zákona o ochraně nájemníků.

Není třeba vzhledem k shora uvedenému zabývatí se prvými dvěma vládními nařízeními, ježto tato se nezabývají vůbec domy památnými. Činí tak teprve vládní nařízení z 20. prosince 1935 a následující a je třeba přihlídnouti k tomu, jakým způsobem jsou tyto daňové úlevy na opravy památných budov poskytovány a jaký účinek v praxi jeví tato zákonná ustanovení. Je třeba velice důkladně se touto věcí zabývatí, ježto se ukázalo, že i místa velmi kompetentní se nacházejí v podstatném omylu ohledně praktického a též právního významu těchto ustanovení.

Předem nutno uvéstí, že daňovými úlevám nepodléhají všechny památné budovy. Předpokladem pro daňovou úlevu jest, že se jedná o obec s více než 5000 obyvateli nebo i jinou obec, usnese-li se na tom její zastupitelstvo a zemský výbor toto usnesení schválí. Dále je třeba, aby v domě dne 1. dubna 1935 aspoň jeden nájemní objekt podléhal ustanovením zákona o ochraně nájemníků. Kdežto však u nechráněných domů stáčí k daňové úlevě, činí-li náklad na opravy u jednotlivého domu aspoň Kč 500.—, musí při památné budově činiti náklad na opravy jednot-

livé budovy aspoň Kč 5000. . Zde jest vlastník památné budovy tudíž v horším postavení než vlastník budovy jiné.

Domáhá-li se vlastník domu daňové úlevy, musí předložit berní správé osvědčení obce, obsahující údaje o způsobu oprav, o době, kdy s nimi bylo započato a kdy byly skončeny, o výši a přiměřenosti jejich nákladu a dále, že se nejedná o budovu, jejíž udržování není z veřejného zájmu žádoucí. Tato ustanovení platí pro všechny majitele domů, kteří opravy provedli. Majitelé památných budov však mají ještě další povinnosti, a to: ohledně nich musí osvědčení obce potvrdit, že budova jest jako památkově chráněná vyznačena v plánu polohy (zastavovacím) obce, nebo že jí za takovou uznal Státní památkový úřad a že opravy budovy byly provedeny v dohodě s tímto úřadem a bez jeho námitek. V tomto směru jest rovněž postavení majitele domu památného ztíženo.

Při památných domech rozeznává zákon jednak domy, vyznačené v plánu polohy (zastavovacím) obce jako památkově chráněné, jednak domy, které za takové uzná Státní památkový úřad. Obec pak mimo jiné musí osvědčit, že budova jest jako památkově chráněná vyznačena v plánu polohy (zastavovacím) obce, nebo že jí za takovou uznal Státní památkový úřad a že opravy budovy byly provedeny v dohodě s tímto úřadem a bez jeho námitek. Toto zákonné ustanovení není na první pohled zcela jasné, avšak při pozorném studiu jeho jest míti za to, že dosavadní praxe úřadů, a to úřadů obecních a berních správ, jest správná. Tato praxe jest následující: Jestliže se jedná o budovu vyznačenou v plánu polohy obce jako památkově chráněnou, osvědčuje obec, že v plánu polohy jest vyznačena budova jako památná, aruž by bylo třeba dalšího osvědčení, že opravy budovy byly provedeny v dohodě se Státním památkovým úřadem a bez jeho námitek. Jestliže však budova jako památkově chráněná v plánu polohy obce vyznačena není, jest nutno, aby obec osvědčila, že ji za takovou uznal Státní památkový úřad a že opravy budovy byly provedeny v dohodě s tímto úřadem a bez jeho námitek. Jiný výklad tohoto zákonného ustanovení, že totiž v každém případě má obec osvědčit, že opravy budovy byly provedeny v dohodě se Státním památkovým úřadem a bez jeho námitek, nemůže obstát s ohledem na jasné znění zákona, který rozeznává mezi budovami v plánu dohody jako památkově chráněnými a mezi budovami jinými, tamže jako památkově chráněné neoznačenými. Ostatně bylo by zbytečné, aby obec osvědčovala i při domech v polohopisném plánu iako památkově chráněné označených, že opravy byly provedeny v dohodě se Státním památkovým úřadem a bez jeho námitek, ježto při takovýchto domech již obec sama svými orgány dbá, aby opravy byly provedeny odborně se stanoviska ochrany památek a jest k tomu obec právě s ohledem na ono označení povinna z moci úřední přihlížeti. Jinak je tomu u domů v polohopisném plánu jako památkově chráněné neoznačených, kde tuto povinnost dbáti nad odborním provedením se stanoviska ochrany památek obec nemá, takže je třeba vlastníkovi takové budovy vyzádati si pokyny Státního památkového úřadu ohledně provedení oprav a žádati též, aby Státní památkový úřad budovu za chráněnou památkově uznal.

Snad ovšem by bylo třeba, aby o každé zamýšlené opravě analogicky jako obec byl vyzooměn Státní památkový úřad a též hlášeno analogicky dokončení oprav jmenovanému úřadu stejné jako obci. To však by musil plněti zákonný text příslušného zákona, ježto ze zákona nyní platného tato povinnost vlastníkovi domu dána není.

Přihlížíme-li pak k tomu, o jaké osvobození daňové se jedná, vidíme, že vlastník památné budovy má stejný nárok jako vlastník domu, ve kterém dne 1. dubna 1935 byly aspoň $\frac{1}{2}$ nájemních předmětů, podléhajících ustanovením zákona o ochraně nájemníků, t. j. po 50% nákladu, učiněného na opravy, nejvýše však po 50% vyměřovacího základu daně činnovní. Za účelem srovnání uvádím, že zákonná ustanovení odstupňovávají tuto úlevu pro ostatní domy podle počtu v domě se nacházejících nájemních předmětů, ochraně nájemníků podléhajících, takže daňová úleva se pohybuje ve všech případech po 50% nákladu na opravy učiněného, různý jest jen poměr k vyměřovacímu základu daně činnovní, který se pohybuje mezi 50 a 30%. U budov památných jest pak ustanovení 50%, vyhovují-li opravy ahora uvedeným předpisům.

Tyto daňové úlevy se vztahují však vždy toliko na 2 roky a snížení vyměřovacího základu činnovní daně z důvodu této daňové úlevy nemá vlivu na základ pro vyměřování obecních dávek, vybraných na podkladě nájemného (nájemní hodnoty).

Z uvedeného jest patrné, že daňové úlevy pro památné domy se rovnají jednak daňovým úlevám pro všechny domy, ve kterých dne 1. dubna 1935 byly aspoň $\frac{1}{2}$ nájemních předmětů, podléhajících ustanovením zákona o ochraně nájemníků, že však daňové úlevy pro památné domy jsou ztíženy proti domům ostatním ještě nutností potvrzení, že opravy památné budovy byly provedeny v dohodě se Státním památkovým úřadem a bez jeho námitek.

Z toho jest patrné, že prvá dvě vládní nařízení vůbec a ostatní pak velice málo přispěla k opravám památných budov. Posléze jmenovaná zákonná ustanovení ztíženiím úlev u památných domů vyzájala zdanlivou výhodu tímto puskytovanou, takže majitel památné budovy jest hůře postaven než majitel domu, v němž jest předepsán počet nájemně chráněných objektů. Mimno to nepuskytuje se u památných budov jako ostatním majitelům daňová úleva při opravách aspoň za Kč 500. . nýbrž musí v tomto případě u památných budov náklad činiti aspoň Kč 5000. . Z toho ze všeho jest patrné již ze zákona samého, že majitel památné budovy nejen ve smyslu daňových úlev není lépe postaven než jiný, nýbrž dokonce hůře.

Přihlížíme-li pak k tomu, že úlevy se vztahují jen na snížení daňového základu u toliko na dva roky a že se nevztahují na obecní dávky, vidíme, že tato zákonná ustanovení nepřinášejí majiteli domu památkově chráněného žádného prospěchu. Jest uvažovati, že u památných budov, ve kterých opravy jsou prováděny, nstává ve většině případů žádných plánů, které ovšem stavební úřad při schvalování prací potřebuje, a kterétto plány, resp. jejich pořízení, způsobují majiteli památné budovy samy o sobě značný výdaj, ježto zaměření budov památných jest velice obtížné a nákladné. Vlastníci domů nechráněných bud' plán domu mají anebo jest založen u stavebního úřadu, takže tento náklad odpadá. Nepořizují se zajiště zmiňovati o tom, což odborníkem jest dostatečně známo, že veškeré opravy památných budov jsou mnohem nákladnější než budov jiných, nemluvě ani o investicích při zřizování kanalizačního, vodovodního a plynového i elektrického vedení, ježto povaha památného domu samého vyžaduje zvláštní znalosti při těchto pracích a technické obtíže jsou daleko větší než u budov jiných.

Touto cestou ovšem snad tu a tam nějaký památkově chráněný dům může býti opraven, avšak to jsou jen výjimky a pro převážnou většinu památkových domů nepřichází prakticky takováto daňová úleva v úvahu a jest bezvýznamná. Jisto jest, že touto cestou k radikální záchraně památných budov není možno dojiti a jest nutno uvažovati o cestách jiných.

Vzhledem k tomu uvažoval Klub za starou Prahu o praktickém a velkorysém řešení zachování památných budov a čtvrtí a učinil své návrhy na příslušných místech; jest jen s podivem, že právě ministerstvo školství a národní osvěty, nedbajíc těchto upozornění, předložilo osnovu zákona o ochraně památek, která nijak neodpovídá praktickému vyřešení důležité otázky zachování památných domů a čtvrtí. Osnova tato sice chrání takové objekty, avšak tato ochrana sama o sobě nemůže přispět k jejich zachování, ježto neposkytuje nutný hospodářský podklad pro život památných domů a čtvrtí. Osnova sice má na mysli poskytnutí určitých úlev pro majitele památkově chráněných objektů, úlevy ty však jsou tak neurčité a na libovůli úřadů ponechané, že není možno na ně spoléhat při známé praxi našich úřadů, které sice velmi často podpory slíbí, ale velmi

zřídka kdy poskytnou. Kdežto daňové úlevy pro památkově chráněné objekty osnova zákona popisuje způsobem velice neurčitým a prakticky neproveditelným, zabývá se velice určitým způsobem tresty, kterými hrozí v případě přestaupení ustanovení zákona o ochraně památek.

Tento zákon, ministerstvem školství a národní osvěty navrhovaný, mohl by snad obstát i v dávo minulých dobách, kdy cukromě vlastníctví se zdalo mnohým lidem zločinem, nemůže však být brán vážně za podklad v době dnešní, kdy tato mentalita již u převážné části národa přestala být platnou. Tento zákon byl by sice vyvlastněním v soukromém držení se nacházejících památných objektů, nepřispěl by však nijak k jejich udržení a bude nutno hledati jinou cestu, hodláme-li vážně a prakticky zachovati zbylé dosud památky. Dr. J. F. H u l a.

Výstava Minaříkova Prahy.

Jednota výtvarných umělců v Praze uspořádala ve svých výstavních sálech soubor pražských obrazů zemiřelého Staropražana, malíře Jana Minaříka a klub »Za starou Prahu« povolala do čestného výboru. Klub děkuje za pozornost a rád vzpomíná umělce, nadšeného milovníka krásné Prahy.

Téměř nevyčerpatelný jsou možnosti, jak vyobrazit město. Italské obrazy a rytiny přinesly od gotiky po dnešek nešetněné věcných i vmyslených podrobností z měst domácích krajin. Jaké odlišnosti barev, linií, života v městech zřeli Canaletto, Guardi, Piranesi i Praha lákala malíře i rytec od XVI. století k vytrvalému zájmu o umělecké zvládnutí výtvarného charakteru města. Sadeler, Huber, Šembera, Morstadt jsou věcní, Hollar více malířský; Kohl je romantik, Hegerové i Pluth jako později Raffaelli a Renoir milovali ruch obyvательства v ulicích. Citlivé oko Prouthovo době vnímalo pohledy na malebné skupiny architektury. Architektura domů Slavíčkova jurni Prahy tančí a víří zároveň a bílými obláčky, poletujícími nad zpívajícím městem. Jaroslav Jareš vyvřel docela záměrně i umělceky v obrazu Uly hrad nad střechy domů, jako kdys učinil Greco v obraze Toleda s katedrálou i Alcazarem. Jemně procitili město Alt, Orlik, Stretti, Šimon, Silovský, Vondrouš. Nové barvitosti hledají Blažiček, Beneš, Holan, Nowak, Maxim Kopf a četní jiní obdivovatelé Prahy.

Plně vyzrání uměleckých schopností malíře Jana Minaříka (1862—1937) stihlo léta, kdy v Praze se připravovalo a pak i provádělo asanování velmi rázovitých čtvrtí městských v židovském městě i u sv. Vojtěcha. Mařákův zák Minařík těžil se pečlivému školení jako všichni žáci vynikajícího učitele. Kolikrát již uzteli jsme na souborných výstavách krajinářů proslavená polena, na nichž věcnosti se učili Mařákoví žáci? Náhodou jejich není na Minaříkově výstavě. Učitel dal základ a žáci se rozešli svými cestami, kam vedlo nadání a osud. Snad jediný Minařík v lásce k věcnosti mistrovi zůstal věren. Jeho pařížský pobyt r. 1907 působil na umělce, avšak nechal trvalých výsledků. Malíř v malých obrazech často se pokoušl o pařížské svatyně, ulice, haly, zahrady. Většinou jsou to nedokončené studie, avšak působí dojmem hotových, ucelených impresionistických obrazů. Vypravuje se, že sám Slavíček bránil

tomuto způsobu Minaříkova tvoření, že prý znamená zpronevěru malířova nadání, které směřuje k jiným směrům a cílům.

To byly barvitosť, barevná i lineární věcnost.

Jednota umělců výtvarných ve Voršilské ulici ve svých sálech uspořádala výstavu Minaříkových prací ve dnech 22. ledna až 13. března 1938. Výstava seskupila předměty z malířovy pozůstalosti, z Obrazárny hlav. města Prahy, z Moderní galerie v Praze, a účastnili se též někteří majitelé, jako pi Holubková z Bohumilic, dr. Feigl, podpluk. Pavel, dr. Kraus, p. Zahátka, Josef Novotný, K. Kotrba, pi M. Eckertová z Prahy, větším podílem Josef Zák z Nušli, dále K. Zajíček z Bubenče, Josef Kepler ze Smíchova, Městské museum v Litomyšli, Ad. Čížek z Čes. Budějovic, Josef Štastný z Břevnova a j. v.

Minařík povahou byl prostý a upřímný Staropražan; rád hovořil o staré Praze, méně však o svém umění. Miloval diažbu z kořičích hlav, oprýskanou zdí, zatuchlé dvorky, kal říčních ramen u Primátorského ostrova, malebnost, zprohýbanost střeš. Už mnoho malířů oblibilo si samet, kožíšiny, pel motýlu, lesk pleti, Minařík aspoň pohledem hladil prach, špiču průčelí a pak je maloval. Miloval odlišnost barvy omítek, různou náladu vltavské hladiny, široce maloval přední plán obrazu, tedy diažbu, čímž získal menší měřítko domů a lidských postav; tím Praha mu zdobněla a stala se více domáckou, přítulnější i něžnější. Vynikal jako malířský technik, maloval pečlivě a svěže. Celkem přidržel se Mařákovy techniky, avšak několikrát přešel k jiným způsobům malby; v největším jeho díle z r. 1884, »Fidlovačce«, pozorujeme mohutné nanášení barev. Udaným letopočtem miněnu počti malby a práce trvala delší dobu. Ve vzdálených pohledech a velkých vedutách byl méně šťastný; na obraze pohledu s radniční věže střešy jsou mistrovským kouskem, avšak perspektiva vzdálených Hradčan je příliš stisněná.

Minařík nechtěl víc než namalovat dokument Prahy, která nám se ztrácí a ubíhá; avšak jeho dokumenty mají své výtvarné hodnoty a nutno děkovať hlavnímu městu, že uchovalo památku ztracené Prahy namalovanou v dobrém uměleckém úrovní uměním dobovým. realistickým. V. H r u d k a.

Přestavba Berlína.

Loňského roku 30. ledna Hitler ve své velké řeči překvapil své okolí také technicky okázalým programem výstavby Velkého Berlína a ještě týž den s dik-tátorským gestem vydal a podepal zvláštní výnos o 6 člancích, jimž jmenoval ústředním stavebním inspektorem pro říšské hlavní město Berlín dipl. Ing. architektury Alberta Speera, kterého vyvalil neomezenou plnou pravomocí. Jemu podřízeny jsou v daném směru říšské i pruské úřady a říšské hlavní město. Podřízen jest bezprostředně přímo říšskému kancléři, který mu udělil titul profesora.

Tohoto jmenování Speerovo dalekosáhlého významu zasáhne jistě hluboko do úpravovacích plánů Schinkla stejně jako do zastavovacích plánů architekta Lenné, prováděním velkorysá přestavby Berlína. Favorizovaný prof. Alb. Speer jest ještě mladým architektem, aby vyhověl daným a odpovědným úkolům Třetí říše. Jest autorem přestavby Domu Adolfa Hitlera v Berlíně, jemu byla svěřena výstavba velkého slavnostního letiště pro Národní pracovní sjezd v květnu r. 1933. Již dříve byl pověřen projekty významných celostátních objektů, jako stavby pro norimberský sjezd říšské strany; provedl výstavbu čestné tribuny Luitpoldovy Arény, později stávek Zeppelino-vo pole a naposledy bylo mu říšskými kruhy předáno provedení Německého Domu na světové pařížské výstavě.

To nutno předeslati, jestliže prof. Speer uvěřuje v novinovém článku plány o budoucí úpravě hlavního města německé říše. Podnět k těmto plánům dal sám říšský kancléř Hitler. Do desíti roků má býti Berlín nejkrásnějším městem na světě, pokud jde o stavební úpravy.

Především bude třeba vybudovati nové monumen-

tální budovy, pro které nutno vyhledati representa-tivní stavební pozemky, jež v souboru dají vznik novým významným komunikacím.

Mýlenka, aby pro tento účel bylo využito ně- které z nynějších hlavních tříd, nebyla akceptována a pak vyplývá, že pro umístění nutných monumen- tálních novostaveb, k nimž se přičlení řada dalších předních budov, musí býti založena zcela nová hlavní komunikace.

O dalších plánech prof. Speer uvádí:

Všechny důležité novostavby říšského hlavního města budou souborně seskupeny na nové hlavní kom- unikaci též v jedinečně mohutném celkovém výrazu. Šířka této hlavní třídy bude přiměřená bu- doucímu dopravnímu ruchu světového města a po- vede od severu k jihu středem nynějšího Berlína. Nové Jižní nádraží, západně od nynějšího Tempel- hofského okružního nádraží převezme dopravu ny- nějšího Anhaltského a Postupimského nádraží. Tím se uvolní pro stavby uprostřed města sto hektarů koleje-ové plochy, která byla doposud nezbytnou ku provozu obou dálnkových nádraží. Do nového Sever- ního nádraží přejde dálnková doprava Štětínského Lehrterova nádraží a městské dráhy.

Nová hlavní třída spojí obě nová ústřední berlín- ská nádraží a bude prodloužena k severu a k jihu až k berlínské okružní autostrádě, kde se otevrou nová rozsáhlá osídlovací území, která budou spojena čtyř- kolejnou podzemní drahou se středem města.

Tato úplně nová, od severu k jihu vedoucí hlavní třída bude o celkové délce 38,5 kilometru. Nová pod- zemní dráha bude probíhati převážně pod touto hlavní komunikací. Druhá hlavní komunikace, od východu k západu, bude 50 km dlouhá a otevře nová území pro stavby obytných domů na východě Berlína.

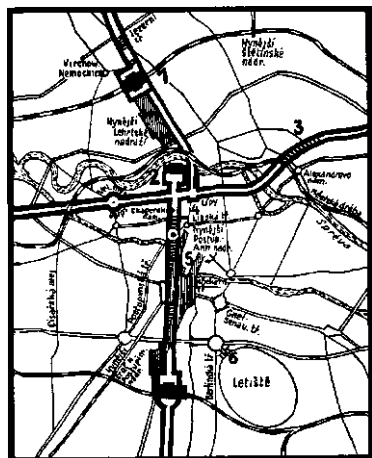
Čtyři široké okružní třídy budou doplňovati nový berlínský osový kříž. Tím jsou platně určeny: síť ulic, systém nových nádraží a podzemních drah a tím je také dán výraz stavebního vývoje Berlína přítím o.ám.

Pro vyvrcholení pověšného řešení stanovil Hit- ler zásadně tyto termíny: do r. 1950 mají býti do- končeny hlavní úkoly, až na okružní třídy. Aby bylo možno do této lhůty zastavěti nynější pozemky říš- ských drah, musí býti do r. 1945 předáno dopravě Jižní nádraží a v r. 1948 Severní nádraží. Do r. 1945 mají býti též dokončeny monumentální stavby na hlavní komunikační tepně od zoologické zahrady (Tiergarten) až k pozemkům říšských drah.

Posledním nařízením ústř. stav. inspektora pro říšské hlavní město se stanoví, že při nové rozsáhlé přestavbě Berlína budou zřízeny nové budovy zahra- níčních zastupitelstev ve čtvrti zvěřina (Tiergarten), pokud bude nutno při přestavbě hlav. města umístiti je jinde. Tím nabude čtvrt zvěřina ještě více než dosud rázu diplomatické čtvrti. Von.

Z Vídně.

Ve Vídni chltěji postaviti pomník císaři Františku Josefu I., a to v novém hradě na náměstí, zvaném Heldenplatz. V tisku objevila se velká polemika a proto koncem listopadu byla na balkonu nového hradního křídla za pomníkem prince Evžena Savojského postavena maketa pomníku se sochou císařo- vou v rouchu zlatého rouna. Pod balkonem na vra- tech byl zavěšen veliký plakát se zakreslenou novou úpravou, která úplně by zničila dnešní vzhled středu hradního křídla. Pod plakátem byl nápis: Probe- aufstellung! Es wird gebeten, Ihr Ur- teil mittels Verteilungsdrucksorten be- kanntzugeben! Čili plebiscit o důležité

1. Severní nádraží. 2. Královské náměstí a budovu sněmovny. 3. Východní průlom pro hlavní komuni- kaci, vedoucí od východu k západu. 4. Vossova a Vilémova třída. 5. Uvolněné pozemky Postupimské- ho a Anhaltského nádraží. 6. Tempelhofské letiště.

umělecké otázky. Snad by se podobný postup doporučoval i v demokratické Praze při důležitých návrzích, které se dotýkají vzhledu Prahy, ať v celku

románské. Text vyplňuje 484 stran vel. 4° s německým resumé a je doprovázen 98 kresebnými obrázky, 5 plány a cca 120 fotografiemi na 86 tabulkách. Kniha vyšla v Grafické Unii, Praha-Prešov. Odborné zhodnocení stěžejní práce uveřejníme příště.

Z činnosti Domácí rady Klubu Za starou Prahu od počátku ledna do poloviny února.

Zemskému úřadu v Praze doporučeno prozkoumání býv. Trautmannsdorfského paláce na Hradčanech. U městské rady pražské zakročeno, aby byl odstraněn nevzhledný nápis »Akademický dům« na budově v obecním dvoře na Klárově a aby byla zeď téhož dvora zbavena nevzhledných plakátovacích tabulí. Klub se připojil k řadě korporací podávajících písemný protest k zemskému úřadu proti zamýšlenému přemístění Divadelní ulice v Praze II. a znehodnocení památné a umělecké integrity Národního divadla. U městské rady intervenováno, aby byla upravena fasáda a zasklena okna bývalých Trnkových mlýnů u Karlova mostu.

Velmistř řádu Křížovníků s červ. hvězdou dr. J. Vlasák požádan, aby dal opravit podstavec dvou soch před kostelem Křížovníckým. Městská rada požádána o rekonstrukci loubí v budově býv. Malostranské radnice na Malostranském náměstí a o zřízení kovové mříže okolo sochy sv. Jana Nep. před kostelem sv. Ducha v Praze II. Primátor hl. m. Prahy dr. P. Zenkl požádan o zprostředkování odstranění nejvyššího patra Smolkovalova domu na Staroměstském náměstí a o vyřešení patra do podoby mansardy. U Klubu čs. turistů protestováno proti záměru zříditi na hradě Bezděží rozsáhlý restaurační podnik. U rady hl. m. Prahy znovu a důrazně žádáno odstranění nepatřičných topolů před budovou vojenské nemocnice na Karlově náměstí a doporučeno, aby sadová úprava okolí památkových objektů byla svěřována výhradně památkově citlivým architektům.

Podán ostrý protest a připomínky k regulačnímu plánu Nového města. Klub přijal místo v čestném předsednictvu Minaříkovy výstavy v Jednotě umělců výtvarných. — Zástupci Klubu dr. Hula, dr. Hrudka a vrch. rada Merhaut zúčastnili se debatní schůze o projektu mrakodrapové nemocnice v Praze II. v SIA. Dr. P.

*

Za členy byli přijati: pp. min. rada dr. Otto Placht, Praha III. — Ing. Josef Kodrle, Vinohrady — Ing. Frant. Skopec, Vinohrady — Ing. Mojmír Vodenka, Praha II. — Ing.-arch. Ferdinand Balcárek, Smíchov — Ing.-arch. Karel Kopp, Smíchov — civ. Ing.-arch. Pavel Bareš, Vršovice — ředitel Vlad. Zenatek, Praha II. — stav. arch. Antonín Klečánek, Smíchov — stav. arch. Václav Vondrášek, Žižkov — p. Martin Stejskal, Břevnov — Ing. Alfred Langer, Smíchov — civ. Ing.-arch. Frant. Buldra, Praha I. — civ. Ing. Bohumil Belada, Praha II.

nebo v některých význačných částech. Vídeňáci nejsou jistě kulturně vyspělejší než obyvatelstvo Prahy. A jiné důvody zde přece nemohou brániti. G.

Z literatury.

Autor Ing.-arch. Václav M e n c l, průbojný náš člen již z dob svých studií, věnoval darem klubovní knihovně vázaný výtisk své obsáhlé a pozoruhodné práce a studia několika minulých let: Václav M e n c l: Středověká architektúra na Slovensku. Kniha prvá. Stavebné umenie na Slovensku od najstarších čias až do konca doby

OBSAH ČÍSLA 3.: Ing. E. Mölzer: Památke JUDr. Karla Baxy. — Dr. J. Č. C.: K žedesátke ředitele Národní a univerzitní knihovny, generálního bibliotekáře dr. Jana Emlera. — Dr. Milan Hodža, předseda vlády republiky Československé: Spolupráce státu a Prahy při budování hlavního města. — Prof. dr. J. Muk: Z Jindřichova Hradce. — Dr. J. F. Hula: Ochrana památek a zákon. — V. Hrudka: Výstava Minaříkovy Prahy. — Von.: Přestavba Berlína. — G.: Z Vidně. — Z literatury. — Z činnosti Domácí rady Klubu Za starou Prahu od počátku ledna do poloviny února. — Noví členové.

Příloha nakladatelství Vlad. Žikeše o knihách: Dr. J. Novotného: Staropražské sence a Ing.-arch. Chalupníčka: Praha, město chrámů.

Odpovědný redaktor Ing. Otakar Vondráček, Smíchov, Na Šumavě 1444. — Redakční rada: A. Čarek, J. Čarek, R. Hlubinka, Z. Wirth, za venkovské odbory J. Vepřek. — Otiskování článků dovoleno s udáním pramene. Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Mostecká 56. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova. — Vychází 25. každého měsíce, kromě prázdnin. — Uzávěrka čísla do 15. dne běžného měsíce. Dohlédací poštovní úřad Praha 8.

ZA STAROU PRAHU

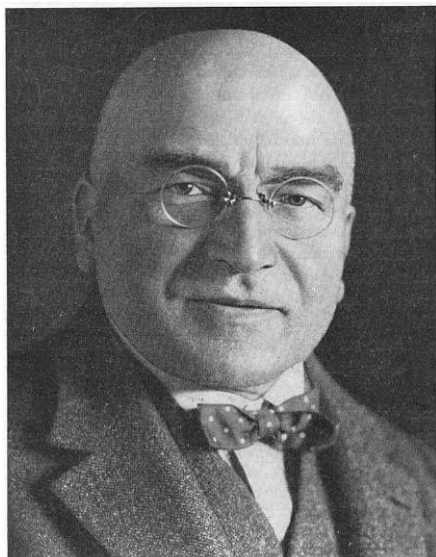
VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXI.

V PRAZE V BŘEZNU 1938.

ČÍSLO 4

František Táborský a jeho ochránářská činnost.

Když před desíti lety vydal Boh. Vavroušek pěkný sborníček statí a vzpomínek k sedmdesátce Františka Táborského, jehož život a literární a kulturní činnost byla tu dokonale oceněna, bylo přece zapomenuto na jeho činnost, programu Klubu za starou Prahu, ochrany krásy naší staré Prahy i českého venkova se týkající. Vedla jej k tomu láska k přírodě, jak ji poznal cestováním po domovině, světem slovanským i cizinou, a to nejen jako prostý turista, nýbrž i jako vědec, který s láskou a porozuměním si všímal všude památek umění výtvarného.

To všecko byla příprava k jeho pozdější činnosti uměleckého a estetického referenta »Naší doby«.

Pročítáme-li jeho statě dnes, v odstupu téměř čtyřicetiletém, cítíme, jak opravdově a vážně pojímal otázky, které hýbaly tehdejší Prahou, vidíme na vlastní oči to, před čím vším tehdy varoval.

Je to hned pomník Palackého od Suchardy. Táborský praví, že otázka

pomníku byla vyřešena šťastně, ale volba místa není šťastná, je to místo ponuré, začmouzené. Pomník by patřil spíše na Václavské náměstí, ale to je již zadáno. Doporučuje, aby se aspoň všecko úsilí obrátilo k tomu, aby se to místo i celé okolí pomníku zladilo v jednotný celek. Při tom v článku »Otázky pomníkové« ukazuje na to, jaké jsou potíže i s pomníkem Husovým na Staroměstském náměstí.

Vedle výstav uměleckých všímá si v »Naší době« soustavně otázek pražských; tak v roč. X., 1903, referuje o novém pavilonu Mánesa pod zahradou Kinských, jež vítá a praví, že »Veliká Praha může býti veliká jen, bude-li míti dostatek projevů kultury umělecké«.

V roč. XI., 1904, referuje o druhé retrospektivní výstavě pohledů na starou Prahu, již uspořádal Klub za starou Prahu a Nár. jednota pošumavská a v níž byly shromážděny rytiny, litografie i méně známé kresby z různých dob a množství fotografií malebných koutů a zbořených staveb; doporučuje systematickosti a účelnosti uspořádání, ukázat proti zbořeným památkám novodobou náhradu a upozorňuje zejména na Gurlittovu knížku »Über Baukunst«, která jako by byla psána pro nás.

Roku 1905 referuje o založení Svazu českých okrašlovacích spolků a jeho věstníku »Krása našeho domova« a vítá jej jako pracovníka na snahách o estetickou výchovu. Považuje za docela logické, že se stává »Krása našeho domova« i věstníkem Klubu za starou Prahu (od čísla 4.). Hned na to navazuje referát o »Zprávách komise pro soupis stavebních, uměleckých a historických památek král. hl. m. Prahy«, jejichž obsah podrobně rozbírá, a připojuje pojednání o knihách o praktické estetice při stavbě měst. Roku 1906 píše o ochraně památek stavitelských i památek přírodních v Němcích a u nás, o spisu Dr. Luboše Jeřábka »Boj proti starobylému rázu Prahy«, jež nazývá těžkou obžalobou, o přednáškách arch. Balšánka a Polívky, o obci Smíchovské, »odstrašujícím příkladu samosprávy v oboru kulturním«, a o výstavě »Krásná Praha«, kterou pořádal Klub.

Roku 1907 se stává od čísla 9. redaktorem »Krásy našeho domova« a tím také vlastně prvním redaktorem Klubu za starou Prahu, jehož byla věstníkem. A hned si vytýčuje pevný cíl v článku »Naše úkoly«. Práví:

»Práci naši nutno pevněji organisovati a na základech širších. Název našeho listu každý zajisté čte »Z a k r á s u n a š e h o d o m o v a l e« a cítí v něm nadšené úsilí, živěné stálým ohněm přesvědčení a vědění, a když třeba, i boj za tu krásu. . . Tento náš zápas, zdálo by se, je nepamětně lehčí než zápas politický; ale není. Nespravedlivý zákon může být za rok, za pět, deset let odstraněn; ale zkaženina města, vesnice potrvá padesát i sto let a nedočkáme se jejího zániku. Politicky zápasíme v hlavních věcech s nepřitelem cizím; my však bojujeme s nepřitelem domácím, s nerozumem, nevšímavostí, otupelostí a často i se zlou umíněností a nečistým rukama. A to jsou nepřátelé nejurputnější. Bylo by ovšem splnění našich snah velice snadné, kdyby všude bylo porozumění pro naši věc. Město, především, ves přestavovat a šířit se musí, sady a hřbitovy musejí býti zakládány, řeky a potoky regulovány atd. — proč by se za tytéž peníze, které se na tyto podniky věnují, nestavělo a nezařizovalo při vši praktičnosti a účelnosti krásně a důstojně, útulně a radostně? Ano, kdyby! Kdyby bylo všude porozumění. Ale právě tohoto porozumění, toho smyslu pro krásu, toho uměleckého citění je tak málo. Utěšovat se, že jinde, v národech ještě větších a s nepřetrženou kulturou, ožívají se zrovna takové střížnosti, je útěchou pro hošíky, dokud ještě nosí sukničky.«

A ukazuje názorně, jak to u nás v městech, v předměstích a vesnicích vypadá, poukazuje na školy i jiné veřejné budovy, na náměstí, ulice, řeky a potoky, studny, stromy a — čistotu! »Co tu otázek! A na každou třeba odpovědi. Rádi bychom je postupně zodpovídali všechny.«

Ale jen III. a IV. ročník »Krásy našeho domova« Táborský redigoval; roku 1907 napsal do ní články: »Jan Zizka — rozhlednou?« a »Naše hřbitovy«, roku 1908 »Dům »U Vejvodů«, »Kostelík sv. Trojice ve Valašském Meziříčí«, »Naše stromy« a »Zapadající krása«, v němž hájí staré dřevěné stavby, kroje a písňe na Valašsku.

Výstava českých měst roku 1909 dává mu příležitost k obsáhlému referátu v »Naší době« XVI, kdež byl předtím pojednal o »kráse velikého města«; a trojčíslo »Stylu« (I. 10—12), věnované za redakce Zd. Wirtha »malému městu« vyvolává dlouhou stať o tomto tématu: »Žádné slovo není dosti silné, aby označilo ty hříchy, které se pášou na našem venkově. Vymírají naše krásná malá města se svým osobitým uměním; ustupují bezcharakterním bastardům,« naříká a vítá proto s radostí pokrokovou resoluci II. sjezdu českých měst v Klatovech o úpravě měst po stránce estetické, technické a zdravotní.

Otázky tyto ho nepřestávají zajímati ani později a vždy a všude hleděl přispěti svým hlasem ke zkrášení naší Prahy, teď již hlavního města samostatného státu. Korunu své lásky k ní napsal (1928) v krásném doprovodu k barevným dřevorytům z Prahy od Karla Vika.

Klub za starou Prahu je Táborskému povděčen za všecku tuto ochránářskou činnost, která přispěla k pochopení mnohých otázek a lepšímu řešení nesnadných problémů, a přeje mu při jeho osmdesátce především mnoho zdraví.

Dr. Frant. Páta.

Šedesátka arch. Bohumila Hübschmanna.

Je tomu letos 34 let, co do domácí rady Klubu za starou Prahu přichází po svém návratu z vídeňské školy arch. Ohmanna delegát spolku »Mánes«, arch. B. Hübschmann.

Zoufalá stavební politika kosila právě za každou cenu celé čtvrti staré Prahy, aby z toho vznikalo veliké umělecké a urbanistické nic. Úzko při pomýšlení, že tak, jak zmizel Josefov a část Starého města, mělo být pokračováno podle stejné ostudných regulačních plánů, které měly Prahu snížit na město bezvýznamné. Tato velká výstraha určila Hübschmannovi jeho poslání. Mladé jeho tvůrčí síle mělo být vlastně obětí podřídit se novému učení, že ve velkém uměleckém rozběhu jsou brzdy, jimiž je činnost umělce v Praze usměrněna. Tyto ohledy na vysoký řád města arch. Hübschmann rychle v sobě objevil a podal o tom přesvědčivý důkaz v úpravě čtvrti u Emauz, která je jediné urbanisticky dořešené plus, co jsme Praze dokázali přinést za dlouhých 20 let trvání osvobozeného našeho státu. Je to výslednice zásahů Klubu za starou Prahu, vedených nepřetržitě od roku 1907 a překonaných Hübschmannovými maximálními návrhy z r. 1913 a 1917,

uveřejněnými v těchto letech ve Věstníku Klubu. Jemu vdčíme za zachování Malostranského pobřeží, vzpomeneme-li účinného boje jehož byl představitelem, když byl Klub proti zamýšlenému nábřeží, které mělo roubit Malou stranu. Jeho soustavný zájem se neomezoval pouze na Prahu, nýbrž se vžil se stejnou péčí i v úkoly jiných měst (Budějovice).

Není naším úkolem vypočítávat problémy, na nichž byl zúčastněn, kterých se zúčastňuje a které na něho čekají. V boji právě sílí, ale stejně se rád podřizuje, když sezná větší prospěch z ohledů ještě širších, než sám přináší.

Zachránil nám dosud mnoho z patiny staré Prahy, která se nedotkla jeho svěží šedesátka a k tomu mu právě gratulujeme.

A. K.

„Poučení“ z denního tisku.

Věstník »Za starou Prahu« varoval již před třemi lety před pořádáním vycházek po pražských památkách bez skutečně odborného výkladu, neboť nevědomost může památku poškodit a připravit ji o pochopení širokých kruhů veřejnosti.

Zel, že stejným způsobem musíme psát i o našem denním tisku, který s chvályhodnou oblibou uveřejňuje články a zprávy, které mají upozornit na význam uměleckých památek, které však nejsou vždy psány osobami povoláními.

Před nedlouhou dobou jsme četli v jednom z pražských večerníků článek »Stavitelské znamenitosti naší vlasti«, který může být odstrašujícím příkladem, jak by se psát nemělo.

Po úvodní větě o Libušině soudu následuje tu výklad o slohu »byzantským čili románským«. K charakteristice státi postačí citát: »z basiliky sv. Václava ve Staré Boleslavi... zachována jest pouze hrobka sv. Kosmy a Damiana«, neboť každý návštěvník se může přesvědčit, že basilika sv. Václava stojí, třebaže zbarokovaná, a ukrývá krásnou románskou kryptu. Kaple (nikoli hrobka!) sv. Kosmy a Damiana je pak v dnešní formě pozdějšího původu.

Z dalších výkladů byl nejzajímavější odstavec, který počínal: »Ke konci XVII. věku zvrhl se sloh renesanční v tak zvané rokoko...« V tomto zvrhlém rokoku prý »nicméně vynikají«: kostel Křižovníků, kostel sv. Salvátora, sv. Ignáce a sv. Mikuláše na Malé straně.

Citáty postaći jako příklad, jak málo pocitu zodpovědnosti mají pisatelé podobných článků. Vždyť nejde jen o to, že autor úplně zapomněl na existenci baroka a že ignoruje jeho vysoký umělecký význam. Jeho slova dokonce poškozují památku. Jak nemá veřejnost ztrácti zájem o stavbu, třebaš nádhernou, tvrdí-li »nalece«, že tu jde o zvrhlý sloh copařský!

Žel, že nejde o ojedinělý případ neznalosti věci. Četli jsme kdysi pod obrázkem románského sloupu vzletná slova o památce neznámého staří, snad předhistorického původu, nápis pod fotografií rotundy sv. Kříže poučil nás, že tu jde o slavnou Betlémskou kapli Jindy jsme se dověděli, že socha sv. Václava na domě čp. 91-I. je onen rytř, který prý zde strašival, ač pravá socha (kdysi na domě čp. 119-I.) je dnes v museu města Prahy a na Nové radnici stojí nová socha, která připomíná touž pověst. To vše jsou úplné rovnocenné pendanty vycházkám, při nichž se, místo výkladu o přirozeném vývoji slohu a jeho vztahu k současnému kulturnímu a myšlenkovému prostředí, posluchači poučují, že baroko trvalo do konce 18. století a poté Napoleon, když dosáhl císařství, zavolał si dva architekty a nařídil jim, aby mu vymysleli nový sloh.

Uznáváme rádi zájem našich listů o pražské památky, litujeme však toho, že se projevuje často články neodbornými a nespolehlivými, které se nejen minou svého pravého cíle »poučiti«, nýbrž někdy mohou se obrátiti i proti památce samé.

Prosíme o více zodpovědnosti u autorů i u redakci!

Dr. J. C.

Interpelace

poslanec dra Karla Domina ministru veřejných prací ve věci spojení Národního divadla se zamýšlenou novostavbou jeho pomocné budovy.

Ve dnech 16. a 19. června 1937 se konala na podnět ministerstva veřejných prací komise, ku které byli pozváni zástupcové úřadů, interesovaných na přemístění Divadelní ulice v Praze, a zástupcové památkových úřadů a odborných technických korporací. Účelem této komise bylo shlednouti připravené vytyčení navrženého spojovacího mostu mezi Národním divadlem a chystanou jeho pomocnou budovou a vyjádřiti se o něm. Celé jednání vyznělo úplným odmítnutím projektovaného krytého mostu, naprosto neúčelného s Národním divadlem, a rovněž ani uvažovaná »kompromisně otevřená lávka neobstála před soudem odborníků, ježto by stejně nevkusně hyzdila budovu Národního divadla a bratřně porušovala jeho ucelenou monumentalitu. Výsledkem jednání zmíněné komise byl návrh, aby byla vypsaná užší soutěž k vyřešení otázky, jak možno spojit Národní divadlo s jeho příští pomocnou budovou. Tato soutěž měla zároveň řešiti problém šířky Divadelní ulice po stránce provozní a se všemi hledky na architekturu Národního divadla. Podané návrhy nového řešení měly býti po posouzení porotou předloženy na výstavce přístupné veřejnosti.

Nutno zdůrazniti, že zástupcové oněch úřadů a korporací, jež při stavební komisi, konané v první polovině roku 1936, daly podmíněný souhlas k zbudování přemostění Divadelní ulice, změnil při komisi, konané ve dnech 16. a 19. června 1937, svůj názor na celou věc, když seznali z vytyčeného modelu přemostění, že by naprosto nebylo splněno dané ujišťování o tom, že přemostění neporuší ani vzhled, ani architekturu Národního divadla, a že tudíž nebyl by též splněn předpoklad, za kterého dali předchozí souhlas. To platí nejen o stanovisku zástupců památkových kruhů, ale zejména také o stanovisku zemského výboru země České.

Zemský výbor země České opřel totiž — podle odpovědi zemského presidenta ze dne 15. května

1937 na dotaz naň vznesený v zastupitelstvu země České dne 17. března 1937 — svolení k zbudování přemostění o sdělení, že na přání Státního památkového úřadu byla prý navrženo záutěžení mostu k budově Národního divadla tak, »aby zůstaly zachovány veškeré průčelní architektonické články budovy pokud možno neporušené a aby bylo možno most kdykoliv odstraniti. Zemský výbor země České — podle téže odpovědi zemského presidenta — vycházel s hlediska zájmu země, »aby navrhované přemostění Divadelní ulice neporušilo architektonicky cennou fasádu zemské budovy Národního divadla. Leč vytyčením přemostění se ukázalo, že přání Státního památkového úřadu nebylo respektováno a že přemostění by naprosto nesplnilo podmínku souhlasu zemského výboru o neporušitelnosti dotyčeného průčelí Národního divadla. Proto zemský výbor ve své schůzi, konané dne 16. června 1937, vzal na vědomí, že zástupce země České při komisionálním jednání dne 16. června 1937 o přemostění Divadelní ulice prohlásil, že náznakové vytyčení mostu přesvědčilo přítomné, že je třeba projekt z důvodů estetických změnit. Ve schůzi konané dne 30. června 1937 se usnesl, že schvaluje konečný výsledek komisionálního řízení z 19. června 1937, jimž bylo navrženo vypisání užší soutěže na řešení spojení Národního divadla s jeho projektovanou pomocnou budovou.

Leč do dnešního dne nebyla soutěž vypsaná a na dotaz v zastupitelstvu země České z 13. října 1937 odpověděl zemský prezident dne 22. října 1937, že ministerstvo veřejných prací uvažuje o změně projektu ve smyslu podnětu zemského výboru (usnesení ze dne 30. června 1937 čís. 207/16 ai 1937 — odd. 3), sledujícího připojení skladiště dekorací k Národním divadlu za pokud možno největšího šetření architektonické ucelenosti Národního divadla a o event. vypisání veřejné soutěže na řešení alternativy přemostění. Dále uvádí zmíněná odpověď výslovně, že stoho času provádějí se na staveništi

doplňovací budovy Národního divadla základové práce střešovací pásové 130—160 cm široké, že základna, na níž jsou tyto pásy zřízeny, je 4 m pod niveau ulice, mezi jednotlivými pásy je prostor o šířce 350 mm. A konečně, že tyto práce neprejudikují možnosti alternativy zřízení tunelu o rozměrech 4 m na výšku a 350 m šířkou. K tomu nutno ještě poznamenat, že již v odpovědi zemského prezidenta z 15. května 1937, o které byla již výše zmínka, jest odstavce tohoto znění: »Pokud jde o zamýšlený přechod přes ulici Divadelní a otázku neruší průběh architektónické články budovy Národního divadla, bylo k informaci zemského výboru vzato na vědomí, že vzhledem k zájmu, projevenému o věc tu ve veřejnosti, je podle prohlášení přítomného zastupce státní správy stavební (vrch. min. kom. inž. Lüttel při komisionálním šetření dne 21. dubna 1937) ohledně zřízení pouze jednoho suterénu namísto dvou) zamýšlený přechod přes ulici Divadelní předmstěm nového zkoumání ministerstva veřejných prací v dohodě s ministerstvem školství a národní osvěty.

Podle toho všeho už od dubna letošního roku trvá zkoumání přechodu přes Divadelní ulici ministerstvem veřejných prací a od června se v tomtož ministerstvu uvažuje o změně projektu a event. vypsaní soutěže na řešení alternativy přemostění. Za tak dlouhou dobu mohla a měla být soutěž nejen vypsaná, ale také rozhodnuta.

Veřejnost, jež má plným právem veliký zájem na budově Národního divadla, kterou si postavil národ sobě a která je majetkem země české, je nepochopitelným postupem ministerstva veřejných prací stále zneklidňována.

Tvrdilo se, že přemostění nezhyzdí průběh Národního divadla, leč jeho vytyčení ukázalo v plném světle, jaké by to bylo neodpustitelné a bezohledné zničení krásy Národního divadla.

Tvrdilo se, že se v letošním létě provádějí pouze t. zv. zajišťovací práce, a zatím se provedly práce základové a nikoli jen zajišťovací.

Tvrdilo se, že tyto hotové práce nezmenší zřízení tunelu 4 m vysokého a 3½ m širokého, ale plány pro tento tunel dosud definitivně hotovy nejsou, nýbrž se už 5 měsíců jen uvažuje o změně projektu!

Tvrdilo se, že podzemní spojení je neuskutečnitelné, a to: pro nedostatek výšky, pro různá podílná vedení, pro spodní vodu, pro závady provozu, které by prý vznikly při tomto spojení, pro špatnou základovou půdu, pro přerušení nynějšího provozu Národního divadla na dlouhou dobu při budování tunelu, pro snížení úrovně Divadelní ulice o 1 m.

Technickými odborníky byly všechny tyto domněnky překážky vyvráceny, hlavně během jednání komise ve dnech 16. a 19. června 1937, protože nejnutnější výšky pro podzemní spojení je dostatek, technicky nesnadným provede moderní konstruktivní stavitelství při všech jeho vymoženostech čelit a je odstraniti. Provoz Národního divadla netěsba stavbou tunelu přerušovati při účelném organizování postupu stavby a při využitování doby nejvyššího stavu spodní vody; spojení obou budov tunelem nemůže při dnešních strojnotechnických zařízeních znamenati žádné jeho zkomplikování, zvláště když při upuštění od druhého suterénu bude skladnost pomocné budovy podstatně zmenšena oproti jejímu původnímu rozsahu.

Pokud se týče snížení úrovně Divadelní ulice o 1 m, jde tu pouze o její snížení o tuto míru v místě podjezdu pod Národní třídu. Tohoto snížení by se docílilo povolným spádem povrchu ulice, začínajícím u Tylova náměstí, takže v místě tunelu by činilo nejvýše jen 42 cm, jak je také v úředním

projektu pomocné budovy vyznačeno, a nikoli 1 m. Leč záměr snížení úrovně jmenované ulice je, stejně jako záměr jejího rozšíření z 9 m na 14 m, nejasnou otázkou daleké budoucnosti, ač-li k jeho realizování vůbec dojde, protože není možno z příčin finančních vykoupiti domy, sousedící se staveništěm pomocné budovy, a rozšíření této ulice v místech České spořitelny není možno se zřetelem k této budově vůbec a její vnitřní dispozici zvláště. Proto se zde má prý rozšíření provésti na opačné straně loubím, čímž by však vznikla v takto rozšířené ulici klikatina! Bylo by v zájmu pomocné budovy, kdyby zůstala zachována nynější šířka Divadelní ulice, pro kterouž šířku byla také logie Národního divadla komponována, neboť by se tím značně zvěžbila zastavěná plocha pomocné budovy, jež při rozšíření ulice bude stoněna. A je-li základová půda pod Divadelní ulicí opravdu tak špatná, jak se tvrdí, tedy pak by věru nebylo v zájmu všech budov v této ulici, aby se tu doprava rozmnožovala a otřesy zmnohonásobily. Ostatně bude musiti dříve či později dojiti k odstranění elektrických drah z nejfrekventovanějších tříd města Prahy a tím se doprava podstatně zjednoduší a komunikace nejzajímavějším křižovatkám uleví. Bylo by tudíž nyní již ukvapené, nedoati promyšlené a nedomyšlené rozšíření Divadelní ulice zbytečné a neúčelné, k čemuž přistupuje ještě také fakt, že rozšíření Divadelní ulice by neměla za bývalým poměrem cís. Františka vůbec přímého a volného vyústění. Poněchání dosavadní šířky Divadelní ulice, a kterou zřejmě počítala i nejnovější novostavba na nároží Tylova náměstí a Ostrovní ulice a která je, jak již bylo naznačeno, v zájmu větší prostornosti přísti pomocné budovy, je v moci ministerstva veřejných prací, kde jest (podle přípisu Státní regulační komise č. 896/37 ze dne 23. srpna 1937) Památkovému sboru hlav. města Prahy) plán na rozšíření Divadelní ulice za účelem jeho potvrzení.

Záležitost spojení Národního divadla s chystanou jeho pomocnou budovou činí dojem, jako by nebylo dosti dobré vůle k řešení spojení podzemního, protože nelze přece míti za to, že by ministerstvo veřejných prací na tento úkol nestačilo, ač ovšem bylo promarněno opravdu již mnoho času. Naznačený nedostatek dobré vůle je dokumentován tím, že pp. Ing. arch. dr. O. Stefan, profesor vysokého učení technického v Praze, a Ing. arch. Josef Kříž, úř. aut. civ. inženýr pro stavby pozemní a architekturu v Praze, byli sice jakožto pisatelé článků v časopisech »Stavba« a »Stylt, nesouhlasící s projektovaným přemostěním, vyzváni ministerstvem veřejných prací, aby se zúčastnili jakési »úzké soutěže«, avšak s požadavkem, aby se omezili pouze na výtvornou obměnu úředně navrženého přemostění, aniž by projektovaná poloha přemostění byla měněna! Podle toho vylučovalo jmenované ministerstvo všechny možné způsoby komunikačního spojení obou budov. Odmítnutí tohoto neobvyklého způsobu »úzké soutěže« tlumočili a odůvodnili oba jmenovaní architekti obšírným »Vyjádřením«, zasláným ministerstvu veřejných prací v lednu roku 1937, v němž mezi jiným zdůrazňují, že jsou přesvědčeni o možnostech jiného řešení spojení obou budov než přemostěním, a že naproti tomu so zásadní nemožnosti podzemní spojky nejsou přesvědčeni. Dále uvádějí celou řadu věcných a velmi vážných námitek proti úřednímu plánu pomocné budovy, jež rozvrhují do tří skupin: závady dispoziční technické, závady provozné technické a závady architektónické. V závěru svého podání navrhuji, aby úřední projekt doplňovací budovy byl zrevizován a aby byl celý přepracován (tedy nikoli pouze výtvorná podoba přemostění), a aby bylo při tom znovu uvažováno o jiném způsobu spojení doplňovací budovy s budovou Národ-

ního divadla. Na toto obšírné odborné »Vydání« nebylo nijak reagováno.

Dalším dokladem nedostatku dobré vůle je fakt, že ani po skončení odborné komise, konané ve dnech 16. a 19. června 1937 na podnět ministerstva veřejných prací, která jednomyslně doporučila vypsaní užší soutěže na řešení jiného spojení obou budov, nebyla tato soutěž dodnes vypsaná. Tím se promarnily ode dne podání vrchu uvedeného »Vydání« více než tři čtvrti roku a ode dne červnové komise více než pět měsíců! Jest věru nepochopitelné, proč ministerstvo veřejných prací zvolilo k užší soutěži dva architektky, u kterých nau bylo známo, že jsou proti řešení spojení obou budov mostem, když jim bylo znemožnilo podati řešení jiné trváním na úředním projektu přemostění, jemuž měli dáti jen jiný vzhled! A je stejně nepochopitelné, proč totéž ministerstvo vypisovalo v červnu 1937 odbornou komisi, když se ani jejím doporučením neřídilo! Namísto toho se stále operovalo jednostranným tvrzením, že podzemní spojení nelze provést, teď se zase stále jen duvažuje o změně projektu a zeventualněm vypsaní veřejné soutěže, leč tato se nevyplňuje a našim neúředním odborníkům se stále nedává příležitost k podání důkazu o jejich přesvědčení, že podzemní spojení jest uskutečnitelné.

Nejnovějším dokladem o nedostatku dobré vůle je, že se na staveništi budovy doplňovací prováděly základové práce, u kterých se stále tvrdilo, že jsou to pouze nejnutnější práce zajišťovací. Není vyloučeno, že teď po jejich dokončení se snadnou ukáže, že přes všechno ujišťování nemožnosti nebo ztížení zřízením podzemní chodby a tím současně nemožnosti nebo ztížení jakoukoliv soutěží! Je přece samozřejmé, že dříve měl být hotov a kompetentními činiteli schválen definitivní projekt tunelu a teprve na jeho podkladě se měly prováděti příslušné základové práce v mi-

stech tunelu. Bylo by opravdu velmi neodpovědným činem chtít snad podobným způsobem postavit zemského prezidenta, zemský výbor země České a vůbec všechnu naši veřejnost před nějakou hotovou věc a pak na jejím podkladě dovozovati, že podzemní spojení nelze provést!

Naše veřejnost by podobný odsouzeníhodný postup klidně nesnesla a postavila by se tím energičtěji proti jakémukoliv znevažení vzhledu Národního divadla, které je majetkem země České. Jde tu o zájem veřejný a proto se Vás, pane ministře, tážeme:

1. Byly provedeny základové práce ztužovací pasů opravdu tak, jak o tom byl informován zemský prezident, t. j. aby nezmožnily zbudování podzemního spojení Národního divadla a chystanou jeho pomocnou budovou?

2. Proč nebyla dosud vypsaná soutěž na vyřešení podzemního spojení obou zmíněných budov, na kterou bylo času více než dosti?

3. Jste, pane ministře, ochoten naříditi vypsaní této veřejné soutěže, kterou doporučili již v lednu 1937 pp. Ing. arch. dr. O. Stefan a Ing. arch. J. Kříž, a dne 19. června 1937 zástupcové úřadů a korporací, pozvaní ministerstvem veřejných prací ke komisi její svolané?

4. Připustíte, pane ministře, klikaté, nepromyšlené a nedomyšlené rozšíření Divadelní ulice, které by bylo na úkor zastavěné plochy přísti novostavby pomocné budovy a které již zavlnilo některé ze závd, podrobně vypsaných ve »Vydání« architektů, jmenovaných v předchozím dotaze, které bylo předloženo ministerstvu veřejných prací v lednu 1937?

V Praze dne 23. listopadu 1937.

Dr. Domin a spol.

Zemskému výboru země České.

Jak známo, buduje státní správa v Divadelní ulici v Praze doplňovací budovu Národního divadla, která má sloužiti účelům skladěním, administracím a zkusebním a — podle původního projektu — má býti spojena s budovou Národního divadla krytým železobetonovým, zaskleným mostem, na vnějšku 3.40 m širokým a 6.41 m vysokým, pnoucím se nad úrovní jmenované ulice ve výš 4 m.

V popise projektu doplňovací budovy, uveřejněném ve »Zprávách veřejné služby technické«, roč. XVIII., č. 15. ze dne 20. května 1936, uvádějí projektanti Ing. Jindř. Hüttel, vrch. min. komisař v ministerstvu veřejných prací, a Ing. arch. Vladimír Wallenfels, vrch. tech. komisař zemského úřadu v Praze, mezi jiným, že »ministerstvo veřejných prací ujal se 1. ledna 1930 správu budov Národního divadla v nejvyšší instanci«, a dále, že prý »projektu spojení budov mostem předcházela alternativa řešení tunelem pod ulicí, jež však nebyla uskutečnitelná pro technické obtíže (městská kanalizační, vodovodní, elektrická a plynová potrubí, spodní voda, nedostatečná výška) a pro závdavy provozování«.

Z odpovědi pana zemského prezidenta pro zemi Českou ze dne 15. května 1937, čís. 40 sek. pres., na dotaz dr. M. Mandla, člena zemského zastupitelstva země České, ve věci Národního divadla ze dne 17. března 1937, však je zřejmo, že stát je sice správcem, uživatelem a provozovatelem Národního divadla, avšak vlastním budov a inventářů je země Česká, a dále, že o projektovaných stavebních změnách Národního divadla státní správa vyroz-

umívá zemský výbor a vyžaduje si jeho souhlas a že rovněž k příslušným stavebním komisím je země zvána. Ke stavební komisi zemského úřadu ve věci přemostění Divadelní ulice, kterou vyřizovalo v první polovině roku 1936 odd. 18, bylo pozváno odd. 3 zemského úřadu. Zemský výbor projevil pak — podle vrchu zmíněné odpovědi pana zemského prezidenta — usnesením ze dne 3. června 1936 [čís. z. ú. 92 ai 1936 — odd. 38] souhlas země s připojením budovy Národního divadla mostem přes Divadelní ul. k projektované nové budově skladěním, zkusebním a administracím, a to podle projektu, vypracovaného Ing. Hüttlem a Ing. arch. Wallenfelsem, který byl zároveň zemskému výboru předložen.

Podle téže odpovědi »s hlediska zájmu země, aby navrhované přemostění Divadelní ulice neporušilo architektonicky cennou látku zemské budovy Národního divadla, opřel zemský výbor svůj souhlas o sdělení, že na přání Státního památkového úřadu jest navrženo zaústění mostu k budově Národního divadla tak, aby zůstaly zachovány veškeré pracovní architektonické články budovy pokud možno neporušené a aby bylo možno most kdykoliv odstraniti«.

Mimo to obsahuje odpověď pana zemského prezidenta ze dne 15. května 1937 sdělení, že, pokud jde o zamýšlený přechod přes ulici Divadelní a otázku nerušení prádelni architektonické články budovy Národního divadla, bylo k informaci zemského výboru vzato na vědomí, že vzhledem k zájmu, projevenému o věc tu ve veřejnosti, je podle prohlášení zástupce státní správy stavební (vrch. minister. kom. Ing. Hüttel) »zamýšlený přechod přes ulici

Divadelní předmětem nového zkoumání ministerstva veřejných prací v dohodě s ministerstvem školství a národní osvěty.

Ve dnech 16. a 19. června 1937 konala se komise odborných kruhů a korporací, kterou sevala ministerstvo veřejných prací za tím účelem, aby bylo posouzeno projektované přemostění Divadelní ulice, vytyčené k tomu cíli jako model ve skutečné velikosti. Toto krypté přemostění bylo všemi pozvanými zástupci odborných kruhů a korporací naprosto odmítnuto, stejně jako nabízená »kompromisní« otevírná lávka, a v závěru jednání doporučila komise vypsání užší soutěže za účelem vyřešení spojení Národního divadla s jeho příští pomocnou budovou. Také přítomný zástupce země České prohlásil hned v prvním dnu komise, že náznakové vytyčení mostu přesvědčilo přítomné, že je třeba projekt z důvodů estetických přepracovati, což vzal zemský výbor ve své schůzi, konané téhož dne, t. j. 16. června 1937, na vědomí, a potom ve schůzi ze dne 30. června 1937 se usnesl, že schvaluje konečný výsledek komisionálního řízení z 19. června 1937, *jmějí bylo naříděno vypsání užší soutěže* na řešení spojení Národního divadla s jeho pomocnou budovou.

Leč ministerstvo veřejných prací soutěž nevypsalo a na místě toho byly v létě roku 1937 provedeny základové práce na staveništi pomocné budovy, o kterých se tvrdilo se strany státní správy, že to jsou pouze »nejnutnější práce zajišťovací«.

Na další dotaz dr. M. Mandla ze dne 13. října 1937 ve věci chystaného zničení ucelené krásy Národního divadla ohybným mostem odpověděl pan zemský prezident, že »pokud jde o přemostění Divadelní ulice, *uvažuje ministerstvo veřejných prací o změně projektu* ve smyslu podnětu zemského výboru (usnesení ze dne 30. června 1937, čís. 207/16 ai 1937 — odd. 3, sledujícího připojení skladiště dekorací k Národnímu divadlu za pokud možno největšího šetření architektonické ucelenosti Národního divadla, a o event. vypsání veřejné soutěže na řešení alternativy přemostění«. Dále je v této odpovědi zmínka, že se toho času provádějí na staveništi doplňovací budovy základové práce ztužovacích pásů a že »tyto práce neprejudikují možnosti alternativy zřízení tunelu o rozměrech 4 m na výšku a 3.50 m šířku«.

Avšak ani potom nedošlo k vypsání soutěže státní správou a na staveništi se pokračovalo v budování suterénu pomocné budovy!

Proto vznesl dr. M. Mandl na pana zemského presidenta dne 14. prosince 1937 určitou žádost, případně návrh, aby zemský výbor země České vyžádal si od ministerstva veřejných prací definitivní plány na spojení obou budov za tím účelem, aby je mohl posouditi a zaujmouti k nim stanovisko v zastoupení země České jakožto vlastník země České budovy Národního divadla.

Stavba pomocné budovy zatím pokročila již nad niveau Divadelní ulice, aniž je dosud známo, jak bude spojena s Národním divadlem!

Z postupu ministerstva veřejných prací plyne dojem, jako by nebylo dosti dobré vůle k řešení spojení podzemního. Tenlo nedostatky dobré věci prokazují určitá fakta, shrnutá v interpelaci poslance dr. K. Domina ministru veřejných prací ze dne 23. listopadu 1937 ve věci spojení Národního divadla se zamýšlenou novostavbou jeho pomocné budovy, jejíž doslovné znění je k tomuto podání pro informaci přiloženo. Lpění na přemostění dokazuje také obsah »Vyjádření« Ing.-arch. dr. O. Stefana, profesora vysokého učení technického v Praze, a Ing.-arch. Jos. Kríže, úř. aut. civ. inženýra pro stavby pozemní a architekturu v Praze, podaného v lednu roku 1937 ministerstvu veřejných prací,

které je rovněž v doslovném přetisku pro informaci připojeno.

Po dosavadních zkušenostech nelze mítí důvěru ani k ujištění z kruhů státní správy, že hotové práce na novostavbě pomocné budovy nezemožní zřízení tunelu. Vždyť bylo také ujišťováno, že přemostění, úředně navržené, nezhydí průčelí Národního divadla, leč vytyčení bednovitého mostu dokázalo pravý opak! Dále se poukázvalo na neuskutečnitelnost podzemního spojení pro umělé snížené domnělé překážky (část jich jest uvedena na začátku tohoto podání v druhém odstavci), které však odborné kruhy technické prohlásily vesměs za překonatelné při dnešních pokrocích a vymoženostech moderního stavitelství, jak odbornými články, tak i obšírným memorandumem ze dne 24. června 1937, podaným zemským výboru země České. A tvrdilo se, že na staveništi pomocné budovy jsou prováděny jenom nejnútější práce zajišťovací a zatím to byly úplně práce základové!

Proto není vyloučeno, že nyní, po dobovování oněch prací základových a celého suterénu, se ukáže, že přes všechno ujišťování tyto hotové práce ztíží nebo dokonce zemožní zřízení podzemního spojení a tím současně ztíží nebo úplně zemožní jakoukoli soutěž na spojení tunelem. Každému, i laikovi, je přece jasno, že nejprve měl být hotov a kompetentními činiteli, *hlavně však zemským výborem* země České schválen definitivní projekt tunelu a teprve potom na jeho podkladě se měly prováděti základové práce v místech tunelu, resp. v místech jeho vyústění do pomocné budovy.

Celý postup ministerstva veřejných prací činí dojem, jako by zde byl úmysl postaviti pana zemského presidenta jakož i celý zemský výbor země České a vůbec všechnu naši veřejnost před nějakou hotovou věc, z které by se pak vyvozovalo, že podzemní spojení provéstí nelze!

Tomuto úmyslu se zdá také nasvědčovati okolnost, že se operuje tvrzením, že zemský výbor dal k provedení projektovaného mostu svůj souhlas, *ale při tom se zamlčuje důležitá podmínka tohoto souhlasu, t. j., že přemostění neporuší architektonicky cennou fasádu země České budovy Národního divadla*. Také se přezírá fakt, že zemský výbor usnul, že projekt mostu je třeba z důvodů estetických změnití a schválil návrh komise, svolané ministerstvem veřejných prací, na vypsání užší soutěže na řešení spojení Národního divadla s jeho příští pomocnou budovou, čímž sám dal najevo, že po vytyčení modelu mostu se ukázalo, že úřední projekt přemostění neodpovídá podmínce souhlasu zemského výboru!

Podezřelá a zneklidňující je také okolnost, že státní správa stavební vedle vleklého »zkoumání« otázky spojení obou budov, trvajících již od dubna 1937, a vedle »uvažování« o změně projektu, jež se táhne od června 1937, trvá ještě vedle event. podzemního spojení na zřízení jakési otevřené spojovací lávky nad Divadelní ulicí, protože prý by tunel sám nestačil při »uvažované« jeho výšce 4 m a šířce 3.50 m. Původně projektovaný most však při vnitřní výšce nad nejvyšším bodem šikmé podlahy mostu 4 m a šířce pouze 2.80 m by byl *stačil!* Lávka by prý sloužila převážně nejdělejších dekorací, ježto za tunelem by prý nebylo v budově Národního divadla dosti manipulačního prostoru k jejich vztýčení; kde však je psáno, že by se nejdělejší kusy musily vztýčovati už v suterénu při moderních výtazích? Ostatně pomocná budova nepojme po upuštění od původně projektovaného druhého suterénu všechny kulisy, dekorace a rekvizity Národního divadla, a jestliže původně při dvou suterénech se počítalo podle popisu projektu ve »Zprávách veřejné služby tech-

nické, že nynější denní převoz kulís ze skladišť u sv. Apolináře se omezí asi na 2 dny v týdnu, *bude toto vození při zmenšené skladnosti pomocné budovy o celý druhý suterén častější než dvakrát v týdnu, a tu mohou být zmíněné nejdlejší kusy také odváženy do dosavadních skladišť a není naprosto nutno ani potřebí k uáli nim hýzdití budovu Národního divadla nějakou lávkou, která by při větru a dešti byla pro přepravu nezpůsobitá, což by mohlo dítěte či později oěsti k požadavku zříditi nad ni kryt, čili proměnití jí v původně zamýšlený krytý most!* Přítom ani lávka ani most by nebyly žádným provisoriem, nýbrž trvalou součástí novostavby pomocné budovy, vělečné do její dispozice i vnitřního zařízení, jak z úředního projektu pomocné budovy je zřejmo, a proto také by se nedalo toto spojení »kdykoliv odstraniti«, jak jest přáním Státního památkového úřadu, o něž opel zemský výbor svůj souhlas k zřízení mostu. *Tudíž ani tato podmínka souhlasu by nebyla provedením úředního projektu přemastší splněna, k čemuž dlužno ještě dodati, že při komisi, svolané ve dnech 16. a 19. června 1937 ministerstvem veřejných prací, také zástupce Státního památkového úřadu zaujal odmítavé stanovisko k navrženému přemestění a připojil se k návrhu na vypsání soutěže na vřešení spojení obou budov.*

Jde o věc velmi vážnou a odpovědnou nejen před přítomností, nýbrž také před budoucností. *Země Česká, jako vlastník budovy Národního divadla, musí býti plně respektována, a nedotknutelnost této budovy, kterou postavit nás národ sobě, důsledně a do krajnosti hájena!*

Proto se obracelí zástupcové podepsaných korporací jménem těchto korporací na zemský výbor země České se žádostí a spolu apelem, aby nepřipustil za žádných okolností a záměnek nijaký zásah do ucelené architektury Národního divadla ani krytým mostem ani otevřenou lávkou, a to tím spíše, když podzemní spojení uskutečnitelné jest a mohlo býti již dávno vřešeno soutěží, při které by byli naši neúřední odborníci prakticky dokázali oprávněnost svého pevného přesvědčení o proveditelnosti zmíněného podzemního spojení.

Nepřipustění zhyzdění monumentality zemské budovy Národního divadla jakýmkoli nešetrným, násilným a ničlivým zásahem má zemský výbor země České ve své moci a jest to i jeho povinnost!

Zemskému výboru země České bude provázky ke

Podmínky na ochranu památek významných objektů,

ukládáné vlastníkům velkostatků podle § 20 přídelového zákona a nabyvatelům podle §§ 23 a 50 téhož zákona ze dne 30. ledna 1920, č. 81 Sb. z. a n., nebo podle § 7, případně podle druhé věty § 11 zákona záborového ze dne 16. dubna 1919, č. 215 Sb. z. a n., pletikujeme ve vřahu s ohledem na jejich důležitost.

I. Zámecké budovy: I. Zámecké budovy v . . . budou udržovány v řádném stavu a zabezpečeny proti ohni.

2. Podstatné jejich stavební opravy a adaptace budou prováděny pouze v dohodě a po předchozím souhlasu s příslušným Státním památkovým úřadem (rozuměj vždy: pro Čechy v Praze, pro Moravu a Slezsko v Brně, pro Slovensko se Státním referátem na ochranu památek na Slovensku v Bratislavě a pro Podkarpatskou Rus s referátem ministerstva školství a národní osvety v Užhorodě).

3. Zámecké budovy budou přístupny obecnstvu dosavadním způsobem, po případě podle návštěvního

řádu, schváleného příslušným Státním památkovým úřadem.

V Praze v lednu 1938.

Česká akademie věd a umění v Praze. Klub za Starou Prahu. Klub architektů v Praze. Svaz československých spolků pro okrašlování a ochrana domoviny v Praze. Osvětový klub »Ziřek«. Masarykova akademie práce. Sdružení pro povznesení znalosti památek v Praze. Společnost architektů v Praze. Klub inženýrů a stavitelů - ústředí, Praha. Pevčákův obec československá. Spolek československých inženýrů - ústředí v Praze - architekti SIA. Sdružení českých hospodářů »Lipa« v Praze. Redakce časopisu »Lipa«. Klub »Viktor Dyk«, Praha. Ústřední spolek českých žen. Výkonný výbor Svazu spolků majitelů domů v hl. městě Praze. Jednota umělců výtvarných v Praze. Umělecká beseda. Všeoslovenská jednota v Praze. Památkový sbor hlav. města Prahy. »Myslebek«, sdružení výtvarných umělců a přátel umění čsl. v Praze. Federace architektů, Praha. Klub českoslov. turistů v Praze. Kruh výtvarných umělců v Praze. Historický spolek v Praze. Klub přátel Malé strany. Československá společnost historická v Praze. »Hollar«, sdružení českých umělců grafiků v Praze. Svaz Národních jednot a matič v Praze. Ústřední výbor Národní jednoty severočeské v Praze. Svaz československého díla. Sdružení výtvarníků v Praze. Zpěvácký spolek »Hlahol« v Praze. Společnost přátel starožitností čsl. v Praze. Kruh pro pěstování dějin umění v Praze. Svaz junáků skautů a skautek republiky Československé v Praze. Jednota Slovaňských žen v Československu - ústředí v Praze. Československá obec sokolská. Kruh stárodružníků v Praze. »Máj«, spolek českých spisovatelů belletristů v Praze. »Mánes«, spolek výtvarných umělců. Politický klub Omladinářů dekadentů v Praze. Ústřední matice divadelního ochotnictva čs. v Praze. Královská česká společnost nauk v Praze. Spolek »Svatobor« v Praze. Družina dobrovolců čsl. zahraničního vojska v Praze. Historický klub v Praze. Jednota architektů a stavitelů v republice Československé, Praha. Československá obec legionářská v Praze. Svaz československého důstojnictva. Ústřední spolek československých profesorů v Praze. Společnost Aloisa Jiráska v Praze. Obec přátel legionářů v Praze.

řádu, schváleného příslušným Státním památkovým úřadem.

II. Zříceniny: I. Zřícenina na č. . . . , v k. ú. . . . bude zachována v dosavadním stavu a chráněna před zvlomným poškozením.

2. Eventuální její restaurace bude prováděna pouze v dohodě a po předchozím souhlasu s příslušným Státním památkovým úřadem.

3. Zřícenina bude přístupna obecnstvu dosavadním způsobem, po případě podle návštěvního řádu, schváleného příslušným Státním památkovým úřadem.

III. Parky: I. Zámecký park v bude udržován v řádném stavu a plochy jemu věnované nebudou zmenšeny, t. j. zastavány, ani k jinému účelu použity. Starého a exotického stromoví bude všemožně šetřeno.

2. Park bude přístupen obecnstvu dosavadním způsobem, po případě podle návštěvního řádu, schváleného příslušným Státním památkovým úřadem.

IV. **Reservace:** 1. V rezervaci, která se zřizuje na pozemcích v k. ú., bude hospodářeno podle pokynů ministerstva školství a národní osvěty.

2. V oblasti rezervace nebudou bez svolení příslušného Státního památkového úřadu zakládány lomy, pískovny a pod. ani stavěny budovy, ať již obytné nebo průmyslové.

3. Návštěva této oblasti bude dovolena pouze po cestách, jež budou příslušným Státním památkovým úřadem určeny.

V. **Lesy:** 1. V lesích, ponechaných podle § 20 přířed. zákona, bude řádně hospodářeno, a to podle povahy půdy, klimatických poměrů a charakteru porostů se zřetelem na obnovování porostů původních (autochtonních) a případně zachování stromů významných a památných.

2. Vyloučení lesů (ponechaných podle § 20 přířed. zák.), po případě k přeměně jich v jinou kulturu, je třeba i souhlasu ministerstva školství a národní osvěty.

3. Jezevec, výr a medvěd budou chráněni před vyhubením. Cizba nebude na velkostatku provozována ani trpěna. Majitel velkostatku učiní — k žádosti ministerstva školství a národní osvěty — opatření, jímž bylo by zamezeno vyhubení druhu zvířete, který není podle zákona ze dne 25. června 1929, č. 98 Sb. z. a n., nebo podle dosavadních honebních předpisů hájen, jeť však přírodní památkou.

4. Návštěva lesních oblastí bude dovolena obecně po cestách a turistických stezkách, jež nejsou nebo nebudou velkostatkem označeny jako nepřístupné, při čemž však zůstávají v platnosti všechny lesopolicijní předpisy pro ochranu lesů, provozování honitby a pro chov zvířete. O stížnostech ohledně návštěvy lesů rozhoduje příslušný Státní památkový úřad po slyšení příslušného úřadu státní lesní služby dohlédací.

VI. **Aleje a skupiny stromů.** 1. Stromy (aleje) nebudou káceny ani ořežovány bez předchozího schválení příslušného Státního památkového úřadu.

2. Kdyby se měla vésti v blízkosti sítí elektrovodní nebo provést stavba, která by podmiňovala časem okleštění větví, musí vlastník vést, t. j. před schválením dotyčného projektu, upozorniti na to příslušný památkový úřad.

VII. **Kapličky a sochy.** 1. Kaplička (socha) na č. v k. ú. bude řádně udržována a opravy její budou se díti pouze v dohodě a po předchozím souhlase s příslušným Státním památkovým úřadem.

VIII. **Kříže a pomníky.** 1. Kříž (pomník) na parc. č. k. v k. ú. bude udržován a ponechán na dosavadním místě a chráněn před zlovolným poškozením.

IX. **Hradistě.** Parcely č. k. v k. ú. jsou podstatnou součástí hradistě, jehož dochované

vzezení i strukturu celého pozemku musí vlastník (nabyvatel) chrániti. Není tudíž dovoleno na parcelách těch štavěti, kopati, orati, dobývati kámen nebo jiný materiál, osazovati stromoví a pod.

X. **Podmínky všeobecné.** 1. Řádně legitimovaným orgánům ministerstva školství a národní osvěty nebo příslušného Státního památkového úřadu, jakož i ministerstva zemědělství, bude dovolen nerušený přístup do všech takto ponechaných nemovitostí za účelem studijním a za účelem kontroly, zda předepsané podmínky jsou plněny.

2. Plochy, ponechané podle § 20 přířed. zákona, musí zůstat i nadále v nezmeněných celcích, jak byly vlastníkům ponechány, a nesmí býti drobeny ani právním jednáním mezi živými, ani právním jednáním pro případ smrti. Výjimky z této zásady může povolit ministerstvo zemědělství v dohodě s ministerstvem školství a národní osvěty.

3. Na ponechaných nelesních plochách bude vlastník šetřiti stromoví a keřů, zejména pokud tvoří skupiny a slouží svojí povahou a polohou jako útluk užitečného ptactva a zvířete, bez ohledu na to, zda se jedná o stromy významné a hlediska přírodní krásy nebo jako přírodní památky.

4. Vlastník dovolí — ukáže-li se toho potřeba — zřizování, osazování a udržování turistických značek a orientačních tabulek na pozemcích, budovách a cestách, jež jsou nebo budou velkostatkem označeny jako přístupné a pokud byly majiteli ponechány podle § 20 přířed. zák. ze dne 30. ledna 1920, č. 81 Sb. z. a n., nebo propuštěny ze záboru podle druhé věty § 11 zák. z. a n. ze dne 16. dubna 1919, č. 215 Sb. z. a n. V případě sporu rozhoduje příslušný Státní památkový úřad.

5. V případě stavby turistických chat, rozhleden a pod. v zájmu turistiky zřizovaných opatření jest nutno vedle souhlasu majitele velkostatku, vyžádati si i souhlas příslušného Státního památkového úřadu, a to pokud jde o stanovení místa i architektonickou úpravu objektu.

6. Vlastník (nabyvatel) nedovolí, aby na pozemcích, ponechaných podle § 20 př. z. nebo druhé věty § 11 zák. z. a n., resp. přidělených podle § 23 a 30 př. z., byly prováděny bez vědomí a souhlasu Státního archeologického ústavu výkopy, zejména v oblasti hradistí, valů, zřeznic, předhistorických hrobů (mohyl) a vůbec předhistorických památek. Dovolí však, aby taková badání prováděl Státní archeologický ústav nebo jím pověřený orgán.

7. (Netýká se památek.)

8. Podmínky tyto přecházejí i na každého budoucího právního nabyvatele těchto nemovitostí a budou knižně poznamenány (další text platí jen pro prozatímní podmínky: smohou býti doplněny nebo změněny ministerstvem školství a národní osvěty, při čemž ministerstvo zemědělství přísluší právo konečné jich úpravy podle ustanovení § 20 přířed. zákona ze dne 30. ledna 1920, č. 81 Sb. z. a n.).

Jak oživíme zříceniny.

Nedávno rozvířila se v našem pomezí zásadní otázka, kterou zaznamenává i denní tiisk, mohou-li se zříceniny hradu Bezděze využít z větší části na zřízení hostinského podniku většího rozsahu.

Stavební zříceniny s dochovalými vnitřky, jsou-li bez dozoru, rychle svévolí lidskou propadají zkáze, a proto Státní památkový úřad není zásadně proti povolení, aby v hradních zříceninách Bezdězu bylo

nenápadně umožněno pouze prosté občerstvení značným turistům s patřičným dozorem pro hrad.

Souhlasíme, avšak rozhodně odmítáme jakýkoliv zásah na význačnou stavitelskou památku, aby tam byl zřizován státníovým nákladem výdělečný hostinský podnik s hotelovým příslušenstvím.

Z přírodní techn. zprávy Klubu čsl. turistů, předložené obecnímu úřadu na Bezděze za stavební povo-

lení k přeměně refektáře na komfortní hotel, jest patrné, že v suterénu nad sklepy projektuje se kuchyně a přípravou, bufet a byt hostinského, v přízemí restaurační sál (10×6,5 m) s klubovnou a dalším příslušenstvím, v 1. patře 3 pokoje vždy s vedlejšími místnostmi a v 2. patře noclehárny.

Všeho uznání zasluhuje obětavost mnohých turistických spolků nebo odborů i místních sdružení, které si uložili péči o udržení nějaké zříceniny. Zpravidla se jedná o vysoko umístěné zříceniny hradu v poloze těžce přístupné. Obtížně působí zabezpečení stavby na okraji vysokých zřícen, neboť výstavba lešení je sviselá a nákladná. Po zabezpečení stáje udržujeme trosky v dobrých poměrech. Znám duchovní správce, kteří po řádění vichřic a přívalů spěchají na věž a na půdu kostela prohlédnou případné škody střechy. A obnažené zříceniny pro výši své polohy jsou vydány řádění vichřur a bouří. Nejen udržování trosky vyžaduje stálosti nákladů, avšak je nutný i ustavičný dozor. Z opuštěných zámků a hradů se vše vykradlo, kamenné prahy, pažení, schody, dlažba, tašky, okna. Je přirozeno, že každý spolek nebo sdružení hledá zdroj příjmů pro tyto nutnosti a je podporován v tomto hledání i vůli zajistě správnou památku oživit nějakou náplní přiměřeně volenou i stálým pobytém hlídačovín.

Na místní muzeum v hradech zříceninách nepomýšlíme, i když je některá síň dobře uchována, zastřešena i opatřena okny. Je nutno před vlivy počasí zachránit případné zbytky říms, kružeb, ostění, zábradlí. Vše ostatní buď ztraceno nebo správně přeneseno do chráněných muzeí. Pro nepřítomnost polohy není možno v nejbližším okolí zřícenin budovati hájovny pro dozor a ochranu památky. Tudiž se uvažuje o zřízení rekreačním na hradě aspoň po dobu letních návštěv, neboť v zimě trosky právem ponecháváme havranům. Zpravidla není jiného východiska a nutno s tímto úmyslem souhlasit. Mnohé zříceniny svou polohou umožňují bohatost vyhlídek; zpravidla však jsou vzdáleny od pohodlných spojů a příchod je dosti namáhavý. To přímo vyzývá k zakládání restaurací v starých opuštěných hradech. Nechceme proti tomuto podnikání zásadně útočit, vždyť středověký hrad tvoří akupium budov náramně účelných. Avšak přece je nutno vysloviti některé požadavky.

Není možno v hradní zřícenině umístit napodobení zahraničních restaurací z Královské obory nebo ze Slovanského ostrova s množstvím stolů, pokrytých bílými či barevnými prostěradly. K tomu náleží

příslušné množství obýbaných židlic. Vše umístěno na nejlepším místě nádvoří a důrazně se vrtá rákům příchozího obecenstva. O návštěvách a počtu hostů máme zkušenosti a denně není zapotřebí být s hostinstvím tak připraven, jako při řídkých národních slavnostech. Známe případy, avšak nebudeme jmenovat místa, kde hradní hostinští chce působit dojmem, že je hlavní složkou a činitelem pro návštěvu a prohlídku. Zřícenina působí právě svou opuštěností a bídou; nesmíme do jejich cév vlévat přemřur života. Protiklad zajisté je neúčinnější estetický prostředek, avšak nemá být přeháněn, aby nevznikla disharmonie. Nálada trosky nebude stupňována pivním nádením. Slyšel jsem o návrzích na novou monumentální svatyni pro Levý Hradec, počátek křesťanství v Čechách, k trvalé oslavě ztraceného prvního křesťanského chrámu v naší vlasti. Archeologové zajisté všemi zbraněmi budou hájit prostotu posvátného místa, jehož jednoduchost i chudoba mluví k srdci věčích mnohem vroucněji nežli dutý pathos a marná pompóznost. Zachováni památky je nejdůležitější útočník na lidské srdce v posvátném místě, což platí pro poutní místa i v budovách dějinně důležitých.

Známe však místa nadšené pochvaly hodná a tu při uznání můžeme právem jmenovat takový Zvřkov. Tyto dispoice nutno vyznačit jen povšechně, neboť na každém hradě je odlišné místní plánování a nalézáme různosti v zachování zdva. Hostinství umístíme nevtíravě, s nejmenší efektností. Jisté bude vždy nalézáno od návštěvníků, co je hledáno a žížeň je svedomité vůdce. Do stínu kamenných kyklopských zdí vhodně zapadá prostý nebarvený nábytek, bez pokrýtí, s nejjednoduššími židlemi. Ráz celkového zařizení po staročesku upřímný a bodrý, jak své naši předkové patliti své dluhy mezi čtyřma očima za vraty. Jen se varovat napodobeného pseudogotického nábytku do šenkovní síně! To otráví každý doušek nápoje! Hradní páni nebyli vždy andělé a přičiny budování hradů často jmenujeme nadutost, vzpoura, hrabivost, procování, avšak přece do každých trosky vstupujeme s pohnutím, jako k mrtvým do katakomb a hrobek. I když známe, jak vlastní členové rodu Smitřických nebo téměř všech rodin v době bělohorské proti sobě řádili, přece jejich stavbám ponecháme dojemnou vážnost. Jsou to dějiny lidské vzdělanosti, výraz stálé snahy člověkovy o zlepšení životních poměrů, o zabezpečení rodu. K předmetům práce předků přistupujeme bez sentimentality, avšak ctfme ji.

Dr. V. H r u d k a.

Kruh pro pěstování dějin umění (1913–1938).

Letošní rok je 25. výročí založení této ideově zpřízněné korporace. Její vznik spadá do doby, kdy důledek pražské asanace začaly býti sílně pocítovány i širší veřejností, kdy však oficiální řešení stavebních a dopravních úkolů Prahy nebralo s i z nich poučení. Tehdy i mimo Klub za starou Prahu se ozvali ti, kdož pamatovali krásy staré Prahy, litovali jejich ztráty a u nichž nesplnitelné přání přivolati zpět toto dojmové bohatství měnilo se v touhu, aspoň se hlouběji poučiti o ceně zmizelých i dosud zachovaných památek a o vývojovém procesu, jehož byly výsledkem. Kolem roku 1912 Klub zaměřil svou počáteční činnost defenzivní, spočívající hlavně v hodnocení památek a upozorňování na ně, za činnost ofenzivní, jejímž ohniskem se stala převážně technické komise Klubu, zabývající se praktickým řešením urbanistických a regulačních otázek Prahy. Ačkoliv přednáškami a vycházkami Klub nepřestal

pečovat o uměleckou výchovu veřejnosti, charakter i forma jeho boje nabývaly čím dále, tím více rázu technicko-praktického činitele. Propagaci pronikal do širších vrstev společenských, nenacházel v nich však žádoucího porozumění a jeho snahy se rozšířily o neinformovanost obecenstva v základních otázkách umělecko-historických. Především nepoučeno, nemohlo chápati technickou stránku památkářství. Jen hlubším vzděláním a informací o dějinných souvislostech ve výtvorném umění mohl býti laik přiveden ke správnému a nestrannému uvažování o ceně památek a t touto potřebou setkával se Klub ve svém postupu stále více. Památkářské a umělecko-historické prostředí si tuto nutnost uvědomovalo, ocenilo její význam pro své cíle a pochopilo, že vedle praktické aktivity Klubu je zapotřebí spolku, jehož hlavním úkolem by byla výchova veřejnosti v teorii dějiny umění. Povahy tohoto poslání již sama určovala

universitu a ústav pro dějiny umění za činitele, který měl je splnit. Situace byla příznivá. Český ústav pro dějepis umění po počátečních nesmázích začínal soustavně pracovat pod vedením prof. K. Chytila, od roku 1911 řádného profesora. Roku 1912 založil F. Lehner umělecko-historický ústav na Král. Vínohradech věnováním všech svých sbírek, knihovny, zařízení a finanční dotace. Oboru dějepis umění nechybělo již ani hmotné podpory, ani odborné síly. Byl to hlavně prof. Chytil, jehož iniciativou byl založen Kruh pro pěstování dějin umění a jako spolek, jenž měl k vědecké práci sdružovat starší odborníky i posluchače a jednotlivce, kteří toužili po hlubším poučení o otázkách uměleckého vývoje. Prof. Chytil novému spolku pevně vymezil i oblast zájmovou, vykázával mu mezi dosavadními spolky umělecko-historického charakteru úkol, zabývání se vedle umění domácího i uměním světovým a zkoumatí vztahy i podíl prvého v uměleckém vývoji mimočeském. Ze starověku zařaděna sem jen doba starořecká, jako přechodní doba z antiky, zato moderní umění pojato sem až do událostí posledních dnů. Doplněním programu o pěstování pomocných věd historických, museologie a zájmu o záchranu památek, dána spolku široká základna činnosti, která měla směřovat k speciálnímu prohloubení poznání umělecko-historického a širšího zájem ve veřejnosti o všechny otázky z tohoto oboru.

Ideová příbuznost Kruhu a Klubu v základních cílech: výchově a uvědomování veřejnosti, byla zesílena jasnou formulací poměru Kruhu k otázce záchranu památek. Přirozeně chtěl jí Kruh teoreticky sledovat proto, že jde o materiál umělecký a dokumenty výtvárné, neodmítal však možnost, vysloviti svůj názor tam, kde by šlo o řešení důležité otázky, a podpořiti tak prakticky snahy památkářské. (Viz anketu Kruhu roku 1919.)

Svůj program sledoval Kruh po celé čtvrtstoletí činností přednáškovou, debatiní, vycházkovou i vydavatelskou, získáváje stále rostoucí počet těch, kdož toužili po vzájemném poučení i ušlechtilé zábavě. Publikáční činnost spolku reprezentována je »Ročenkou Kruhu pro pěstování dějin umění, která vedle Štencova »Umění«¹ jest jedinou periodickou publikací českou, zabývající se otázkami z oboru světového umění. Odlišný charakter obou spolků, svou působností vzájemně se doplňujících, nesou ovšem i jejich publikace. Zatím co Věstník Klubu stal se orgánem techniků, urbanistů a odborníků, sdružených k aktivní památkářské službě, Ročenka Kruhu je sborník kratších článků umělecko-historických, zabývajících se podstatou, předpoklady a důsledky jevů uměleckých, vývojem výtvárné formy a slohovými rozbohem památek architektury, malířství i sochařství. Obsahem

i moderní grafickou úpravou konkuruje dnes úspěšně s řadou publikací svého druhu.

Zájmová shoda a přátelská účasť Kruhu i Klubu neřídka byla podporována i současným členstvím jednotlivých příslušníků v obou korporacích.

Oba spolky postihla, částečně i umělce světová válka. Stagnace stavebního ruchu zastavila na čas i rušivé zásahy do organismu pražského města, které před válkou byly nejčastějším důvodem k zákrokům Klubu. Huře postihla válečná léta Kruh, spolek tou dobou velmi mladý, jenž byl odkázán proto hned ze začátku na úzké prostředí university a ústavu a nejbližší jeho okolí, a na ztenčenou řadu laiků. Válka znamenala zpovězení jeho vývoje, neboť v prvních letech svého trvání neohl se plně věnovati činnosti propagační a výchově veřejnosti. Zato po r. 1918 nahrazoval toto nedobrovolně zpovězení hlavně prací a úsilím svého zakladatele a prvního předsedy. Do poválečného období spadá vzrůst obsahové hodnoty Ročenky, kde tehdy uveřejňovány poznatky známých vědeckých osobností, jež podstatně prohloubily poznání umělecko-historického materiálu domácího. Po smrti prof. Chytila předsedou zvolen prof. Matějček účinně ovlivnil vnitřní záležitosti Kruhu. Spolek nalézal se poslední dobou v krizi myšlenkové i hmotné a vyžadoval obnovy zejména po stránce organizační. Ročenka se stala zatím stálou a téměř jedinou příležitostí k uveřejňování prvních prací umělecko-historického dorostu, propagační stránka byla v Kruhu zanedbávána a obě způsobilo, že spolková činnost zůstala omezena více na prostředí univerzitní, nedbajíc tolik na získávání nových členů z širší veřejnosti. Přířozem účastí Matějčkovou nastalo zlepšení a hlavně systematicky upravená přednášková činnost Kruhu vykazuje vzestupnou linii návštěv i příliv nových členů.

Ideový cíl umělecké výchovy a vzdělání širší společnosti za účelem jejího získání pro studium, ocenění a záchranu památek, přivedl hlavně v poslední, památkářsky velmi exponované době oba spolky k myšlence společné práce. Umysl realizován byl pořádáním přednáškových cyklů. Témata přednášek byla dohře volena a zvání k nim výhradně odborníci. Přednášky, řízeny snahou, vyjiti vstíc zájmům i schopnostem nejširšího publika, potkaly se s úspěchem. Vzájemným stykem členstva a moderní propagaci vzrostly tu řady příslušníků obou spolků. Jest přáním všech dnes společných přátel Kruhu i Klubu, aby tato spolupráce nesla trvalé a ušlechtilé ovoce v řadách veřejnosti, od níž v odměnu za svou práci oba spolky čekají prohloubení zájem o teoretické poznání a praktické zachraňování památek.

E. Sedláčková.

Spolupráce církevních institucí při ochraně památek.

S ohledem na důležitost památkových objektů církevních, přetiskujeme tyto pokyny, kterými je významně podporována jejich ochrana.

Ordinariátní list 1936, č. 8.—9., str. 93. N. E. 10.430.

Na základě konkrétních případů v poslední době důrazně připomínáme všem rektorům kostelů a duchovním správcům, že opravy kostelů mohou se začít jen tenkrát, když k tomu po předložení plánů a rozpočtů nákladů bylo uděleno církevní schválení. Při tom buďtež vždy vyžádány oferty od dvou až tří firm a sem předloženy.

Kdyby rektor kostela nebo farář se neřídil podle tohoto ustanovení, nýbrž provedl takovou opravu o své újmě, tedy osobně odpovídá a ručí za takovou

opravu a musí z vlastních prostředků nahraditi škodu, kterou by případně způsobil svým postupem o své vlastní újmě bez bližší znalosti věci.

Státní památkový úřad v Praze III. podává v takových případech své dobrozdání.

Ord. list 1936, č. 5., str. 63. N. E. 4547.

Upozorňujeme znovu veldůstojné duhovenstvo, aby při všech pracích, týkajících se kostela (stavby, opravy, pořizování soch, obrazů atd.) předem než se smluví a dotýčným umělcem, obracelo se na arcibiskupskou konsistoř, která prostřednictvím Křesťanské akademie odborně poráďi.

Archiakupká komise připomíná všem odpovědným duchovním správcům a rektorům kostelů zdejší výnos č. 10.288/33 (Ord. list č. 10, str. 82, ai 1933), a ježto podle sdělení Státního památkového úřadu je mnoho menších oprav (vnitřní zařízení chrámů, soch, paramentů, kovových předmětů, malby vnitřku kostelů), které nebývají Státnímu památkovému úřadu oznamovány a přece v zájmu církevního umění je, aby byly prováděny odborně a co nejvzorněji, jsou vloženi, jichž se týká, žádání, aby budoucí i v podobných případech Státní památkový úřad o odborný posudek žádali.

»U Karabinských« na Malé straně.

Za přestavby domu čp. 368 v Praze III., Na Tržišti, bývalého to pivovaru »U Karabinských«, nyní budovy pro Šbírky zákonů a nařízení, bylo ve výkopech a v bouraném zdivu nalezeno dosti památkových předmětů, jako: různé nádoby, mince, část románského zdiva se sloupovou hlavicí, zbytky malovaných stropů ze XVII. století a množství jiných drobotin, střepeň, které celkově nemají takového dějinného významu nebo umělecké hodnoty, aby byly zvláště jako pozoruhodné exponáty vystaveny po věnování nebo depozování v některém z pražských muzeí, kde stejné hodnotnými předměty jsou skladiště přeplněna, do nichž veřejnost nikdy nepřijde.

Správa stavby a porozuměním pořítila na tyto památkohodné předměty zasklené vitríny a umístila je na podestě ve schodišti a v průjezdu, aby unavený chodec, vystupující po schodech, se pozastavil k oddechu a prohlédl si historické místní předměty, které mají přímý vztah k tamní budově. Byla-li předmětům, těm věnována péče a při dobré vůli nalezena byla i úhrada na pořízení nástěnných vitrin, pak by bylo ještě vhodné, aby u předmětů těch byla podána instruktivní vysvětlení a dále připojen krátký dějinný vývoj stavby, pokud je znám, doplněný půdorysem a případně fotografiemi dochovaných rytin a obrazů o tomto domě.

Z literatury.

Technický průvodce o protiletectké obraně uměleckých a kulturních památek. Vydal u Rohraera v Brně profesor brněnské Německé techniky dr. K. Kühn. (Arch. Dr. K. Kühn: Fliegerschutz für Kunst- und Kulturdenkmäler. Ein technischer Wegweiser. 8°, str. 58, 9 vyobr. Brünn, Rohrer.) Rozbírá tu v instruktivní formě základy ochrany stavebních památek proti účinkům těžkých bomb, zejména letectvých. K této velmi aktuální brožurce se vrátíme příště ve zvláštním článku. K.

Zpráva o činnosti Klubu za starou Prahu od poloviny února do konce března 1938.

Usneseno vyhověti pozvání Spolku majitelů památných domů v Praze a vyslati na jejich ustavující schůzi dr. J. Hůlu jako delegáta. Rozhodnuto zakročit důrazně proti myšlence výstavby mrakodrapových budov v Praze a na výzvu Státní regulační komise podati proti nim rozklad, jehož vypracováním pověřen ing. A. Kubiček. Schválen návrh, aby se Klub postavil proti plánu vybudování sportovních hřišť na Letné. Protest, který sepsal rovněž ing. Kubiček, zaslán ministru ing. E. Mülzerovi. Delegátem Klubu na protestní schůzi místního ochranného spolku ve Velvarech proti zhoření tamní staré pošty zvolen dr. Guth. S povděkem vzata na vědomí zpráva ing. Kretših o jeho úspěšné a všeobecně uznávané protestní akci proti přemostění Divadelní ulice a znevažení Národního divadla a o příznivém stanovisku, které v té věci sdílí zem. prezident dr. Sobotka.

Ministerstvo národní obrany upozorněno na nevhodnost mrakodrapové hlavní pošty pro případ války. U památkového úřadu intervenováno znovu ve věci plánu vybudování velkého restauračního podniku na hradě Bezděži. Usneseno zasaditi se u městské rady ve prospěch záchrany posledních zelených partií Rajské zahrady. Zakročeno u památkového úřadu, aby byly odstraněny dráty telefonního vedení, ohrožující sochy na attice Clam-Gallasova paláce. Městská rada požádána, aby věnovala větší péči osvětlování druhého nádvoří v Klementinu. Tamtéž zakročeno proti brzkému, uzavírání typických starých pražských průchodů, ve prospěch potírání holubů v oblasti Křižovnického náměstí a žádána oprava pomníku Františka Palackého. Státní regulační komisi bylo dopsáno, aby nepřipouštěla stavbu trvalých sportovních hřišť na Letné. Navázáno přátelské spojení se Spolkem přátel starého Jindřichova Hradce.

*

Za členy byli přijati páni: Ing. Václav Víta, Praha II. — generální konsul Ing. Jan Matoušek, Praha II. — Arch. Josef Sašíka, Poprad — civ. Ing.-arch. Karel Roštek, Praha I. — vrch. tech. rada Ing. Robert Štěpán, Smíchov — vrch. tech. asist. Josef Strnad, Praha III. — Dr. Frant. Sprinzl, Praha II. — učitelka slečna Marie Sechertová, Smíchov, a prokurista Josef Novák, Král. Vinohrady.

OBSAH ČÍSLA 4: Dr. Frant. Páta: František Táborský a jeho ochranná činnost. — A. K.: Šedesátka arch. Bohumila Hübschmanna. — Dr. J. Či: »Poučení« z denního tisku. — Dr. Domin a spol.: Interpelace poslance dra Karla Domina ministru veřejných prací ve věci spojení Národního divadla se zamýšlenou novostavbou jeho pomocné budovy. — Zemskému výboru země České. — Podmínky na ochranu památkově významných objektů. — Dr. V. Hrudka: Jak oživíme zříceniny. — E. Sedláčková: Kruh pro pěstování dějin umění (1913—1938). — Spolupráce církevních institucí při ochraně památek. — »U Karabinských« na Malé straně. — Z literatury. — Zpráva o činnosti Klubu za starou Prahu od pol. února do konce března 1938. — Noví členové.

Odpovědný redaktor Ing. Otakar Vondráček, Smíchov, Na Šumavě 1444. — Redakční rada: A. Čarek, J. Čarek, R. Hlubinka, Z. Wirth, za venkovské odbory J. Vepřek. — Otiskování článků dovoleno s udáním pramene. Vydává Klub za starou Prahu, Praha III., Mostecká 56. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova. — Vychází 25. každého měsíce, kromě prázdnin. — Uzávěrka čísla do 15. dne běžného měsíce. Dohledací poštovní úřad Praha 8.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXI.

V PRAZE V ČERVNU 1938.

ČÍSLO 5.—6.

Šedesát let ústředního rady magistrátu hlavního města Prahy Rud. Hlubinky a jeho činná ochrana památek.

Před krátkou dobou vzpomněly některé denní listy významného jubilea velmi čilého pracovníka a strážce památek, přednosty stavebního referátu hlavního města Prahy, Rud. Hlubinky, jemuž obnáhla činnost úřední, plně zabírající, ba i přesahující stanovené hodiny úřední, nikterak nebránící, aby zbývající volný čas veškerých dní nevěnoval vedlejší činnosti, s činností úřední těsně souvisící.

Narodil se 15. února 1878 na Moravě u Prostějova na pozeňnané Hané a studentská léta prožíval v Olomouci, kulturní metropoli nejen Hané, ale celé Moravy, v městě bohatém na stavební a umělecké skvosty od nejstarších až do nejnovějších dob. Toto mimořádné prostředí po prožití nejmladších let v kraji, kde působil velký malíř národní, Josef Mánes, vzbudilo zájem čilého a zvědavého studenta o tyto kulturní hodnoty a působilo naň tak, že i o prázdninách podnikal cesty po užití své vlasti a badal ve starých hradech a sídlištích po dochovaných svědčích jejich někdejšího života, všimaje si zejména stavebního vývoje. Jeho zájem byl vždy tak důkladný, že se nespokojoval jenom s běžnou prohlídkou a historickým doprovodem, ale činil si sám poznámky a kreslil náčrtky situační i disposiční, mnohdy velmi podrobné, aby si bezpečněji zajistil paměť toho co viděl, o čem uvažoval a k jakým došel závěrům.

Příchod jeho do Prahy na právnická studia na staroslavné universitě Karlově podnítil teprve další zvědavost a touhu poznání všech krás a pokladů Prahy, jimž se věnoval s veškerým zápalem mládí a obětoval jim všechny své volné chvíle, které mu při pečlivém studiu práv zbývaly. Procházel pozorně ulice i jednotlivé domy, čině si hojně poznámky o shledaných podrobnostech, jak k tomu ostatně přímo naváděl tou dobou právě vznikající velký ruch regulační a stavební, poškozující a ničící, bohužel, mnohdy zajímavý a cenný objekt nebo prospekt uliční, což mu bylo příležitostí, aby tím více shledával a poznával, co bylo hodno pozornosti a záznamu. Tím rozšiřoval své obzory a nabýval osvěžení při úmorném celkem studiu paragrafů zákonů a tříbil tak svůj smysl pro krásu a estetický cit i rozšiřoval znalosti umělecké historie. K těmto zájmům pojila se i láska k hudbě, která byla příčinou dalšího utvrzení v dosavadním amatérství. Šťastnou náhodou se ubytoval v bezprostředním sousedství národního našeho malíře Mikuláše Aleše, na Novém městě Na Bojišti, a vyhráváním národních písní moravských na housle vzbudil zájem mistra štetce, takže jej pozval do rodiny, čímž jenom byly posíleny umělecké názory nastávajícího právníka se šťastným dalším důsledkem, že poznal zde starší dceru Elišku, která se později, když pevně zakotvil u pražské obce, stala jeho pečlivou a jistě i velmi trpělivou a upřímně oddanou chotí a ochotnou spolupracovnicí.

Po skončení právnických studií byl přijat do služeb pražské obce nejprve do referátu živnostenského a později přešel do referátu stavebního, kde právě měl nejlepší příležitost se dostati zcela blízko do styku se stavební činností vůbec a poznávati jednotlivé objekty nejen podle plánů v archivu stavebním uložených, ale i na místě od základů až po střechu, což při jeho důkladnosti a dokonalém postřehu všech podrobností určilo další směr jeho mimořádné činnosti, které se věnoval a věnuje dosud s bezpříkladnou horlivostí, nešetě námahy fyzické ani volného času, pokud mu vůbec zbývá.

V uznání této neobyčejné činnosti jmenovala jej městská rada Velké Prahy, jako hlav. města nového svobodného státu, referentem Památkového sboru hlavního města Prahy, který nastoupil činnost býv. Soupisné komise jako poradní sbor městské rady. Zde teprve mohl dokonale shromažďovati a vhodně uplatňovati své poznatky a mnohdy překvapující názory ve stavebním vývoji Prahy, které však nezůstaly omezeny pouze na jednotlivé objekty nebo části města, ale přenesly se na celou Velkou Prahu i s jejím zájmovým obvodem, všimajíc si i otázek regulačních, rázu krajinného i útvaru geologického. O rozsáhlosti této činnosti svědčí sbírka fotografií, čítající již více než 25.000 kusů, z nichž většina byla pořizena za jeho bezprostředního dozoru, aniž při tom litoval času, námahy i leccakého nepohodlí a nečasu, ba mnohdy i vlastních peněz. Jeho přičiněním byla důkladně a příkladně zaměřena řada objektů, zejména v podzemí Prahy, často velmi obtížně přístupných, někdy jenom dočasně uvolněných, nebo náhodně objevených. Jeho pozornosti neuly však ani různé předměty a detaily, které se našly ve výkopech základů, vodovodních a kanalizačních nebo předlažbách uličních a při různých bouráních v objektech jak soukromých, tak hlavně obecních, a mnohdy v poslední chvíli je zajistil pro sbírku městského musea nebo zemského lapidaria, po případě sám je uchoval, jak o tom svědčí slušná sbírka v jeho kanceláři. Při tom vždy hleděl ověřiti místo a způsob nálezů aspoň fotograficky, pokud nebylo lze tak učiniti přesným zaměřením situacím. Tuto popisanou a soupisnou činnost věnoval i pracím a objevům na Hradě pražském, takže sbírka fotografií Památkového sboru, jím vlastně soustavně založená a stále doplňovaná, bude provždy velmi názorným a podrobným popisem vývoje Prahy současné i dřívější, pokud vhodné fotografie bylo lze vůbec získati.

Z význačnějších objektů, jimž věnoval zvláštní péči a pozornost, možno uvést: nejbližší okolí románských zbytků býv. čp. 16-1 ve sklepech nové radnice v ul. Kaprové, románské zbytky ve sklepech domu čp. 156-1 v ul. Karlové (Kočkova pasáž), sklepy obecních domů na Malém rynečku v komplexu staroměstské radnice, vykopávky na staveništi policejního ředitelství v ul. Bartolomějské, na Hradě pražském, náměstí Loretánském, Hládkově při objevu zbytků domu Tychona de Brahe, na Vyšehradě a j., nedávno pak průzkum celnice na Výtoni, hlavně však velmi důkladné studium stavebního stavu staroměstské radnice u příležitosti podniknutých úprav a přestaveb. Kolik času a jaké energie si vyžádaly všechny tyto práce při různých komisích a místních soukromých šetřeních při známé svědomitosti p. ústřed. rady, dovede posouditi jen ten, kdo měl příležitost zúčastniti se podobných jednání.

Při tom všem ale dovedl najíti i chvílky pro napsání aspoň krátkých, ale výstižných článků do »Zpráv památkového sboru« a »Věstníku Klubu za Starou Prahu« i některých denních listů, i živým slovem na místě samém vysvětliti a ozřejmiti důležitost a význam některých objevů zejména členům Památkového sboru. Kolik jednání a důtklivých domluv bylo potřebí, aby přesvědčil podnikatele stavebních prací, po případě i majitele objektu o ceně a důležitosti nálezů nebo objevu a přiměl je k pietní úpravě buď na místě samém anebo přenesení na jiné vhodné místo téhož objektu, aby tím byl leckdy zachován jediný svědek stáří objektu a kultury doby.

Není možno vypočítávati v tomto článku všechny charakteristické podrobnosti a praktiky, kterých bylo potřebí velmi často pro získání přístupu do různých těch sklepů, chodeb, místností a půd a jenom velmi vřelá a neúmorná výmluvnost, zejména u ženských strážců domovních, případně nějakému tomu úplatku leckdy ve formě nezbytného viržinka mužským účastníkům, podařilo se získati přístup k mnohdy tajemným koutům a skvělým vyhlídkám a rozhledům.

Obec pražská může býti hrda, že se jí podařilo získati do služeb tak zdatného úředníka, který ovládá přidělený mu rozsáhlý referát stavební s takovou obezřetností nejen k úplné spokojenosti stavebníků a podnikatelů, za dokonalé a pilné součinnosti všech podřízených mu spolupracovníků, ale i k radosti všech památkářů a celé veřejnosti, jimž krása a význam

Praha jako místa pobytu i jako hlavy našeho státu leží na srdci a její zachování je předmětem jejich neúnavného a mnohdy zneuznávaného snažení.

Jest jen litovati, že jubilant má již v krátké době odejiti na odpočinek, jistě sice zasloužený, ale pro Prahu samu a ochranu jejích památek velmi zelený a nutno doufati, jak ostatně nelze ani jinak mysliti při dosavadní člosti a činnosti jubilantově, že ani tehdy nebude ho trápit dlouhá chvíle a naopak bude moci ve větším klidu a pohodlí se věnovati další práci velmi potřebné: soustavnému zpracování a případnému vydání všeho materiálu a zřekavých poznatků ku prospěchu odborné i širší laické veřejnosti. K tomu mu přejeme ještě mnoho let pevného zdraví.

J. A.

Jednatelská zpráva Klubu za Starou Prahu za rok 1937.

Počátek klubovního jednání v uplynulém období byl vyplněn převážně záležitostmi, zděděnou z období předminulého, bojem proti uskutečnění petřínské silnice. Vytyčení silnice názorně ukázalo, jakou pohromou pro historický ráz malostranského prostředí a jeho zeleně bylo by provedení této pochybené komunikace. Klub, vědom si nesmírného dosahu podniku pro budoucí vzhled Prahy, se postavil s veškerou rozhodností a důrazem do boje proti tomuto záměru. Jemu především věděl Praha za to, že její půvabné vnitřní zelené stráně i nejkrásnější a stavebně nejvzácnější čtvrti nejsou naplňovány oblaky prachu a hlukem všech druhů moderních vozidel. Svě jednání proti projektu silnice zahájil Klub v uplynulém období vypracováním resoluce, k jejímuž podpisu přizval řadu korporací, které dbají o udržení historického, estetického i hygienického rázu hlavního města a o jeho rozvoj v soulahu s prakticky oprávněnými a nikoliv uměle vynucenými a tendenčně podloženými požadavky moderního rozvoje a pokroku. Resoluce, již podepsalo na 50 korporací (kulturních, uměleckých, odborných a vzdělávacích), byla poslána ministerstvu veřejných prací, presidii městské rady, technickému odboru presidia rady hlavního města Prahy, Státní regulační komisi pro Prahu a okolí, všem radničním politickým klubům a zemskému úřadu. Klub přátel Malé strany, který nejvíce s Klubem proti projektu silnice spolupracoval, vyzval na 150 mět k protestní akci. Výzvě bylo z velké části skutečně vyhověno. Zástupci Klubu, Dr. Guth a Ing. Polka, bojovali proti projektu i na schůzi odboru strany nár. sociální v Břevnově. Vyvrcholem hnutí proti komunikaci byla debatní schůze, kterou na návrh Dr. Gutha na konci dubna svolal Klub spolu se SIA do jeho spolkových místností. Před zástupci předních spolků památkářských, technických, uměleckých, přírodovědeckých a lékařských, které podepsaly klubovní resoluci, měl iniciátor a hlavní průkopník komu-

nikace, předseda Stát. regul. komise Ing. E. Mölzer, obhájit její důvody. Ing. Mölzer se však nedostavil, vylučiv se jinou nutnou záležitostí. Debatní večer vyzněl v důstojnou manifestaci proti provedení silnice. Shrnutím projevů, v nichž byl záměr silnice všeobecně odsouzen, byla resoluce, žádající vypsání řádné veřejné soutěže na vyřešení spojení vnitřní Prahy se severozápadním sektorem města, v jejíž porotě by byli nestranní zástupci korporací, majících vztah k regulačním záležitostem pražským. Žádosti této bylo vskutku vyhověno. V tom nutno spatřovati jeden z největších úspěchů Klubu a všech, kdož jej v jeho úsilí podporovali. Zápas o petřínskou silnici byl sledován s napjatým zájmem a souhlasem celé české veřejnosti. Na tisíce podpisů »proti« se sešlo na zápisových arších při vstupu do petřínských zahrad a v různých místnostech na Malé straně. Na sta podpisů, zejména z řad středních vrstev, bylo zasláno Klubu poštou a odevzdáno Klubu přátel Malé strany k publikování a uchování. Zásluhou profesora Dr. Brdlíka, jednoho z nejvzácnějších odpůrců silnice, byl vydán hromadný protest pražských lékařů. Odstraněním projektu komunikace a vypsáním nové soutěže nepokládal Klub svou práci za skončenu. Vypsání soutěže však ukázalo, že žádosti odpůrců komunikace se vyšlo vstříc jen pro forma. Do poroty nové soutěže byli opět zvoleni převážně zástupci Státní regulační komise a městských úřadů, zastánci původního projektu spojení přes petřínské stráně. Resoluci debatního večera z konce dubna bylo vyhověn jen potud, že do poroty byli přibráni i zástupci SIA a dva památkáři, ústí. rada Hlubinka a Dr. Wagner. Za těchto okolností byla oprávněna pochybnost o tom, že za stávajícího složení poroty bude moci zvýtžiti jiný návrh než řešení přes Petřín. Výsledek soutěže, o níž bylo rozhodnuto v listopadu loňského roku, vyzněl však pro tendence Klubu příznivě. Jako nejlepší byl uznán a II. cenou oceněn projekt arch. Ku-

bíčka, Balcárka a Koppa, řešící spojení s oblastí severozápadní dvěma tunely pod stadionem a Letnou. Klub vzal rozhodnutí poroty s uspokojením na vědomí. Netají se však obavami, že zastánci původního řešení komunikačního spojení přes petřínské stráně naleznou si zájmy odsunutí realizaci oceněného návrhu a později vystoupí s odsouzeným projektem petřínské silnice znovu.

Jinou záležitostí, která pilně zaměstnávala Klub po celé minulé období, byla záležitost vybudování pomníku presidenta T. G. Masaryka v Praze. Výsledek první části soutěže, v níž bylo rozhodnuto o volbě místa pomníku tím, že I. cena byla udělena arch. Fragnerovi a sochaři Makovskému, situujícím pomník do oblasti staré jízďárny, vzbudil oprávněný odpor Klubu. Nejen proto, že projekt počítal se zbořením Matheioho jízďárny, vzácné stavební památky pražské, nýbrž i proto, že místo to, na zadní straně Hradu, byla shledáno nedůstojným pomníku osvoboditele národa. I když se dostalo památkářům ujištění, že námět první ceny jest jen ideový a že se zbořením jízďárny nepočítá, nezmenšil se nijak nesouhlas Klubu s oceněným projektem. Zůstal tu druhý důvod, nevhodnost místa a důsledky celého řešení, k němuž se pojí i vybudování dvou monumentálních tříd na severní a západní straně Hradu, porušujících vážně historickou tvářnost této hradní oblasti. Ohled na vážnou chorobu presidentovu v letních měsících bránil Klubu v pronikavější akci proti této volbě místa pomníku. Klub se omezil toliko na intervenci u primátora Zenkla proti vypisování druhé části soutěže. Teprve po smrti presidentově přistoupil Klub znovu k jednání o této věci. Jeho výsledkem bylo ponechati řízení protestní akce proti zvolenému místu pomníku Masarykově akademii práce, která skutečně slíbila věci se zabývatí. Rovněž Spolek inženýrů architektů SIA vystoupil proti výsledku první části soutěže velmi ostře vlastním tištěným protestem, s nímž Klub projevil svůj plný souhlas.

Obě uvedené záležitosti neubraly nic na pozornosti, kterou věnoval Klub ostatním regulačním problémům pražským. Zvláštní pozornost věnovala Domácí rada bezohlednému výskovému zastavování okolí kostela sv. Štěpána v Praze II. Domácí rada se usnesla žádati celkové regulační vyřešení místa. Obsáhlé memorandum v té věci k ředitelství technické služby hlav. města Prahy vypracoval předseda Klubu Ing. Almer. Podobné memorandum, sestavené předsedou Almerem, ústř. radou Hlubinkou a Ing. Mannsbarthem, posláno radě hlav. města

Prahy v záležitosti detailního řešení levobřežní komunikace, spojující Zborovskou třídu s Kampou a Klárovem.

S povděkem bylo uvítáno rozhodnutí hlavního města Prahy, Klubem dávno požadované, aby na komunikačně nejsvízelnějších místech Prahy, zejména v ulici Karolíny Světlé a u četnických kasáren na Újezdě, bylo zřízeno loubí pro pěší pasáž. Z důvodů bezpečnostních a památkových bylo městské radě doporučeno i obnovení zastavěného loubí v býv. malostránské radnici.

S oprávněnými obavami byla prováděna soutěž na výstavbu nové budovy Národního musea na pozemku zahrady býv. donucovací pracovny na Hradčanech. Její výtěžek ukázal neobyčejně slabou úroveň soutěžících, jak v názoru na řešení nových monumentálních budov v památkově a historicky exponovaném prostředí, tak v nedostatečných vědomostech o problémech a úkolech souboje musejnictví. U příležitosti soutěže požádal Klub zemský úřad o dokonalé prozkoumání stavu býv. Trautmannsdorfského paláce v Praze IV. Z prezidia Klubu byl poslán důrazný protest proti přehnanému regulačnímu plánu Nového města. V souvislosti s tím prostudován pečlivě i návrh profesora medicínské fakulty pražské university Dr. A. Jiráska a skupiny architektů Havlíčka, Ukleina a Dr. Alberta, ve veřejnosti hojně diskutovaný a tiskem propagovaný, na výstavbu skupiny mrakodrapových budov »Pražských fakultních nemocnic« v sousedství Karlova náměstí. Domácí rada, byvši požádána Státní regulační komisí o sdělení svého názoru na tento projekt, návrh energeticky zamítla jako vývojově zastaralý a nevhodný do pražského terénu a jeho malebného panoramatu. Se stejnou rozhodností odmítnut i podobný návrh stavby nové hlavní pošty v Jindřišské ulici. Zvláště bylo upozorněno ministerstvo národní obrany na vyzanění takového podniku v případě války leteckým útokům a na důsledky, které by z toho plynuly pro provoz uvnitř státu a bezpečnost občanů.

Důrazně bylo také protestováno proti úmyslu zastavění větší části letenské pláně stadiony sportovních hřišť. Domácí rada se spatřuje v tomto počínání nebezpečí pro klidný stavební vývoj vnitřní Prahy, kam se musí uchýlit se svými a nikoli skromnými stavebními nároky většina těch, kdož dnes reflektují na stavební parcely na Letné. Dopis, zasláný Ing. Mölzerovi nedošel, bohužel, souhlasu adresátova. Usneseno proto do-

psati Státní regulační komisi a varovati ji před podporováním podobných záměrů.

Vyložený regulační plán Král. Vinohrad nezbudil nutnost pronikavějšího klubovního zásahu. Nepříznivě je tu toliko konstatován projekt výstavby nové sokolovny v ose Budečské ulice, jemuž padne za obět větší část Riegrových sadů. Klub již svého času varoval před tímto místem, bohužel, jak viděti, bezvýsledně.

Značnou pozornost věnovala Domácí rada Klubu v uplynulém období záležitosti plánu přemostění Divadelní ulice krytým spojem mezi Národním divadlem a nové stavěnou pomocnou divadelní budovou. Domácí rada si vyžádala vyjádření, které proti tomuto projektu uveřejnili prof. Dr. O. Stefan a Ing. arch. F. Kříž. Na jeho podkladě vypracováno bylo v Klubu vlastní podání, provázené žádostí o vypsání veřejné soutěže na způsob spojení obou budov, které bylo zasláno ministerstvu veřejných prací, ministerstvu školství, zemskému úřadu, Klubu architektů, Spolku architektů, Ústředí architektů, SIA, prof. Dr. Dominovi a JUDr. M. Mandlovi. Výsledkem podání bylo, že ministerstvo školství a národní osvěty vyzvalo zemský úřad k vypracování pěti alternativ spojení budov. Posléze zvítězila myšlenka spojení podzemní chodbou. Přes to nepokládal Klub myšlenku zevního mostního spojení za definitivně překonanou a uvítal proto s povděkem soukromou protestní akci proti přemostění, kterou rozvinul Ing. Kretš. Je to projev proti přemostění, opřený řadou věcných důvodů, podepsali zástupci 54 spolků. Projev byl odevzdán deputací delegátů tří skupin — umělecké, technické a památkářské (Hübschmann) — zemskému prezidentu Dr. Sobotkovi.

Velmi energicky se postavil Klub proti záměru Městské spořitelny vybudovati na Klárově, na místě obecního dvora a protější budovy býv. transformační stanice, městskou obrazárnu. Oceněné návrhy soutěže, třebaž dbaly ve svých výškových proporcích panoramatu Hradčan, vytvářely v podhradí příliš velkou a násilnou hmotu, rušivě působící. Klub doporučil městské radě i stavebníkovi od místa upustiti a hledati si řešení jiné. V akci byl působivě podporován i kanceláří prezidenta republiky, což mělo příznivý výsledek v tom, že projekt galerie na tomto místě byl Státní regulační komisí zamítnut. V souvislosti s touto akcí doporučovala Domácí rada pronajmouti býv. valdštejnské jízdárny a přilehlého, dnes obecního dvora jízdárnu odboru čs. Sokola. Zároveň žádáno odstranění nevzhledných

plakátovacích tabulí na ohradní zdi dvora a nápisu akademického domu na budově ve dvoře.

V užší působnosti ochrany pražských památek měl Klub v minulém roce velmi četnou příležitost k zakročení. U zemského úřadu protestoval proti nevhodnému a konservativně závadnému náteru Ledeburského paláce a paláce v koutě Malostranského náměstí. V dopise zemskému prezidentu a u příslušných činitelů v zemském úřadě byla podrobena nepříznivě kritice restaurátorská činnost tohoto úřadu, nedbající základních požadavků konservace, kvality práce a žádoucí estetické působivosti. Žádost byla adresáty uvážena a slíbena náprava.

Kancelář prezidenta republiky byla požádána o uspíšení opravy letohrádku Hvězdy a opravu oprýskaných omítek v třetím hradním nádvoří.

U zemského úřadu urgována úspěšně restaurace fasády a hlavně průčelí kostela sv. Salvátora na Křižovnickém náměstí a zachování starých omítek. Velmistř křižovníků Dr. Vlasák požádal o opravu podstavce sochy sv. Jana Nep. před křižovnickým kostelem. Městská rada požádána o opravu fasády a zaklepní vytlučených oken býv. Trnkových mlýnů a o restauraci omítek kostela sv. Apolináře a Haštala.

Sadový úřad byl důrazně upozorněn na nevhodnost osazení topolů před budovou vojenské nemocnice na Karlově náměstí a požádán o jejich včasné odstranění. Zámítavé stanovisko úřadu a městské rady vyvolalo opětováním žádosti a důrazné žádání nápravy v organizaci sadového úřadu, jehož vedení má zapotřebí poučeného, taktem nadaného architekta, který chápe úlohu a rozsah zeleného porostu v okolí památných objektů.

Obava, aby se budova tak stavebně exponovaná jako Kramářova vila nedostala do nepatřičných rukou, přiměla Klub k upozornění městské rady na možnost zakoupení vily do městského majetku.

S uspokojením sledoval Klub zachování fasády budovy býv. havelského kláštera. Městská spořitelna jako stavebník byla upozorněna toliko na nutnost očištění štuk v refektáři a řádnou konservaci hlavic nást. pilastrů na vnějšku stavby. Se živým zájmem provázena byla záležitost domu »U Hermannů« v Mostecké ulici. Domácí rada se staví proti projektu novostavby a staví se za nutnost jejího zachování, hlavně v zadním traktu. Projektantu stavby arch. Šaškovi dovoleno za tím účelem prostudovati příslušné části modelu Prahy. Primátor Dr.

Zenkl byl požádán, aby se svou vahou zasadil o odstranění svrchního patra t. zv. Šmolka domu vedle týnské školy nebo o jeho proměnu v patro mansardové, způsobené stavební povaze okolních budov. Radě města Prahy dále doporučena oprava domu č. 499 na Kampě, kde se zachovala krásná gotická klenba, a připomenuta možnost náležité exploatace podobných budov pro účely moderního úpravného bydlení. Tamtéž adresována intervence ve prospěch zachování a opravy býv. výtoňské celnice. Zároveň poukázáno na možnost užití budovy pro ev. účely skladiště. Městské radě dále doporučeno opatření kovovým plotem podstavec sochy sv. Jana Nep. u kostela sv. Ducha, nešetřně otlukaný hochy ze sousedství. Konečně protestováno u městské rady proti trvalému uzavírání pražských průchodů, typické zvláštnosti staré Prahy. Zájem o zachování typických starých domů v sousedství obecního dvora na Starém městě přiměl Klub k tomu, aby požádal S. V. U. »Mánes« o opatření domů pamětními deskami Václava a Josefa Mánesa, kteří tu pobývali.

Památkový úřad byl požádán, aby zakročil proti umístění drátů telefonního vedení mezi sochami attiky toskánského paláce v Praze IV., jehož zevní oprava byla urgována u předsednictva ministerské rady.

Prakticky se zasadil Klub také o uspíšení dávno požadovaného poskytnutí daňových úlev pro majitele památných objektů. Podnětem k tomu byl přípis Ústředního spolku stavitelů v Praze, adresovaný ministerstvu soc. péče. Spolek žádal Klub o podporu své žádosti zvláštním podáním. Klub u vědomí, že ministerstvo sociální péče má za povinnost v zájmu zlepšení morálních a sociálních poměrů bydlení v památných domech věci se zabývat i ji podporovat, vypracoval zvláštní přípis k ministerstvu sociální péče. Z těchto důvodů vyhověl Klub i pozvání na schůzi nově se ustavujícího Spolku majitelů památných domů, který si vzal za účel uspíšiti získání uvedených úlev v rámci památkového zákona. Na schůzi tohoto spolku byli delegováni Dr. Hůla a Ing. Kubíček.

Stoupající užití barevné světelné reklamy ve starých částech města, vedoucí k četným a bezohledným řešením, mělo v zápětí za následek mnoho zákroků klubovních. Úsilí Klubu tu bylo provázáno skoro vždy souhlasem a energickým zakročením magistrátních činitelů, jimž bylo adresováno, což nutno s povděkem kvitovati.

Tak protestováno proti neonové reklamě Kynzlovy firmy na býv. Michalském kláš-

teře, proti reklamě Bergmannovy školy řečí na klášteře Havelském a znovu proti reklamě Pražské spořitelny na budově býv. malostranské radnice. Reklama ta byla po dlouhých průtazích konečně sejmuta. Z jiných zákroků proti nadměrnému způsobu reklamy dlužno uvésti intervence v záležitosti reklamy knihařství Piller na domě »U Steinitzů« a na štítové zdi Malostranské zlázožny.

V boji proti závadám v estetickém stavu města byl Klub podporován i soukromníky, kteří jej upozorňovali dobrovolně na některé závady. Klub dbal těchto hlasů, pokud spadaly do jeho kompetence a byly oprávněné. V oboru povznesení estetického vzhledu pražských památek intervenoval Klub ještě za očistění pomníků sv. Václava a Frant. Palackého.

Záležitosti pražské zeleně neměly v minulém období díky nečetným příležitostem k zakročení povahu důrazných protestů let předchozích. Jednání klubovní mimo již uvedený případ topolů před budovou býv. vojenské nemocnice mělo podřadnější povahu. Město bylo požádáno o upravení a rozšíření přístupu z vnitřního města do oblasti Šárky. Záměr zříditi tu přírodní muzeum podle vzoru švédského Skanzenu nebyl shledán vhodným a podán proti němu protest. Sadový úřad byl požádán o brzkou úpravu sešlých cest v seminářské zahradě. Majitel svatováclavské vinice Na Opyši, Dr. Richter, byl požádán o nové osazení zdi starých zámeckých schodů divokým vínem. Záležitost budoucího vzhledu zanedbané severní stráně Žižkova, očekávající vyřešení při úpravě vozovky státních drah, ponechána k vyřízení Svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny.

Ze zákroků ve prospěch ochrany památek venkovských dlužno uvésti především intervence proti ničení starého stavu v Hradci Králové. U ministerstva národní obrany protestováno proti zničení jednoho hradebního ravelinu hradeckého, na jehož místě byla projektována budova vojenského účelu, a u městské rady hradecké proti zboření starých domů na Malém náměstí a jejich nahrazení činžáky.

U Státního památkového úřadu v Praze intervenováno proti výstavbě mrakodrapů v Liberci, proti pokrytí farního kostela v Čechčicích eternitem, proti zboření hradební bašty v Poličce. Témuž úřadu usneseno doporučení vypracovati směrnice, podle nichž by postupovalo ředitelství státních statků a lesů při opravě uměleckých památek, které přísluší do jeho správy. Dále bylo

zakročeno ve prospěch většího zabezpečení archeologických vykopávek benediktinského kláštera na Ostrově u Davle, které zarůstají zelení a trpí nevtanou návštěvou velkého počtu turistických návštěvníků. V téže věci bylo interpelováno i ředitelství vodních cest, které postoupilo Ostrov do nájmu Klubu čs. turistů. U tohoto klubu jakož i u památkového úřadu bylo důrazně na žádost muzejní rady v Bělé p. Bezd. zakročeno proti úmyslu, zříditi na hradě Bezdězi velký restaurační podnik podle projektu arch. Lorenze. Klub se v zásadě nestaví proti podávání občerstvení v hradních okresech, děje-li se tak diskretně bez újmy na účte k historickému a památkovému prostředí místa. V tomto případě jde však o nepřipustnou exploitaci hradu pro výdělečné účely restaurační, což se nesrovnává s požadavky ochrany památek.

Státní památkový úřad v Brně byl požádán o brzkou opravu kostela v Hrušově u Moravské Ostravy a státní referát pro ochranu památek v Bratislavě o zachování a konservování staré barvírny v Rájci. Ředitelství státních statků a lesů bylo upozorněno na sešlý stav rustiky na zdech zámku v Ledči n. S. a na nevhodnou výstavbu rozhledny na zámecké kapli. Zemskému úřadu a arcibiskupské konsistoři tlumočeno obavy proti počínání Levohradecké matice, která v soustředění památného kostelíka hodlá zakoupiti pozemek pro zbudování novostavby s použitím subvence ministerstva veřejných prací, určené na udržování kostelíka.

Klub se dále usnešl zúčastniti se svým delegátem Dr. Guthem místní schůze proti zboření staré pošty ve Velvarech. V poslední době navázány nové přátelké styky se Spolkem přátel starého Jindř. Hradce. Programu spolku bude určen obsah jednoho z čísel »Věstníku«. Projektuje se také zájezd Klubu do Hradce.

V minulém období byla také konečně vyřešena záležitost koupě domu čp. 56-III. Na upozornění městské rady, že vypršela lhůta určená k rozhodnutí záležitosti, dala Domácí rada především dům důkladně ohledati. Práce se ochotně ujal arch. Pavelka, jehož referát o potřebách a nákladu restauračních prací vzhledem k budoucímu výnosu domu nevznikl příznivě. Po zamítavém stanovisku pokladníkově, který upozornil na zhoubné důsledky koupě pro jmění a budoucnost spolku, zejména při velkých vydáních na model Prahy, usneseno dne

12. května proti jednomu hlasu od koupě definitivně upustiti a poděkovati obci za nabídku. Působilo zde také vědomí, že Klub za dnešního stavu financí není s to provésti žádoucí restauraci původního stavu domu a jeho konservaci, čemuž spíše bude moci dostáti obec, bude-li dům ponechán v jejím majetku.

Od poslední valné hromady »Klubu za Starou Prahu« dne 4. dubna 1937 bylo věnováno práci na modelu 222 pracovních hodin, t. j. asi pět pracovních týdnů po 45 hodinách. Z toho 140 hodin na sestavování první třetiny bloku domů, ohraničeného Tržištěm, Karmelitskou ulicí, Nerudovou ul., Janským vrškem a ul. Břetislavovou. (Tento blok se provádí pro přílišnou velikost ve třech částech.) Zbytek, t. j. 82 hodin, byl věnován skizzování. Tyto práce prováděl až do 19. června 1937 p. Ing. A. Fischer, který poté nastoupil místo v Bratislavě.

Práci převzal dne 7. července 1937 p. L. Záhora, který pokračoval ve skizzování a fotografování ve zbývajících dvou třetinách výše jmenovaného bloku.

Současně se vynášely podklady uličních i dvorních fasád v měřítku 1 : 200, takže tyto zbývajících dvě třetiny bloku jsou připraveny pro slepování. Po skončeném vynášení fasád bylo přikročeno ke skizzování a fotografování uličních a dvorních fasád a střech v bloku domů, ohraničeného ulicí Vlašskou, Janským vrškem, ulicí Břetislavovou a Tržištěm. Tento blok jest celý připraven ve skizzách a fotografiích k vynášení podkladů.

Dále bylo začato s fotografováním uličních fasád v bloku, ohraničeném ulicí Nerudovou (od čp. 227, Úvoz), Janským vrškem, Janskou a Šporkovou ulicí (až k čp. 321). Tyto fasády jsou připraveny ve fotografiích k vynášení.

V roce 1938 bylo věnováno na vynášení, skizzování a fotografování do 16. dubna celkem 116 hodin (t. j. 2 ½ týdne po 45 hodinách). Části modelu a překližované desky byly předány p. Schwalkemu pro postupné umístění a opravu poškozených částí modelu.

Při přebírání hotových částí pro výše naznačený účel se zjistilo, že některé části v uložených modelech nebyly dokončeny. Aby p. Schwalke mohl sestaviti na překližky celou část modelu podél břehu Vltavy, bylo přikročeno ke skizzování, fotografování a současnému vynášení chybějících částí. Jsou

to domy na Dražickém náměstí, polovina bloku domů v Lužické a Míšeňské ul. od čp. 86 až k čp. 76. Dále přední část domů čp. 502 v ulici U Sovových mlýnů a domek čp. 571 tamtéž. Tyto části jsou nyní připraveny k sestavení. Nyní je pokračováno ve skizzování a vynášení chybějících částí u Vltavského břehu. Jsou to domy čp. 490 na Velkopřevorském náměstí, dále domy čp. 470 a část čp. 486 u Čertovky (franc. konsulát).

Po dokončení chybějících fasád výše jmenovaných budov bude přikročeno k sestavení a předání p. Schwalkemu, který je umístí na překližky.

Pan Schwalke provádí zakreslení půdorysu na překližky, opravu převzatých částí modelu a zároveň sestavení modelu s provedením ulic a chodníků. Sestavovaná část jest přibližně ohraničena mostem Legií, domy U Železné lávky, Vltavou a spojnicí Karmelitské ulice a Choťkovy silnice.

Klub se v minulém období zúčastnil také četných kulturních podniků externích. Dr. Hrudka a Dr. Emler zastupovali jej v přípravném komitétu mozartovského festivalu, Dr. Hrudka pak na valné hromadě Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta a na valné hromadě Svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny. Ke konci období zasedal Klub v šestém předsednictvu Minaříkovy výstavy pražských obrazů v Jednotě umělců výtvarných.

Kromě toho byl Klub zván i na některé úřední komise, pokud se týkaly památkových nebo estetických záležitostí pražských. Komisi těchto se pravidelně za Klub zúčastňoval Ing. Almer.

Činnost klubovní byla jako obvykle i loni umožněna veřejnými subvencemi finančními. Vedle pravidelných podpor ministerstva školství a národní osvěty ve výši Kč 800.—, subvence rady městské v částce Kč 600.— a subvence zemské v obnosu Kč 300.—, dostalo se Klubu mimořádné podpory min. veř. prací Kč 4.500.— a daru nejmenovaného dárcce Kč 1.000.—. Subvence min. veř. prací, za niž vděčí Klub hlavně intervenci Ing. Kubička, byla udělena na pokračování v práci na modelu Prahy. Za subvence bylo všem dárcům řádně poděkováno.

Veřejné vycházky v minulém období konány nebyly. Domácí rada pořádala toliko soukromé informativní prohlídky výstav různých regulačních a stavebních návrhů.

Tak dne 13. června byla vycházka do výstavy návrhů novostavby městské galerie, dne 26. června do výstavy soutěžných návrhů na volbu místa pro pomník presidenta Masaryka v Praze, dne 2. září prohlédla projekt levobřežní komunikace, 11. jedna výstavu soutěžných návrhů na komunikační spojení Prahy se severozápadní oblastí města, 12. jedna výstavu regulačních plánů Nového města a 10. dubna býv. Kramářovu vilu. Veřejná vycházka byla jedna, a to do Německého domu.

Ve výboru nenastaly v průběhu roku proti volbě z 4. dubna 1937 žádné změny.

Ve výborové schůzi dne 8. dubna m. r. byly funkce mezi členy výboru rozděleny takto: I. jednatelem Dr. Emanuel Poche, II. jednatelem a knihovníkem Dr. Jiří Čarek, pokladníkem řed. A. Čarek; redaktorem »Věstníku« Ing. Jan Mannsbarth. Tento však v prosinci na funkci resignoval. Jeho nástupcem se stal Ing. O. Vondráček. Redakční komise: A. Čarek, Dr. Jiří Čarek, ústí. rada R. Hlubinka a sekční šéf Dr. Zd. Wirth. Finanční komise: A. Čarek, R. Hlubinka, Dr. Jos. Hůla, arch. Boh. Hübschmann, Ing. Al. Kubiček. Technická komise: Ing. Jan Almer, arch. Boh. Hübschmann, Ing. A. Kubiček, Ing. H. Madelmayer, Ing. Jan Mannsbarth, arch. Václav Pavelka, Ing. K. Pecánek, Ing. M. Rixy, Ing. Jan Vaněček a Ing. O. Vondráček. Funkce pořadatele vycházek nebyla obsazena. Zástupcem Klubu v památkovém pododboru CPO. zvolen Ing. A. Kubiček. Agendu klubovní obstarával jednatel s ostatními funkcionáři a sl. Emou Dvořákovou jako kancelářskou úřednicí. Ve vydávání »Věstníku« nastalo v důsledku resignace redaktora delší zdržení. Zasluhou nového redaktora jest toto zdržení, jak viděti z posledních čísel, rychle vyrovnáváno, takže možno čekati brzké uvedení časopisu do stanovených lhůt vydávacích. Pro orientaci při studiu v minulých ročnících usneseno pořídit generální rejstřík, na němž se pracuje. K roku 1940, kdy bude vzpomenuo čtyřicátého výročí založení Klubu, usneseno vydati publikaci, v níž by v textu i obraze byla shrnuta a předvedena dosavadní práce klubovní činnosti.

Č l e n s t v o. V minulém období zemřelo 17 členů, vystoupilo 17 členů, přistoupilo 30 členů. Členů pražských 394, venkovských 138, celkem 5 3 2.

Dr. E. P o c h e.

Zpráva o činnosti odboru Klubu za Starou Prahu v Kutné Hoře za rok 1937.

Konservátor Státního památkového úřadu a současně jednatel místního odboru Klubu za Starou Prahu v Kutné Hoře přehlédl soupis chráněných domů v městě a shledal, že tento soupis 55 objektů je nedostatečný, neboť zahrnuje jen část inventáře, který je ve sféře zdejší ochranné péče. Za tím účelem rozšířil soupis o 50 nových objektů, jež stručně popsal a charakterisoval (domů, chrámů, branek, pomníků, památních desek, kapliček a soch, stavebních zlomků a j. v.), a podal jej městské radě 25. dubna 1937, aby tyto nové předměty památkové péče byly vyznačeny v plánu polohy (zastavovací), do něhož právě v té době byly zakreslovány objekty ze soupisu starého.

Městská rada zaslala nový doplněný soupis Státnímu památkovému úřadu v Praze, aby se o věci vyjádřil. Při osobní návštěvě na památkovém úřadě se dostalo konservátoru ujištění, že do Kutné Hory bude vyslán odborník za účelem sdělení definitivního soupisu, který by byl závazný jak pro obecní správu, tak i občanstvo. Je to pro nejbližší dobu nejdůležitější program zdejší ochranné péče, značného dosahu pro budoucnost, bez kterého nelze zachrániti dochovaný obraz staré stavební estetické kultury města.

Stavební úřad města Kutné Hory byl upozorněn na velmi nešetné shazování sněhu se střeš bočních lodí chrámu sv. Barbory, měděným plechem krytých; mrazem zkřehlý kov trpěl pod ranami karbováců. Náprava byla zjednána.

K vyzvání městské rady kutnohorské navrhl jednatel několik případných hesel na propagační plakát města Kutné Hory. (Užito bylo hesla »Kutné Hory — krásné město« ze stejnojmenné básně Rudolfa Krupičky.)

V záležitosti výzkumu (výkopu) na hradišti Siona u Chlístovic dosaženo dohody pro povolení k této práci archeologickému sboru Vocel, když přednostá Československého stát. archeologického ústavu v Praze, Dr. K. Buchtela, v této věci osobně intervenoval — po osobním shlednutí místa — na Státním památkovém úřadě v Praze ve prospěch žádosti sboru, který ihned podnikl částečný výzkum hradiště.

Ohledně kácení černých topolů v údolí Vrchlice mezi městem a státní silnicí »U mýta« bylo vyměněno několik dopisů jak mezi konservátorem a majitelem poleší, mlynářem M. Jozefym, tak i památkovým úřadem v Praze a okresním úřadem v Kutné Hoře,

na němž bylo osobně též intervenováno. Smíšené poleší, lemující hluboko erodované koryto Vrchlice a mlynářský náhon jmenovaného vlastníka, je důležitým rekreačním místem Kutnohořanů a kromě toho staré smíšené porosty se uplatňují jako významná přírodní estetická složka v obrazu města. Státní památkový úřad svolil k vykácení dvou topolů z důvodů bezpečnostních, ale v průběhu jednání vykácel majitel asi deset nádherných exemplářů, zcela zdravých, které veřejnou bezpečnost neohrožovaly. Majetníkovi bylo uloženo vysázení místa novými silnými výpěstky a k dalšímu kácení si vyžádati předem schválení Státního památkového úřadu.

Týž úřad byl upozorněn na úmysl městské spořitelny kutnohorské zbourati bývalý hotel »Modrý kříž« v Tylově třídě a vystavěti na jeho místo novou budovu tohoto ústavu. Úřad dal svolení k zbourání tohoto rozsáhlého domu, poslední úpravou empírového. Porota, jejímž členem byl odborový přednostá Mšano PhDr. Z. Wirth, PhDr. Šebek, prof. Ausobaký a j. v., rozhodla postaviti novou budovu spořitelny podle návrhu architekta Ing. Fr. Libry z Prahy.

K žádosti Státního nakladatelství v Praze byl zaslán seznam úřadů, spolků a soukromých osob, které by mohly mít zájem na odeírání »Zpráv památkové péče«.

Majetníci nárožního starobylého domu čp. 75, Marii Bohuňovské, dány pokyny, kerak opraviti bortící se zdvo do ulice Mincířské, kdyby se chtěla ucházeti o podporu Státního památkového úřadu, s výslovnou podmínkou, že dřevěné hrazení I. patra a rázovitá šindelová střecha musí býti zachována. Dům v těchto památkových intencích byl zachován a opraven.

Ohledně prodeje domku, zvaného »Rut-hardka«, čp. 14 v ulici téhož jména, který obec i s přilehlými terasami nad údolím Vrchlice prodala drogistovi J. Richtrovi, vyslovil se konservátor i odbor Klubu za Starou Prahu v Kutné Hoře jak městské správě, tak vlastníkovi domku, že trvají na požadavku, aby byl dán souhlas památkového úřadu k zbourání, ježto dům je pojat do seznamu památek. Městskou správou vysloveno bylo konservátoru ujištění, že stavba nového domku provedena býti může jen s výhradou schválení památkového úřadu a v jeho intencích, a že tato podmínka byla vložena do kupní smlouvy.

Pisatel této zprávy dohlížel na opravu významného barokového domu čp. 152 v Husově třídě (dům Chyzderovský), na jehož opravu se dostalo státní podpory. Po opravě domu dal jeho vlastník umístiti na boční straně vikýře nad balustrádou nevkusnou reklamou »Sklenářství«, kterou z popudu konservátora bylo nařízeno Státním památkovým úřadem odstraniti pod ztrátou podpory; vlastník domu se podřídil tomuto příkazu.

Opravu tohoto domu shlédl též při své návštěvě Kutné Hory rada památkové služby PhDr. V. Wagner. Současně opravován byl sousední výstavní barokový nárožní dům čp. 153. Majetník Fr. Pokorný odepřel konservátora dřevěnou významnou plastiku sv. Jana, v nároží I. patra na konsolce umístěnou, a briskně pohrdl i částečným přispěním k uhrazení nákladu od Státního památkového úřadu, dožaduje se, aby tento hradil náklad celý. Průčelí bylo opraveno, ale plastika nebyla zajištěna.

V době, kdy dal patron sedleckého chrámu, velkostatkář Švarzenberk, opravit hřbitovní kapli Všem Svatých (»kostnice«), nad jiné to stavebně vynikající gotické dílo, navštívil pisatel této zprávy Sedlec, sledoval postup této práce a vzal několik snímků, které zaslal Státnímu památkovému úřadu. Upozornil památkový úřad, že některé stavební články, zhotovené z řídkého porézního domácího pískovce, jsou velmi zvětralé.

Úsilí konservátora soustředilo se pak ke konservaci významného Jäcklova barokového sousoší sv. Jana Nepomuckého, postaveného při vstupu na zmíněný sedlecký hřbitov. Farní úřad sedlecký konservátoru vůbec neodpověděl na dotaz, komu sousoší náleží. Nehlásí se k němu ani obec, ani patron. Památkový úřad byl vyzván, aby pohnul velkostatkáře Schwarzenberga k zajištění sousoší: sesuté stupně zajistiti, plastiku očistiti, balustrádu upevniti, nahraditi jednu na ní chybějící kouli, a případně i plastiku sv. Prokopa, zničenou ve dnech převrátových, nahraditi kopií. Vzaty čtyři snímky a zaslány Státnímu památkovému úřadu. Sousoší dosud opraveno nebylo.

Na dotaz PhC. O. Blažička z Prahy podány tazateli některé informace o tomto sousoší.

Na zákrok konservátora a městského stavitele arch. A. Pokorného bylo zabráněno, aby na chráněný dům čp. 112 byla

zavěšena neúměrně veliká a nevkusná skleněná vývěsní tabule »Plaňanské pojišťovny«. Po dohodě s touto byla reklama sestavena z volných kovových zlacených písmen. Státní památkový úřad byl upozorněn na velmi bedný stav šindelové střechy, velmi umělé práce, na zvonici (s pěkným tepaným křížem) při filiálním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Rašovicích (farnost Sudějov). Památkovému úřadu zaslána fotografie zvonice se žádostí, aby pohnul patrona, velkostatkáře Hrubého z Gelenj (sídlo patronátu Červené Pečky), aby na zajištění zvonice pracoval v dohodě s památkovým úřadem.

Na žádost Okresního musejního sboru v Uhlířských Janovicích navštívil jednatel Černé Budy-Sázava za účelem shlédnutí památných zřícenin kláštera Sázavského s kostelem, které jsou nanejvýš ohroženy. Kritický je stav nedostavěné lodi, jejíž velkolepé torso je po staletí vydáno nepříznivým vlivům povětrnostním a rozkladnému působení vegetace. Závěry oblouků jsou rozrušeny a jejich sesutí může míti za následek sesutí celé arkády. Pokud se týče kostela, chatrná krytina, náležitě neudržovaná, propouští na mnoha místech vodu, kterou je stavební materiál, sám o sobě velmi málo odolný, trvale porušován. Kromě toho opěry krovů spočívají přímo na klenbě a jsou v takovém stavu, že se krov může, nebude-li včas zajištěn, zřítiti na chatrnou chrámovou klenbu. Patronem je na polovic opatřív emauzského kláštera v Praze a Zd. Schwarzová, statkářka v Sázavě. Stav tento není ovšem Státnímu památkovému úřadu neznám, neboť již roku 1929 se jednalo o záchranu těchto památek; ale státní dotace nestačila na opravu a více prostředků nebylo po ruce. Musejní sbor v Uhlířských Janovicích opětovla svou žádost ministerstvu školství a národní osvěty v říjnu r. 1937. Konservátor se informoval o stavu této žádosti u Státního památkového úřadu a sdělil informace musejnímu sboru.

Konservátorovi Fr. Zmekovi v Praze-Podolí sděleny k dotazu informace ohledně soutěže (Božích muk) v Kutné Hoře.

Jako doklad k žádosti města Kutné Hory o státní příspěvek na opravu několika památných budov kutnohorských, jež jsou v majetku obce, čp. 59 (Staré seminarium), čp. 540 na Svatojanském náměstí, čp. 16 na Kozím plácku, čp. na Žižkově, nadační

dům, čp. 56—57, zhotovil jednatel šest snímků těchto objektů (13×18 cm). Ty byly jako příloha zaslané se žádostí Státnímu památkovému úřadu v Praze se stručným vylíčením historie objektů, z něhož je nad veškerou pochybnost zřejmá jejich významnost, pro niž byly pojaty do soupisu chráněných domů.

V záležitosti výstavby vily na zahradě domu čp. 41 na Žižkově stavebníkem A. Strnadem jednáno s památkovým úřadem, ježto terasovitá zahrada sousedí s parkem chrámu sv. Barbory. Zhotoven snímek místa pro zakreslení stavební hmoty do terénu a na věc upozorněn Státní památkový úřad, který proti stavbě ničeho nenamítal. Současně byl městský úřad upozorněn, aby baroková branka slepé uličky (vedoucí do karsárenské zahrady), jejíž část byla jmenovanému stavebníku prodána, byla v zahradě zachována, což se stalo.

Městskému úřadu vysloveno politování a nelibost nad zničením (sesekáním profilace) gotického ostění dveří domu čp. 223 v Bartolomějské ulici; neboť sice pojato do starého soupisu chráněných objektů v městě, ale uvádí je již Branišův »Průvodce po Kutné Hoře«. Skutečnost tím trapnějš, že se to stalo v době, kdy město hostilo výstavu »Kutná Hora v české kultuře«.

Konservátor navštívil Kácov a podal Státnímu památkovému úřadu ústně zprávu o úpravě toskánského zámku (v majetku státu), prováděnou ředitelstvím státních statků a lesů. Při této příležitosti se dožadoval, aby bylo současně konzervováno soubor »Čtrnácti pomocníků« na náměstí. Bylo zjištěno, že je obecním majetkem, nikoliv státním. Správa městyse byla upozorněna na nutné brzké zajištění této práce, by nepropadla zkáze.

Vládní nařízení č. 1 Sb. z. a n. 1936 a zákon ze dne 13. prosince 1937, č. 255 Sb. z. a n., o daňových úlevách na opravy domů bylo v zájmu památkářském publikováno v místním týdenním tisku.

Na žádost Státního památkového úřadu podána byla zpráva o umístění dřevěných alegorických plastik »Spravedlnosti, Udatnosti, Opatrnosti a Mírnosti« na konsolách ochozu v chrámu sv. Barbory.

Při opravě barokového zámečku v Hlízově zjištěny pod vápenným nátěrem stopy dvou nástěnných maleb, z nichž jedna představuje almužníka a žebráka, druhá nezřetelná. Na přímluvu u nájemce zbytkového statku (majetník Akciový cukrovar v Ovčárech) zůstaly odkryty. Při této návštěvě zjištěn v zámecké kapli (1746) barokový

oltář s obrazem »Čtrnácti pomocníků« se signaturou F. Brendel imprimator et fecit 1747 a po straně oltáře dva menší obrázky světců, patrně od téhož autora. Osobně byla dána výstraha majetníku mlýna Denemarku čp. 82 na Vrchlici v dalším hrabivém kácení smíšeného listnatého porostu při odpadu vod z kola.

Městskému stavebnímu úřadu sděleny pokyny, kterak konservovati dutý letní dub na Královské haldě, který se zde na městem významně pohledově uplatňuje a zván je »dubem Žižkovým«.

K osobní žádosti majetníka zájezdního hostince, svérázného barokového štítu, A. Vernera na Bykání uděleny rady, kterak štít opravit, vzhledem k okolnosti, že před třinácti léty obdržel na zajištění státní podporu.

Na vyzvání městské rady navržen byl text na pamětní desku, kterou obec umístila na domě čp. 102 v Husově třídě, v němž byla expedice Havlíčkova »Slovana«.

K posílení ideí, hláсанých Klubem za Starou Prahu a Státním památkovým úřadem byla pro všecko žactvo kutnohorských a okolních škol promítána přednáška městského archiváře J. Fialy o památkostech Kutné Hory, vydaná Státním diapositivním a filmovým ústavem v Praze.

K informaci učitelstva o památkářské ideí uveřejnil jednatel článek ve »Věstníku pedagogickém«, ročník XVI., č. 1., vydávaném Státním nakladatelstvím, »Kult historických památek ve škole«.

Na žádost městské rady napsal jednatel rozhlasovou hodinovou reportáž »Po stopách kutnohorské slávy«, vysílanou pražským rozhlasem dne 9. září 1937, a desítiminutovou reportáž o krásách města pro rozhlas malodohodových států.

Jednatel zastupoval odbor Klubu při otevření pražské výstavy »Kutná Hora v české kultuře« dne 20. května 1937 a na žádost městské cizinecké komise redigoval »Sborník proslaví«, přednesených při otevření pražské a později v Kutné Hoře instalované výstavy, vydaný touto komisí s lavírovanými tušovými kresbami motivů kutnohorských od mistra K. Vika.

Na dotaz JUDr. Rich. Horny, prof. Komenského university v Bratislavě, sděleny informace ohledně kutnohorského pranýře a uvedena časopisecká literatura.

Pro potřebu kutnohorského archivu vzat byl snímek svérázných stavby hostince »U kamenné báby«, čp. 65 na Táborské třídě, a staré kovárny Částkovy, čp. 41 v téže ulici.

Josef Vepřek.

Oprava stavebních památek.

Proti zboření nebo nevhodné přestavbě mohou být stavební památky chráněny zákonem. Nepostačí-li ustanovení zákona, převezme ochranu úřední spolková nebo památková péče. Hodnota stavební památky může však být poškozena nebo trvale zničena i špatnou opravou.

Opravu stavební památky může provádět každý oprávněný živnostník. Stavební dozor a řízení opravy si může obstarat majitel objektu sám, nebo jím pověřit osobu, ke které má důvěru.

Tato součinnost, velmi často náhodná, může mít zřídka dobrý výsledek.

Mnoho oprav zabezpečí památky konstruktivně a technicky, avšak úplně zničí jejich umělecko-historickou hodnotu, jejich stavební znaky, individuální pojetí architektury a původní řemeslné zpracování materiálu. Takto opravené objekty přestávají být památkami v celku nebo zčásti.

Nejmenší odborná péče bývá věnována opravám průčelí. V letech jarních měsících bylo opraveno velmi mnoho umělecko-historicky cenných průčelí, avšak jen malá část těchto oprav by snesla přísnější měřičku odborné kritiky.

Krásná průčelí kostelů, paláců i měšťanských domů jsou poškozována neodbornými, někdy až brutálními stavebními zásahy.

Teoretické požadavky péče o památky jsou známy i mnoha stavitelům a stavebním živnostníkům. Je známo, že průčelí má být dokonale očištěno od dodatečných nánosů a nátěrů, poškozená omítka má být pečlivě vyspravena za přísneho štetění původní profílace a modelace. Oprava je vedena snahou obnažit čistý líc původní omítky a uplatnit její původní zbarvení, strukturu a způsob jejího zpracování. Realizování těchto teoretických zásad není však tak snadné a jednoznačné, aby mohlo být prováděno nezpracovanými a nezkušenými osobami.

Pečlivé očištění omítek je pravidla obličné a nákladné. Někdy odstranění poslední vrstvy nátěru a špíny, lící na povrchu omítky, vyžaduje zkušenosti a povtašnosti.

Při většině oprav průčelí bývá však tato práce zjednodušována a nátěry jsou odstraňovány násilím, při čemž původní hladký povrch omítky bývá rozrušen, poškozen a jemnost modelace architektonických článků zničena. Chemické metody jsou ještě nebezpečnější, neboť jejich úspěch je vždy podmíněn odbornou zkušeností. Risiko špatného výsledku je tak velké, že by těchto metod nemělo být nikdy užíváno. Působení roztoků alkalických kyselin trvale rozruší povrch staré, většinou aspoň zčásti korodované omítky. Jejich škodlivé účinky jsou téměř vždy patrné až po delší době, kdy rozrušení omítky pokročilo do té míry, že jí již není možno zachránit.

Povrch původní omítky, odkrytý násilím mechanickou nebo chemickou cestou, jest ovšem tak poškozený, že nemůže být ponechán bez nového zpevnění. Zpevnění se potom docílí nánosem štku. Špatně očištěné nebo čistěním poškozené omítky jsou zakrývány vrstvou velmi silnou.

Tomuto nánosu se přikládá i určitá funkce estetická, neboť má vzbudit zání přírodního, t. j. původního zbarvení omítky.

Památková hodnota průčelí je však setřena, neboť nový nános štku zničí charakteristické jemnosti původní modelace průčelí.

Někdy jsou celé plochy omítek otlučány a nahrazovány novými, reprodukcijími s větší nebo menší přesností původní profílací. Tim je památka

zničena, neboť ztratila svoji původnost. Avšak i po stránce estetické je tento technický zásah většinou neúspěšný. Zpravidla se dospěje k stýlovým zkomoleninám nebo novým, naivním komposicím architektonickým. Nahradí-li se původní přírodní omítka novou, t. zv. uslechlou omítkou nebo její imitací, slává se objevit stýlovou karikaturou.

Použití krycího nátěru průčelí — tak neoblíbeného v památkářských kruzích — je za tohoto stavu vlastně úspěchem, neboť původní omítka se sice zakrývá, ale neníčí. Památka je zohyžděna, avšak její jádro zůstává neporušeno.

Avšak nátěry průčelí zakrývají velmi často neodbornou opravou omítek; zřídka jsou trvanlivé a vkusné.

Kulturní ztráty, vznikající neodbornými technickými zásahy do života památky, nebude možno již nikdy nahradit. Proto je nutno chránit památku před těmito zásahy. Lásko k památkám přesahuje již dnes zdaleka úzký okruh úředních a spolkových ochránců. Avšak k ochraně památek nepostačí jen vědomí jejich hodnoty, nepostačí nadšení ani finanční podpora, nepostačí ani nejdokonalší zákonná opatření. Nezdážené opravy památek v poslední době byly prováděny většinou s plným vědomím, že jde o památku. Někdy byly prováděny i s láskou a s velkými finančními obětmi. Avšak i tyto dobré snahy narazily většinou na těžké překážky. Špatný výsledek oprav je zaviněn několika složkami, které často spolupůsobí a tím ohrožují úspěch památkové péče:

1. Dobrá oprava stavební památky nemůže být provedena z nedostatku finančních prostředků jejího vlastníka. To je případ velmi častý a pro památku osudný, neboť řádná oprava se nahrazuje opravou povrchní, která nepřihlíží k umělecké a historické podstatě památky. Majitel památky má své zásadní možnosti získati na opravu penězité příspěvek z veřejných prostředků, avšak státní a zemské fondy naprosto nepostačují. Tim ovšem ztrácí úřední památková péče možnost uplatnění vlivu na způsob a rozsah stavebních oprav.

Dosavadní daňové výhody při opravách stavebních památek jsou tak malé, že jich bývá zřídka využito.

Podle platného zákonodárství nemohou stavební úřady donutit majitele památky k splnění požadavků památkové péče při provádění udržovacích oprav. Stavebnímu řádu se vyhýbá, odstraní-li oprava závady, které ohrožují veřejnou bezpečnost, nebo které hrubě porušují požadavky krásy a čistoty. Tyto opravy mohou však být povrchní a zcela krátkodobého charakteru, vyhoví-li běžným stavitelským zásadám.

2. Správný způsob opravy stavební památky není stavebním živnostníkem znám. Je vyučěn pracovat určitým způsobem a nekomplikuje si svou úlohu úvahami o možnostech oprav jiného způsobu.

Přitom by však bylo velmi nespravedlivé, kdybychom vinu na tomto stavu svalovali jen na živnostníka. S teoretickými památkovými zásadami se může stavební živnostník obeznámit, avšak aplikace těchto zásad na určitý případ může větší při neznalosti technické praxe památkové péče k překvapujícím neúspěchům.

Technická praxe památkové péče je dosud zahalena nepřehlednou rouškou a je předána pověsti alchymistické laboratoře. Při výchově technického dorostu se k této praxi nepřihlíží ani na odborných, ani na vysokých školách technických.

Není dosud odborné technické literatury, která by nprostoto jasně vyjádřila úkoly a cíle památkové péče a která by naznačila i způsobů technické realizace památkových zásad s úplným vyčerpáním nejrozmanitějších možností a na podkladě dokonalé stavitelské praxe.

Odborná literatura cizí je celkem nesoustředěná, těžko dostupná a pro naše poměry zpravidla nepoužitelná.

3. Stavební živnostníci nemají téměř příležitosti, aby si technické zásady památkové péče osvojili za své stavební praxe, neboť skoro každá práce se zadává na podkladě nabídkového řízení nejlevnějšímu uchazeči. Tento systém vylučuje možnost specialisace živnostníka, který by se chtěl v praxi ochránit památkou soustavně a řádně zapracovat.

Zadávání práce nejlevnějšímu oferentu musí mimo to vésti k nemírnému snižování cen a tím i k nedokonalé opravě, což je při opravě památek zvláště nebezpečné. Předpoklad, že památkové úřady nebo stavební dozorce zachrání památku před zkázou, je příliš romantický, neboť žádný stavitel nemůže trvale na své práce doplácet. Oběti je vždy památka, neboť kvalita oprav je odvislá od kalkulace stavebního nákladu.

4. Jen několik stavitelů v Praze může zaměstnávatí dělníky zpracované aspoň částečně v opravě stavebních památek podle zásad památkové péče, neboť konkurenční boj znemožní kontinuitu zakázek podobného druhu.

Průběh jsou nejčastěji opravována tak, že stavitel zadá provedení práce partě omlitkůů za cenu přiměřenou výši podané oferty. Je tak vlastně jen prostředníkem mezi stavebníkem a stavebními dělníky, na které přesune i ručení za dobré provedení opravy.

K tomu přistupuje další velmi závažná okolnost, že opravy, taktó obstarávané, jsou většinou velmi nedokonale kontrolované. Jsou prováděny zpravidla ze zavážených klecí nebo ze žebříkového lešení, čímž je výkon dozoru velmi ztížen. Dělník,

kteřý si je vědom, že jeho práce nebude kontrolována, kteřý musí vykázati určitý výkon a kteřý pracuje za krajně ztížených výdělkových možností, velmi často selže v kvalitě svého výkonu. Nedokonalé lešení ohroží dobrou práci i zkušeným a svědomitým dělníkům. A je velmi trapným poznáním, že při opětovaném provádění práce tímto způsobem a při stělem zrychlování pracovního tempa ztrácí často i dobřý dělník dokonalou pracovní zručnost; někdy ztrácí i základní smysl pro požadavky dobřého řemesla. Často zaběhne do určité pracovní manýry, kteřá je velmi nebezpečná stavitelským památkám, vyžadujícím dokonalosti a individuality řemeslné práce i při zcela malých opravách.

Postupně, avšak plánovitě odstraňování všech těchto nepříznivých vlivů bude velkým úkolem úřední i spolkové památkové péče. Nutným předpokladem bude snaha po zdokonalování zákonných ustanovení, opořování finanční pomoci při opravách památek a zvláště pak výchova a další školení technického dorostu. Je nejvyšše třeba se vrátiti k starým zásadám poctivého řemesla, kteřé je cenným pomocníkem památkové péče.

Oprava památky nemůže býti dobřá, nevyhovuje-li přísným zásadám technické vědy. Nároky péče a památky jsou vystupňováním a specialisováním požadavků technických. Oprava musí býti provedena technicky dokonale, aby zabezpečila památku na dobu pokud možno nejdelší. Každý technický zásah selže část umělecko-historické hodnoty stavební památky. Povrchní a technicky nedokonalé opravy; jejich účinnost jest krátká, je nutno vyloučiti, neboť časté opakování oprav je památkě nebezpečné.

Avšak všechna tato opatření budou míti úspěch jen tehdy, bude-li oprava památky odborně řízena. Nadšení, amateřská zkušenost, běžná stavitelská i řemeslná práce se musí podříditi odbornému vedení, což je bezpodmínečně nutný předpoklad pro splnění velkého úkolu: prodloužení života stavební památky, vrátiti jí zdraví, pevnost a krásu.

Josef Sebek.

František Petr:

O restaurátóřích a restaurování malířských památek.

V prvním sešitě letošního ročníku Zpráv památkové péče uveřejnil dr. Vlad. Novotný zajímavý článek »K organizaci restaurace a konservace památek umění malířského a sochařského. V tomto článku zmiňuje se také o dnešních restaurátóřích. Mezi jiným povi: »Většinou restauráci vykonávají restaurátóří nejružnějšího školení a nejružnějšího stupně vyspělosti. Již v tom je veliká nesná a druhá vězí v charakteru samotného restaurátóřství, které nese dosud plnou pečef dilatantů již svou tajemností, v níž je úmyslně stále haleno... restaurátóři domnívají se bláhově, že jejich úspěch i jejich originalita vězí v receptu, jež nezná jejich druh... u mnohých je to alchymie zcela středověkého charakteru.«

Těmito slovy výstižně dr. Vlad. Novotný charakterisuje neutešený stav tohoto »uměleckého« odvětví a dodává, že »tímto nešvarem byla již způsobena mnohá škoda při opravách obrazů.«

V čem nutno hledati příčinu těchto nedostatků a jak bylo by možno získati nápravu? Jako příspěvek k řešení této otázky odpovídám:

Všimněme si napřed vývoje restaurátóřského umění. Za starých časů nebylo restaurátóřské umění povoláním samostatným a stálým, jako je

tomu dnes. Opravy poškozených uměleckých děl svěřovali tehdy zručným malířům od případu k případu. Je to známo ze zápisků a ze životopisů malířů těch dob. Na příklad roku 1501 svěřilo bratřstvo chrámu v San Domenico opravu oltářního obrazu od Fra Angelica da Fiesole malíři Lorenzu di Credi. Týž malíř opravoval také roku 1524 ve Florencii obrazy, jejich outory byli Andrea del Castagno a Uccello.

První případ restaurátóřa z povolání známe z historie města Benátek asi v polovici XVII. století. Ke konci století XVIII. měly Benátky již svůj vlastní státní restaurátóřský ústav.

Již ve slavné době italské renesance počali odborníci s obavami pozorovati široké zjevy na památkách dílech, zvláště obrazech slavných mistrů, a počali přemýšleti nejen o příčinách těchto nevitáných změn, ale i o způsobu, kterým by dalším postupem těch změn zabránili a jak by odstranili škody již vzniklé.

Paolo Pino ve svém dile »Dialogo di Pittura z roku 1548 upozorňuje při obraze Sebastiana del Piombo na známky počínající zkázy: »He, jak dilo propadá zkáze a začíná se ničiti, neboť tvrdost vápna je neproniknutelná a barvy,

kteř se nanesou na suchou zeď, ať jsou kvašové nebo olejové, nevniknou do hloubky malby a tak slabě se na ní zachytí, že je velké horko roztavuje, nebo velká zima odloupává...» — Také M. Boschini upozorňuje ve svém díle »Carta del navigar pittoresca« z roku 1660, že již tisíce obrazů v Itálii je ve velmi špatném stavu.

Ze zápisů je nám známo mnoho případů restaurátorských zároků velmi uměle provedených v XVII. a XVIII. století. Tak na příklad v královské galerii v Paříži již roku 1740 přenesli velmi zručným způsobem některé obrazy starých mistrů se zpuchřelé desky na plátno a restaurovali je velmi pěkně. Mezi těmi obrazy byl obraz »Caritas« od Andrey del Sarto.

Ale v těch dobách bylo restaurátorské umění ještě zaholené závojem tajnostkárství, jakými alchymistickým nimbem tajemnosti. Svou restaurátorskou práci prováděli malíři v uzomčených pracovnách a když pak opravený obraz v nové kráse a svěžesti zaskvěl se v galerii na svém starém místě, byl obdivován, jako by se s ním byl stal opravdový zázrak.

Příčina toho tajnostkárství je jasná. Restaurátoři obávali se jednak konkurence, nechťeli si zbytečně vychovávat konkurenty, rovněž však udržovali své znalosti v tajnosti, protože si byli dobře vědomi, že to nejsou žádné zároky a že by jejich obrovské honoráře za ty práce jistě velmi silně poklesly, kdyby restaurátorské umění otevřelo závoř tajnosti všem ostatním malířům, znalcům a milovníkům obrazů a uměleckých děl.

To naivní tajnostkárství snažili se restaurátoři udržeti tak dlouho, pokud jim to bylo možno, a ještě dnes většina restaurátorů se snaží vzbuditi zdání, jako by byli majetníky nějakých tajných a zázračných receptů a návodů. Neuvědomují si při tom, že se tím stávají směšnými dnes, kdy jsou již dávno všechny »knihy« těch restaurátorských čarodějníků velmi podrobně známy, od nejdůležitějších a opravdu správných zároků až k ubohým, směšným, neodborným a mnohdy velmi škodlivým prostředkům a receptům. Takové tajnostkárství ovšem se vyskytuje a bují hlavně v restaurátorské s malbě, ba možno říci téměř žádným teoretickým a vědeckým vzděláním, u nichž celá restaurátorská věda a znalost spočívá v několika receptech a v troše zručnosti.

Ještě před válkou bylo toto tajnostkárství ve velikém rozkvětu. Malíři, restaurátoři a ředitelé galerií hanili se za tajnými recepty a předpisy a jejich touha přiváděla je někdy k výsledkům, po kterých nikterak netoužili. Hlavně do Itálie obracely se kroky těch chtivých lovců »secretů«. Pamatují se, že v době mezinárodní výstavy v Římě (1910) udělal si z toho jeden malířský model pěkný důchod. Vydával se za malíře a prodával cizím malířům a kustodům galerií staré »osvědčené« recepty. Hlavně pak ošidil několik restaurátorů obrazů tím, že na nich vylákal větší sumy peněz za slibovaný návod s jak možno snadno a rychle přenéstí freskovou malbu se zdi na plátno. Peníze vyinkasoval a pak zmizel. Ošizení čekají na ten zázračný recept do dnešního dne.

To tajnostkárství restaurátorů ostatně bylo vlastně dědičtví po starých mistrech malířských, kteří také měli v přípravě barev, pokostů i ve způsobu malování své tajemství, která velmi žárlivě střežili. Taková tajemství se za starých zlatých dob dědila s otce na syna, s mistra na žáka.

Již Plinius (XXXV., 36) píše o řeckém mistru Apellovi (který žil kolem r. 400 před Kristem), že prý měl zázračný pokost, jenž byl jeho tajemstvím.

Zajímavý příklad malířských tajemství uvádí Vasari v životopise Antonella da Messina (žil od r. 1410 do 1493): »Sláva vynálezce olejomalby Jana van Eycka se brzy rozšířila nejen po celých Flandřích, ale i po všech zemích celého světa... Umělci viděli jeho díla, neznali však tajemství jeho malby... zároveň mu i záviděli, zvláště když nedovoľoval nikomu se dívat, jak pracuje, a nikomu nechťel své tajemství svěřiti... Konečně na sklonku svého života svěřil to tajemství svému žáku Rogeru van Brügge, od toho je zvěděl Hans Memling... Tajemství se však dlouho nedostávalo dále z Flander... Antonello uviděl v Neapoli olejový obraz Van Eyckův. Živost barev, krása a jednota malby na něj působily tak silným dojmem, že zanechal všeho a odebral se do Flander. Antonello si získal v Bruggách velmi důvěrné přátelství Jana van Eycka, jemuž přinesl darem mnoho italských kreseb a jiných cenných věcí. Van Eyck byl velmi potěšen pozorností a úctou Antonellovou a protože byl již sám star, rozhodl se naučiti Antonella olejové malbě. Antonello pak dříve neopustil město, dokud se dokonale nenaučil způsobu malby, po němž byl tak toužil. Brzy nato Van Eyck zemřel a Antonello se vrátil z Flander do vlasti, aby přinesl své Itálii užitečné, krásné a vhodné tajemství... Když se roznesla městem (Benátkami) zpráva, jaké tajemství Antonello přinesl z Flander, milovali ho od té doby všichni vznešení šlechtici a zahrnovali ho laskavostmi až do konce jeho života... Mistr Domenico Vintiziano pak dvorností získal od Antonella tajemství, na jehož dosažení vynaložil Antonello mnoho námah a potu a jež by jistě nebyl prodal ani za mnoho peněz nikomu jinému.«

Také Dürer měl své tajemné recepty. V dopise Jakobu Hellerovi píše o pokostu, jenž je jeho tajemstvím: »A příjdu-li asi po jednom, dvou nebo třech letech k Vám, dám na obraz nový zvláštní pokost, ježž nikdo neumí připravit. Pak přetrvá obraz sto let. Nenechte jej však od nikoho jiného později pokostovat, neboť všechny jiné pokosty žloutnou a zkazí by se Vám obraz.«

V pražském archivu je zápis o pří, která vznikla mezi mistrem a jeho žákem o malířské tajemství. Zápis zní takto: »Roku 1590 Weymon Václav, malíř na Hradčanech, tajil před svým učedníkem Jakubem Šildbochem »nějaký kunst« a když to učedník přece vyzvěděl, byl bit, až musil od mistra.«

Konečně pro osvětlení vrafne se do doby přítomné. Kdo by byl neslyšel žukání o tajuplném a zázračném receptů našeho nezapomenutelného mistra a učitele Hanuše Schwaigra? A kdo ze současných malířů nepamatuje se na tajemnost ateliu profesora Maxe Pirnera, který léta pracoval v uzamčené pracovně a nikoho tam nepouštěl. Také není nikomu neznámá, že záměrný mistr profesor Hynais vždycky před návštěvou obrátil ve svém ateliu paletu s barvami ke zdi. Řikalo se, že nechce, aby se vědělo, kterými barvami maluje. Konečně i mezi modernisty vyskytne se ještě tu a tam nějaký ten tajnostkár. Když jsem před vydáním své knihy »Olejomalba a enkaustika« požádal celou řadu našich starších i mladších malířů o sdělení barevného sestavování jejich palety, vedle mnohých velmi laskavých a upřímných dopisů nedostalo se mi od mnoha umělců odpovědi vůbec žádné. Ale vrchol roztočilosti je odpověď mistra Kubína-Coubína, kterou zde cituji: »Datum 10. únor 1929. Těší mne

velmi, že si vzpomínáte na mne, když vydáváte knihu o malířské technice. Lituji též, že nemohu Vám vyhovět, nedsdělují s nikým tyto otázky, třebaže mne zajímá, co jiní na takové otázky odpovídají... « Hleďte! Poslední stopy dádictví středověkých děl. Ještě tedy nevyhynulo to mile naivní tajnostkárství, jímž se blahé paměti kdysi obestřeli slavní nebo méně slavní taříčkové našeho krásného řemesla, staří mistři malíři!

Ale vraťme se k původnímu tématu. Ještě na začátku XVII. století uchovával restaurátor Rottenhammer svůj způsob čištění a pokostování obrazů jako tajemství. Když Piccault roku 1740 přenášel mistřím způsobem v Paříži obrazy starých mistrů s desek na plátno, mluvil se ještě s velikou úctou o tajemství tohoto jeho umění. Avšak již tehdy objevily se hlasy, které se snažily strhnouti tu líceměrnou roušku tajemnosti a vysvětliti veřejnosti a hlavně znalcům a milovníkům umění, že v tom není nic jiného, než velká zručnost a pozornost a že ta práce vlastně není žádnou novinkou ani Piccaultovým vynálezem. Byl to na příklad malíř Gautier, který tvrdil, že Piccaultův způsob byl již dávno znám v Itálii. Také tento způsob přesně popsal ve svém »Observations sur l'histoire naturelle« v roce 1752. Podrobný popis této práce nalezneme rovněž v Pernetových »Dictionnaire portatif de peinture, sculpture, gravure«.

V Itálii, zvláště v Římě, znali tehdy již dávno přenesení obrazu s desky na plátno nebo se starého plátna na plátno nové. V Německu a v severních zemích byly v tomto oboru za Itálii vždy poněkud pozadu. Avšak i odtud máme již rané zprávy, že již roku 1550 malíři Lancelot Blondel a Jan Schooreel umyli a očistili Gentský oltářní obraz bratří Van Eycků. První restaurován byl též obraz roku 1633. Ve druhé polovině XVII. století bylo již v Holandsku restaurování starých obrazů velmi častým zjevem. O přenesení obrazu se zřeštělého plátna na plátno nové máme nejstarší zprávy z roku 1729. O přenesení starých fresek máme mnohem starší zprávy. Giorgio Vasari píše v Životopise Domenica Ghirlandia [1449 až 1498] toto: »V kostele Ognissanti ve Florencii namaloval Domenico současně s Botticellim jakoby o závod freskou obraz sv. Jeronýma. Zatím co však tyto Životopisy (pozn. Vasariho) vyšly po druhé tiskem (tedy r. 1568), rozhodli se mně přeložiti kůr na jiné místo. Proto Domenicův i Botticelliův obraz zajistili železy a přenesli je bez poškození do střední části chrámu.«

Začátkem XVIII. století byla již velká řada restaurátorů, kteří uměli staré obrazy čistiti, odstraňovati starý pokost, osvěžovati je, tmeliti skuliny a praskliny v jejich barevných vrstvách, přenesení malby se starých pláten na plátno nové nebo s desek snižných na desky zdravé, anebo přenesení freskových malby se zdi na zeď jinou otd.

Tehdy také již počala se definitivně nadzvedati rouška tajemnosti restaurátorského umění před širší odbornou veřejností. Konečně pak některé přehmaty nešťastných tajemných restaurátorů, jímž padly více nebo méně za oběť mnohé vynikající malby starých mistrů v evropských galeriích, byly podnětem k radikální změně. Z takových případů zvlášť křiklavě vynikl nešťastný případ s obrazem Andrey del Sarto v Berlíně a několik podobných případů v Pařížském Louvru.

Otázka restaurování obrazů starých mistrů počala býti otázkou veřejně řešenou. Odborníci počali se čím dále tím více otázkou tou zabývati tiskem a tak dosud tajemné umění restaurátorské

bylo zcela vysvobozeno z alchymistických ataliérů a stalo se úplně přístupným každému, kdo se zajímal o technické provedení malířských památek.

Účelem restaurování malířských památek je přivesti poškozené nebo stářím sešlé obrazy ve všech jejich částech, pokud ještě vůbec zachovány jsou, opět do takového stavu, který by vzezřením i novou pevností co nejvíce odpovídal jejich stavu původnímu.

Prvím výslovně »ve všech jejich částech, pokud ještě vůbec zachovány jsou«, protože o míře zásahu restaurátora jsou mínění velmi odlišná. Abych tedy předem vyloučil jakékoliv nedorozumění, podotýkám, že užívám názvu »restaurování« v tom smyslu, který se již všeobecně rozšířil a ujal. Restaurování znamená obnoviti. Je zde ještě druhý název této činnosti, t. j. konservování, uchránění nebo zachování. Jak dalece tedy to obnovení nebo uchránění může dospouti, o tom bylo již velmi debatováno a také mnoho psáno.

Slavný badatel v oboru restaurátorské činnosti, profesor Max von Pettenkofer, napsal, že restaurátor, který poškozený obraz opraví, doplní a vyretušuje takovým způsobem, že žádný odborník ani lupou doplnění jako taková nemůže poznati, je padělatel a zasluhuje být potrestán kázní.

Není však dosud žádných uznaných pravidel a žádných přesně stanovených zákonů, kterými by se restaurátoři mohli bezpečně při své odpovědné práci řídit. A vzhledem k tak různorodým případům, s kterými se v restaurátorské praxi setkáváme, není možno pro všechny stanoviti jednotný předpis.

Otázka, má-li restaurátor dílo pouze vyčistiti, osvěžiti, zajistiti jen v těch částech, které zůstaly zachovány, anebo má-li dílo retušemi doplniti a v jaké míře to má učiniti, zůstává tedy nerozřešena. Rozhodování o tom není však věci restaurátorskou. O tam nechť rozhodnou povolanější historikové umění. Avšak technický způsob provedení restaurace je úplně v rukou restaurátorových.

Výtvarná díla jsou zbrobená ze hmotné látky a proto vyžadují vesměs také hmotné práce ke svému provedení, třeba měrou velmi nestejnou. Základní podmínkou výtvarných umění je tedy zpracování materiálu buď úplně nebo skoro úplně hmatatelného, na rozdíl od jiných umění, která tvoří z fondu čistě myšlenkového, tedy nehmotného (literatura, hudba). Jsou to tedy znalosti řemeslné, technické, které má každý výtvarník ovládati, chce-li úspěšně tvořiti díla opravdové a trvalé hodnoty. Technické znalosti jsou hlavním základem, jenž dává možnost výtvarníkovi vyjádřiti jeho umělecké myšlenky.

Malířská technologie je věda, která v sobě zahrnuje všechny význačné technické čili řemeslné zásady malířského tvoření, t. j. všechny způsoby, kterých umělci používali a dopsud používají ke tvoření uměleckých děl malířských. Je to nauka velmi obsáhlá a skládá se z mnoha důležitých kapitol.

I v restaurátorském umění je nejdůležitější složkou malířská technologie. Znalost malířské technologie je základním kamenem, na němž jedině může restaurátor založiti správný postup své opravné práce, a to vždy pro každý případ zvlášť. Chce-li restaurátor opravdu úspěšně malířské dílo restaurovati, musí být úplně jist, jakým materiálem a jakou technikou bylo to dílo kdysi provedeno.

Dokončení příště.

Topoly před divisijní nemocnicí na Karlově náměstí.

Ve velkorysém založení Nového města byla přičtena Karlovu náměstí jedna z největších prostorových úloh; skutečně se stalo dějištěm architektonické činnosti, která zde využívala jeho mimofádných hodnot a možnost. Nynější divisijní nemocnice je takovým výtvorem nejmohutnějším, ve kterém architekt sledoval smysl pro řád a zákonitost svých stavebních. Stavba přejímá měřítko, dané výškou hlavní římsy kostela sv. Ignáce, a nechává vládnouti jeho vzhůru spějícího šitavou část nad svou horizontálou, ukončenou pevným risalitem, jako složkou opět avislou. Její průčelí ve svém členění zmenšuje měřítko a obrací smysl poměrů kostela. Vjemově převládá horní část, visle členěná pilastry, přecházejícími dvě patra, a tvoří tak protiklad k celkovému vodorovnému průběhu hmot, který se uplatňuje ve vodorovně členěném přízemku. Vyvážéním těchto pečlivě volených protikladů je podmíněn celkový účín budovy, odpovídající jejímu určení.

Každý nový zásah do tohoto rozvhu, pokud nechce vědomě rušit jeho hodnoty, musí se podřítit zmíněným obecným zásadám.

Kterak se to děje u nedávno vysázeného topolového stromofadí před tímto průčelím?

Řada nevysokých, nepevných a rozřeštěných vislic stromů částečně překrývá zákonitě členěnou řadu pilástrů architektury, podaných v mělkém reliéfu. S jejich rytmem se máty rozcházi, máty shoduje. Je výskově seřezána tak, že se rozpačité blíží výšce pilástrů v trapné nerozhodnosti, zda ji překonává nebo nedosahuje. Sama ničím nesvázaná přezívá vodorovně linie přízemku, které tu a tam prohlédají její řídkou clonou, a zbavuje celou rozměrnou prostorovou skladbu soudržnosti a rozmazává její soustavu protikladů.

Má tedy všechny podmínky, aby poškozovala pohledový účín architektury a sama aby působila nezvládnutelně; vedle zmíněných podmínek osobních jsou zde i podmínky přilehlého sadového útvaru, kterým je zcela cizí, takže vyniká i svou osamoceností.

Byla by zde ovšem účelná nevysoká řada stromů s košatými korunami, dávající souvislý stín. Směla by se připojiti k vodorovnému účinku podnože a nebrániti ani blízkým, ani dálkovým pohledům na budovu. Tomu však nevyšlo nikdy použít topoly a proto je nezbytné třeba, aby byly odstraněny.

Mannsb Barth.

Z literatury.

Václav Mencl: *Středověká architektúra na Slovensku I.* Praha-Prešov 1937, nakladem Unie.

Menclova nová práce, která se objevila na knižním trhu ke konci minulého roku, je svým tématem neobyčejně důležitá, neboť jde vlastně o první

rozsáhlejší zpracování slovenských památek stavitelských po stránce umělecko-historické. První svazek knihy obsáhá vývoj architektury na půdě Slovenska od dob římských, přes období rané historie až po dobu románskou. Tuto rozděluje na zvláštnou, vrcholnou (století XII. a prvá třetina XIII.) a *poznout, ke kteréž připojuje i stavby, jež znamenají přechod ke slohu gotickému (století XIII.). Kromě zvláštních typů řádových staveb v pozdním románském a přechodním slohu upozorňuje tu autor také na zajímavé románské architektury cihlové, jichž neznáme v českých zemích.

Mencl poukazuje také na souvislost i na poměr slovenského stavitelství k architektuře sousedů, především německé a rakouské, v menší míře k české.

Velký význam dodaly dílu přesné plány všech památek, které se v knize popisují. Tím se dílo stává základem pro každé další badání v oboru románského umění na Slovensku. Časem ovšem, jak tomu bývá u podobných prací na poli dosud nedotčeném, dojde asi ještě k doplnění díla památkami, které snad ušly pátrajícímu oku. Dílo Menclovo je nákladná kniha, která má pro nás značný význam i přes svůj poněkud popisný ráz, neboť vnáší jistý řád a umožňuje nám přehled po velkém uměleckém bohatství, které zůstávalo skryto nebo unikalo našemu oku pro rozlehlost slovenské země. Dr. J. C.

*

V Československé grafické Unii tiskne se významné dílo z oboru malířských technik z pera akad. malíře Fr. Petra, doc. Akademie výt. umění v Praze. Kniha cca o 1000 str. (kromě četných vyobrazení) bude pojednávati o všech podminekách dokonalé tvorby malířa-umělce po stránce technické. Obsáhne všechny způsoby umělecké práce, prováděné barvou a štětcem, a to techniky malby nástěnné, techniky malby obrazů přenosných (temperových, olejových, akvarelových, kvašových, pastelových), techniky kresebné (uhlem, křídou, tužkou, tužkou perem, štětcem), techniky malby miniaturní (knižní, na pergamentě, papíře, slonové kosti), malba divadelní, polychromie řezeb, mosaika, malba na skle i pod sklem, na porculáně, úprava obrazů, jejich umístění a jejich udržování v dobrém stavu. Dokonalé kompendium malířských prací, kterým předstihneme ne jednu cizí literaturu velkých národů.

*

Cíl pražské nakladatelství Vlad. Žikeše předložila nám na redakční stůl knihu dra A. Novotného *Staropražské sencece*, formátu velikosti 8° o 184 + 20 str. s 32 celostr. hlubotisk. přílohami. Obálka s předádkou a iniciály jsou prací V. Kubáňy. Tištěno v Praze 1937 v typ. Politiky. Zajímavá to kniha o 19 člancích, ke které se přistě vrátíme.

OBSAH ČÍSLA 5—8. J. A.: Šedesát let ústředního rady magistrátu hlavního města Prahy Rudolfa Hlubinky a jeho činná ochrana památek. — Dr. E. Poche: Jednatelská zpráva Klubu za Starou Prahu za rok 1937. — Josef Vepřek: Zpráva o činnosti odboru Klubu za Starou Prahu v Kutné Hoře za rok 1937. — Josef Šehek: Oprava stavebních památek. — František Patr: O restaurátorech a restaurování malířských památek. — Mannsb Barth: Topoly před divisijní nemocnicí na Karlově náměstí. — Literatura.

Odpovědný redaktor Ing. Otakar Vondráček, Smíchov, Na Šumavě 1444. — Redakční rada: A. Čarek, J. Čarek, R. Hlubinka, Z. Wirth, za venkovské odbory J. Vepřek. — Otiskování článků dovoleno s udáním pramene. Vydává Klub za starou Prahu, Praha III., Mostecká 56. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova. — Vychází 25. každého měsíce, kromě prázdnin. — Uzávěrka čísla do 15. dne běžného měsíce.

Dohlédací poštovní úřad Praha 8.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXI.

V PRAZE 30. BŘEZNA 1939.

ČÍSLO 7.—10.

Ing. E. Mölzer, ochránce památek.

Sedesátiny Ing. Eustacha Mölzera dávají nám příležitost, abychom jednou po pravdě vyzdvihli vřelý jeho zájem o památky historické a umělecké a abychom mu právě ve svém časopise poděkovali za všechnu péči, kterou zejména v osvobozeném státě otázkám památkovým věnoval.

Ing. Mölzer je našim členem od počátku a byl také významným členem naší technické komise od založení. Byl tehdy oporou Klubu v otázkách, jež se týkaly jeho vlastního technického a vědeckého oboru v letech, kdy Klub bojoval proti vystavení podběří od Zofína ke staroměstským mlýnům, kdy se bránil přehradní zdi od severního konce Střeleckého ostrova k jezu a kdy všemi prostředky odvracel největší pohromu od Malé strany, kterou mělo být vystavení souvislého náběří od mostu legií k mostu Mánesovu.

I později nepřestával býti Ing. E. Mölzer členem Klubu, vycházel mu vstříc všude, kde fungoval jako rozhodující činitel, referoval na jeho valných hromadách o postupu práce na regulačním plánu Velké Prahy nebo o úpravě Vltavy a zasáhl někdy i žurnalisticky a literárně v pravou chvíli do ožehavých otázek staropražských. Byly sice i případy, že Ing. Mölzer přišel do čestného konfliktu s Klubem v otázkách staropražských, a největší rozpor mezi stanoviskem jeho a Klubu nastal, jakmile bylo přikročeno k realizování návrhu Státní regulační komise na silnicovou serpentinu zahradami na Petříně k Pohořelci vedenou, ale je nutno přiznati, že tento čestný boj byl vybojován opravdově, argumenty, za kterými obě strany plně stály, bez postranních intrik a podvrhů. Dosud není jisto, na kterou stranu se nakloní vážky v této věci, ale gentlemanský způsob jednání s obou stran umožnil, že Ing. Mölzer i v budoucnosti bude Klubu vítaným spolupracovníkem na polích a v otázkách, kde není mezi ním a Klubem názorových rozporů.

Činností Mölzerovou v lůně Klubu není ovšem vyčerpána jeho péče o památky. Daleko více mohl se uplatniti jako rozhodující činitel v institucích a korporacích, které instančně, organisačně nebo statutárně rozhodují o osudu budoucí Prahy. V tom smyslu reagoval vždy Mölzerův cit pro památky historické i umělecké na příslušné popudy protichůdné jak v Státní regulační komisi, kde byl od jejího zřízení v roce 1920 místopředsou a od roku 1923 předsedou, tak na radnici Velké Prahy, kam byl zvolen hned

Grafia, Praha

Foto: Pragopres, Praha

v roce 1919 a kde zasedal později v technické komisi, v městské radě a v mnoha příslušných komisích. Všude na těchto místech dodržoval Ing. Mölzer vždy vysoké stanovisko názorové, byl přístupen přátelské radě a dával při rozhodování vždy příležitost, aby byla vyslyšena odchylná mínění odborníků a v tom směru neváhal někdy i pozdvihnouti veřejně svého hlasu.

Ve Státní regulační komisi pojal Ing. Mölzer mezi úkoly předsedy jako velký úsek při řešení regulačního plánu Velké Prahy soustavnou ochranu všeho, co se na celé oblasti Velké Prahy dosud zachovalo. Nešlo při tom jenom o veliké celky, které znamenají památkové rezervace na Starém městě, na Malé straně a na Hradčanech, ale šlo také o detailní skupiny památek v ostatních čtvrtích a v neposlední řadě též o ochranu maloměstského a vesnického rázu obvodových čtvrtí pražských. Soudobá zásada upravovatelů velikých měst o vytvoření zeleného, pokud možno souvislého pásu, který skládá se nejen z parků, zahrad, hřbitovů, ale i z nezastavěných ploch vůbec obklopuje hutné nejstarší jádro města a zasahuje jazykovitě zejména parkovými jednotkami až do středu, byla tu uplatňována hned od začátku velmi upřímně; že se ve všem provedení této zásady nezdařilo, není možno přičítati na vrub předsedovi Mölzerovi, nýbrž stranickým poměrům v našem státě a v hlavním městě Praze. Nejlepší vůli v této věci prokázal Ing. Mölzer hned v roce 1923 při řešení severovýchodního sektoru regulačního plánu, kdy se přiblížil (hlavně zásluhou iniciativy ústředního rady R. Hlubinky) neobyčejně těsně názorům našeho Klubu. Stejným způsobem prospěl Ing. Mölzer i ochraně památek vypisáním veliké soutěže na komunikační síť pražskou v roce 1929 z prostředků Elektrických podniků hlav. města Prahy.

Při jednání na pražské radnici mohli jsme sledovati Ing. Mölzera po celých dvacet let jako houževnatého zastávce památkových zřetelů všude, kde tomu nebránil přímo jeho odlišný názor technického odborníka. Hned s počátku uplatnil se jako předseda Komise pro zřízení památkového sboru, rozhodnuv pro jeho nynější organizaci, jindy vycházel vstřícně památkovým ohledům při častých pokusech o detailní regulace na Starém městě, u kláštera sv. Anežky, u kláštera Havelského, na Malé straně při situování městské galerie a jindy zase při velikých soutěžích, jako byla na pomník presidenta Osvoboditele nebo na staroměstskou radnici. Rovněž díky jeho iniciativě jsou již mnoho let (od roku 1923) osvětlovány pražské nejvýznačnější architektury v zřeteli Elektrických podniků.

To je jen zhruba načrtnutý přehled Mölzerovy činnosti ve službě památkové péče. Nezapomeňme však, že se stejně horlivě staral i o své rodiště Kutnou Horu, kde každá památková záležitost jej našla ve střehu. Hlavně je třeba vytknouti jeho vynikající účast při soutěži na regulační plán tohoto města.

Klub za starou Prahu čítá Ing. Eustacha Mölzera mezi své takřka jubilejní členy, je mu vděčen za všechny popudy, projevy a činy v jeho intencích za dobu třiceti let vykonané a přeje mu upřímně a srdečně i do dalších let pevného zdraví a zdaru v jeho činnosti.

Z d. Wirth.

In memoriam Dr. Václava Hrudky.

Za krásného květnového dne, v jakých se za svého života zvláště rád poddával kouzlu staré Prahy, byl nesen ke hrobu PhDr. Václava Hrudka, katecheta měšťanských škol v. v., horlivý člen domácí rady Klubu za starou Prahu a jiných památkových korporací.

Pro toho, kdo znal osobně dr. Hrudku, je vlastně zbytečným pleonasmem připisovati k jeho četným funkcím přívlastek »horlivý«. Rozumělo se mu samo sebou, že v oněch spolcích, v nichž přijal členství, nebude němým statistou, poněvadž činnost směřující k pochopení a obraně kulturních hodnot mu byla potřebou srdce, která neznala podplatnosti a kompromisního obchodování ať v přímém či přeneseném smyslu. Za světové války bylo možno vídati jej jako nejpravidelnějšího denního návštěvníka čítárny Umělecké besedy v Thun-Salmovském paláci, jak si pilně činil výpisky z českých i cizojazyčných revuí a jak každá událost kulturní, byť jen prostředkovaná čteným referátem, mu byla podnětem k přemýšlení a k prohlubování vlastních znalostí. Po převratu se stala táž postava tichého a pozorného posluchače a čtenáře na dlouhá léta neodlučitelným zjevem historíc-

kých a umělecko-historických přednášek v přízemních sících Klementina a starého archeologického ústavu pod hvězdárenskou věží. Stavba měst, historický vývoj města jako stavebního organismu a ochrana památek byly jeho nejmilejšími předměty. Smím-li býti osobní, vzpomínám rád toho, že dr. Hrudka byl pilným posluchačem kursů ochrany památek po celou dobu svých studií a ještě dlouho po jejich dokončení. Po doktorátu z dějin umění u prof. Chytila dlouho se nemohl rozloučiti s prací na fakultě. V té době začal pracovat v domácí radě Klubu za starou Prahu, kde zasedal počinajíc rokem 1926 nepřetržitě. V prvních letech svého členství v Klubu byl obětavým a ochotným pořadatelem vycházek v Klubu samém i v jiných kulturních korporacích, na němž ležela nejen tíha příprav každého průvodu k památkám, ale i pravidelný, každodenní výklad, vždy dobře připravený. Po roce 1927 každoročně rostla jeho zaměstnanost. K vycházkové činnosti v Klubu přibýly občasně výklady o památkách v rozhlase, sta kritik o výtvarném umění současném v »Lidových listech«, jejichž se stal výtvarným referentem a v nichž zaujímal také stanovisko ke všem aktuálním otázkám ochrany památek, práce v uměleckém odboru Křesťanské akademie, ve Svazu okrašlovacích spolků, v Lidové akademii a v Památkovém sboru hlav. města Prahy.

Nejcennější částí jeho veřejných projevů slovních i písemných byly počáteční výklady osvětlující cenu určitých památek a důvody, proč je chráníme a proč jejich hodnoty považujeme za mimořádné. V těchto projevech se ukazoval jeho krásný povahový rys — nekonečná úcta k výtvarnému dílu, k němuž se přibližoval nejen s láskou, ale i s jakýmsi ostýchavým respektem. Právě proto snad jeho kritické stati v »Lidových listech« nikdy nebyly odmítavými soudy o nových výtvarných zjevech, nýbrž vždycky buď pochvalou nebo aspoň povzbuzením umělce, v jehož tvorbě chtěl viděti více světla než stínu. Byla-li zde jeho shovívavost leckdy méně na místě, nebylo žádné shovívavosti v jeho projevech na obranu památek, za něž se bil zbraní ostrou a pádnou. Jeho boj proti petřínské komunikaci je ještě v dobré paměti jeho čtenářské obce i členstva památkových korporací. Mezi katolickým duchovenstvem byly jeho články hojně čteny a citovány a dr. Hrudka má mnoho zásluh o to, že hodnota církevních památek jest jejich odpovědnými správci i na nezapadlejších horských farách poměrně dobře chápána.

V době, kdy jej přepadl první nával nemoci, která letos ukončila jeho život, stával se méně trpělivým. Sžíval se s osudem památek a hluboce jej rozčilovala neúcta k nim, byť zahalená ve hřmotné projevy autorit, jimž se měl jako poslušný kněz podřizovati. Jeho přátelům je hluboce líto, že jeho poslední dny mu nevyzlačovala krása a vznešený mír výtvarné minulosti, za jejíž památky tolik bojoval, nýbrž že mu jej ztrpčila hořkost z domněle marného zápasu o jednu z nich, v němž se třeba neprávem cítil poraženým. My napopak víme, že i tento prostínký, tichý a skromný muž, vždycky integer vitae, byl v jistém smyslu vítězem svojí odevzdaností věci a hloubkou citu.

V á c l a v W a g n e r.

Grafiá, Praha

Foto: MUDr. Jar. Mladý, Hradec Král.

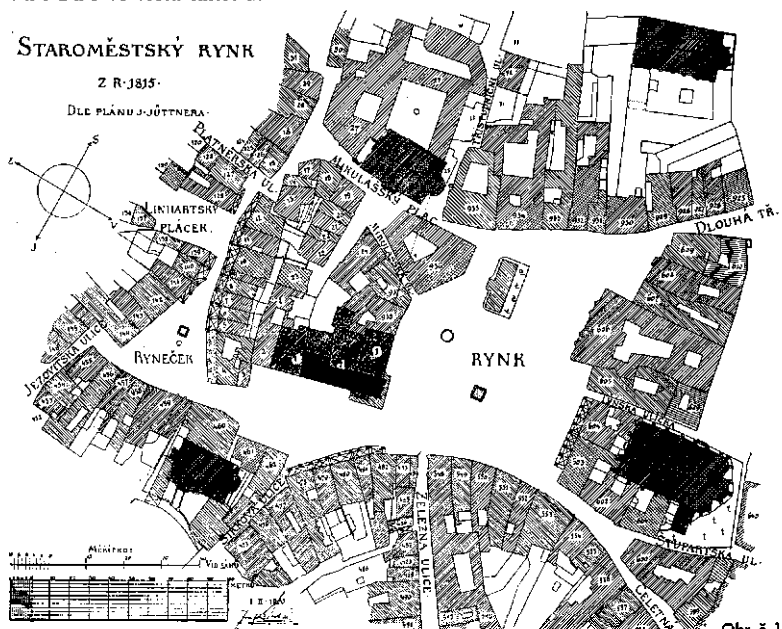
Problém úpravy staroměstské radnice v Praze.

Nebylo v poslední době vážnější úlohy k odborné veřejnosti vznesené, než jakou je problém konečné úpravy radnice staroměstské.

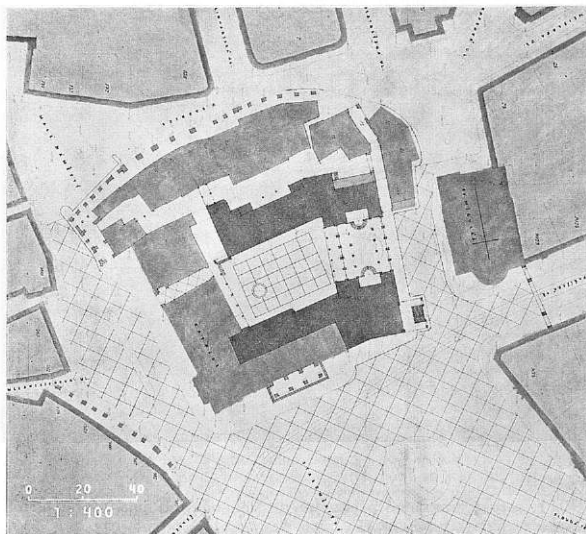
Na rozdíl od soutěží předešlých byla úloha značně redukována, v důsledku rozšířených požadavků památkových. Stavební program udán spíše rámcově, podle účelu potřebných místností, a byl poměrně značně rozsáhlý; zvláštní důraz položen na disponování velkorysého radničního nádvoří. Po stránce výtvarné kladen požadavky zcela určité, jako zejména: vhodné řešení hmot a jich připojení k zachovávaným částem v architektonicky vyvážený celek, se zřetelem »ke skoro neporušenému prostředí, v němž radnice stojí, ježto nejde jen o samu budovu, ale i o její poměr k starému prostoru a její hmotový i siluetový účín v něm po úpravě«.

Za těchto předpokladů se mohlo očekávat, že soutěž — třebaže rázu ideového — přinese řadu pozitivních řešení, sobě značně blízkých.

Zatím však výsledek ukázal, jak lze zbytečně problém komplikovat, a to roztržitostí v základních pojmech. K tomu přispěla i soutěžná porota svým nevyjasněným názorem na věc a nedostí důsledným postupem při posuzování prací. Neboť správný postup by tu nutně vyžadoval roztržení seriosních projektů do sobě odpovídajících skupin. V těchto skupinách (s příbuzným ideovým řešením) by se vybraly ty práce, které bylo by lze označiti za daných — a to značně obtížných okolností — jako skutečně vhodné ve všech směrech.

Obr. č. 2.
Situační plán podle
soutěžního návrhu
zn. »X—Y«.

Grafia, Praha
Foto: Štenc, Praha

Srovnáním pak tohoto úzkého výběru prací — v podstatě zcela soutěžným požadavkům vyhovujících — bylo by již snadné vybrati práci poměrně nejhodnotnější.

Tento postup však porotou zvolen nebyl, v důsledku čehož byl výběr spíše nahodilý a dávána přednost též projektům, více či méně negujícím program, po případě i jiné důležité požadavky zejména architektonického rázu.

Jestliže byla v podmínkách kladena váha na proporcionalitu, a to nejen samotné přístavby, nýbrž i jejího vztahu k okolí památkově tak významnému — pak bylo právě úkolem poroty správně rozlišiti zejména po této nejvyš závažné stránce práce promyšlené od pouhých pokusů (jako jsou nemožná křídla, »uzavírající« Pařížskou třídu a pod.). Nejen soutěžící, ale i porota stavěla se tu před nesnadný a zodpovědný úkol, vystihnouti s naprostou jistotou jádro problému a pak objektivním tříděním prací přispěti k jeho ujasnění. Pro další postup bylo by zajisté nejsprávnější, kdyby autoři vážných prací byli pozváni k užší soutěži (ovšem s dobře uvažnými podmínkami), při níž by mohli své názory soutěžně porotě vyložit na základě podaného grafického řešení.

Vyobrazení :

Obr. č. 1. a 3. Situační plán i Kohlův prospekt Staroměstského náměstí ukazují stav z doby kolem r. 1800. Jest patrna zejména uzavřenost náměstí, konkávně vytvořenými frontami domů radních i Krenova — v témže lici. V ohledu výškovém dominuje hmota původního gotického paláce (zbořeného v letech 1840tých) nad nižším okolím, a to více než o celé patro.

Obr. č. 2. a 4. Uvedené řešení (z odměněného projektu zn. X—Y [autor Ing.-arch. K. Pecánek, spolupráce Ing.-arch. J. Kamarád]) přidržuje se — jak zřejmo z reprodukce situačního plánu i perspektivy — dřívějšího stavu před zbořením domu Krenova (v roce

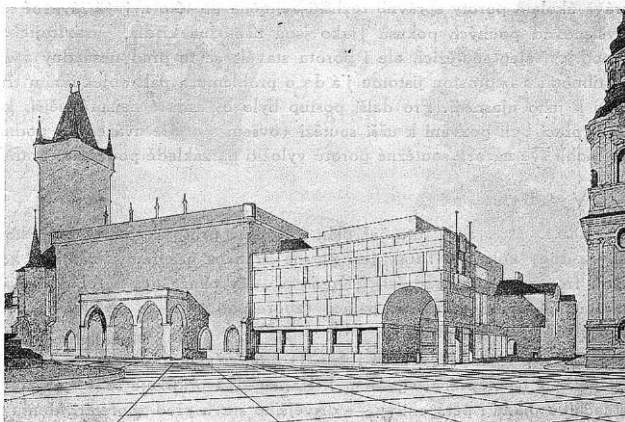
Obr. č. 3.
Kohlův prospekt
Staroměstského
náměstí. Stav
kolem r. 1800.

Grafia, Praha
Foto: Štenc, Praha

1901), a to v navržené přístavbě do vel. náměstí jak v čáře uliční, tak i v poměru výškovém, takže koresponduje s nižší částí pod radniční věží. Ač se tím na dominantě novogotického průčelí (Sprengerova) — ostatně památkově méně významného — neubírá, dociluje se zároveň náznaku někdejší uzavřenosti této partie náměstí. Ústí Pařížské třídy se sklidňuje jednoduchou branou za absidu Mikulášského kostela položenou. Architektura je klidná, oživená v nárožním risalitu motivem vysokého podchodu.

Touto prací byl podán zřejmý důkaz, že i při dodržení celého programu bylo v plné míře vyhověno také ostatním požadavkům, zejména pokud šlo o vhodné zařazení nových hmot do prostředí památkově tak citlivého.

Grafia, Praha
Foto: Štenc, Praha

Obr. č. 4.
Perspektivní
pohled
ze soutěžní práce
zn. »X—Y«.

Oprava monumentálního schodiště zámku Troja.

Počátkem listopadu letošního roku byla dokončena oprava a konzervace monumentálního schodiště zámku Troja. Toto vynikající dílo barokních sochařů Jana Jiřího a Pavla Heermannů z let 1685 až 1689 bylo ve velmi sešlém stavu, avšak původní modelace většiny plastik nebyla dosud zničena. Pouze některé sochy a hlavní reliefs na bočních stěnách schodiště byly ve svých detailech zničeny. Sochy jsou zhotoveny ze žehrovičského pískovce, částečně dosti hrubozrného. Některé části sousoší byly opatřeny dostatečným nátěrem barvou olejovou. Původní polychromie nebyla ani ve stěpách zjištěna. Konstrukce schodiště je dosud velmi dobrá a složitý způsob zakládání a výstavby neměl nejnemenších nepříznivých důsledků na stabilitu. Sedání zdíva bylo naprosto stejnoměrné, takže ani při velice nepříznivých vnějších podmínkách nedošlo k statickým poruchám. Spóry stupňů schodiště byly velmi nešlé, takže srážková voda zatékala přímo do konstrukčních článků.

Pokusíme-li se o rozbor hlavních příčin celkové sešlosti plastik, dospějeme k velmi zajímavému závěru, že nejvážnější škody byly způsobeny neodbornou opravou. Při této opravě byly části zvětralého kamene odstraněny a původní modelace plastik doplněna nánosem cementové malty, která po zaschnutí byla mnohem tvrdší než původní kámen. Veliká roznost koeficientů roztaživosti obou hmot způsobila, že již brzo po provedení opravy se nové nánosy odtrhly od původního kamene, do trhlin pak zatékala a kámen rychle hynul.

Podobně, avšak rozsahem značně menší poškození bylo způsobeno nátěrem olejovou barvou. Na mistech, chráněných před škodlivými účinky vody, šel nátěr na povrchu kamene, aniž vážnější poškodil jeho původní modelaci. Na ostatních místech, která byla srážkovou vodou nebo kapilární vlhkostí trvale nebo občas zamáčována, nastaly

však na povrchu kamene změny, které byly značně nepříznivější, než jaké nastávají při normálním větrání kamene.

Účinky vlivů atmosférických na původní, dodatečnou opravou nezničený povrch kamene postupovaly velmi pomalu. Nepříznivé vlastnosti malteru, jako hlinité lasy, lomavá vlhkost a pod., neměly rovněž zdaleka tak škodlivých důsledků, jako zásah lidské ruky.

I sousoší G-gaty, které bylo zcela zarostlé mechovitou vegetací a které pro své umístění nikdy nevyschlo, bylo mnohem lépe zachováno, než neodborně opravené sochy na balustrádě, které měly mnohem příznivější životní podmínky.

Podobný osud čeká také na některá sousoší a sochy, které byly v poslední době opraveny. Dobrá konzervace může prodloužit život plastik na staletí. Špatná konzervace pošodí umělecko-historickou hodnotu památky a zničí i její hmotu.

Není možno přihlížeti k tomu, aby se i při opravě nejceněnějších plastik užívalo nekontrolovaných metod nezkušených nebo nekvalifikovaných řemeslníků.

Je nejvýše nutno učiniti všechna možná opatření, aby cenné památky našeho sochařství byly opraveny píetně, odborně a za stálého dozoru.

Především je nutno jasné a přesně stanoviti zásady konzervační praxe památkové péče. Tyto zásady však mohou býti realizovány pouze sochařem-umělcem a nikdy ne sochařem-řemeslníkem, štukatérem nebo kameníkem. Je nutno při každé opravě plastik umožniti provádění řádného dozoru odpovídajícími a skutečně odbornými orgány, které by opravu sledovaly, kontrolovaly a korigovaly.

Nebudou-li tyto předpoklady co nejdříve splněny, je po osud kamenných plastik mnohem prospěšnější, odložit jejich opravu do doby, která bude mít více času, více porozumění a více svědomí.

Seb.

František Petr:

O restaurování a restaurování malířských památek.

(Dokončení.)

Každá věc předurčena je zániku. Takový je již zákon přírody. Nic netrvá na světě věčně. Lidé se rodí, rostou, stárnou a umírají. Podobně je tomu i s jejich díly, jejich výrobky, při čemž díla umělecká nemají žádné výjimky. Člověk umělec vytvoří dílo, na němž pak rušivé živly tak dlouho hloďají, až dílo jednoho dne podlehne zkáze. Lidé mají své životní osudy. Rovněž i umělecká díla mají své životní osudy. Osudy někdy příznivé, indy nepříznivé. A tak setkáváme se na příklad s uměleckými malbami, jejichž život přetrval století, ba tisíciletí, aniž by jejich dnešní vzhled jevil nějaké význačnější poškození, změny, nebo aspoň stopy rušivých vlivů času. Rovněž však velmi často vyskytují se malby, které již za života svého autora úplně propadly zkáze, nadobro se změnila a zchátraly.

Zvlášť mnoho takových případů vyskytuje se u děl malířů doby nedávné a dnešní. Do posledního písmene plní se upřímný povzddech nesmrtelného mistra Renoira: „Běda, malují taliko pro příštích čtyřicet nebo padesát let!“ Díla Renoir-

rova, Sislevova, Pisarrova, Delacroixova, Courberiova, Prudhonova atd., všechna ta krásná díla nezměřitelné ceny umělecké vůčihledě scházejí, hynou.

Zajisté musí býti velmi dobrým znalcem, kdo by chtěl určití příčiny, proč ta nebo ona umělecká malba škodlivým účinkům po staletí tak pevně vzdorovala a proč jiná malba počala propadávati zkáze tak brzy, že můžeme skoro říci téměř ještě v dílně svého tvůrce. Tato otázka se nedá zodpovědětí stručným způsobem. Příčin, zavinujících zkázu malířského díla, je mnoho a mnoho. Rovněž na mnoha čítnějších záleží, je-li některé dílo odolnější proti škodlivým vlivům času, nebo propadne-li jim va zcela krátkém čase.

Je všeobecně známo, že rušivé živly působí na urychlení postupu zkázy obrazů, ponecháme-li jim volné pole. A naproti tomu listě může býti obraz zachován svěží mnohem delší dobu, věnujeme-li mu náležitou péči a skutečně odborné ošetření. Poctivým a odborným ošetřením můžeme dokonce zachrániti od zkázy i umělecká díla, jež jsou již v tak sešlém stavu, že se na první pohled zdá,

jako by nebylo již prázdné naděje na jejich záchranu. I tén ještě může obrátit a jemná ruka odborníkovia vrátit ztracené zdraví a dodat nový lesk a novou svěžest.

Takové odborné udržování nebo ošetřování uměleckého díla nazýváme dnes restaurováním a je to vlastně zvláštní odvětví malířského uměleckého řemesla.

Restaurovatí obrazů a uměleckých děl vůbec rekrutují se velkou většinou z řad umělců malířů. Není to však zaměstnání tak prosté, jak by si mnohý představoval. Naopak, je to povolání plně odpovědnosti, vyžadující mnoho speciálních znalostí technických a v neposlední řadě i velkého talentu.

Slavný vynálezce regenerační metody restaurování, profesor Max von Pettenkofer, napsal ve svém pojednání o olejové barvě: »Co se týče materiálů, nejsou olejové malby Raffaealogy, Tizianovy, Rubensovy a jiných re-smrtelných mistrů nicím jiným, než olejovou barvou natřená plátna nebo desky, což dělá také každý natěrač. Jediný rozdíl je, když nám počasí nebo zub času zpusťosí nátěr zahradního plotu, lavičky nebo dveřek, nemusíme jeho zachování věnovatí žádnou tak úzkostlivou starostlivost, nebof velmi lehce zase najdeme zručného muže, který tu malbu obnoví, t. i. předměty oskrábe, očistí a zase nově natře čili zhotoví novou kopii na staré podložce. Mezi restaurátory obrazů však budou ještě vždy Raffaealogy, Rubensovy a pod. velmi vzácní, ačkoliv přijde-li na to, každý se samozřejmě za takového považuje, a ředitelé galerií, vlastníci obrazů, přátelé umění, umělečtí vůdčotí a ochráncové umění je za takové také považují, jak nás skutečnost učí. Ale i kdyby takový restaurátor byl druhý Tizian, není jeho nátěr přece žádným originálem prvního Tiziana.«

To napsal Pettenkofer roku 1870 a bohužel ně-žeje jeho slova v plném znění povrděná ještě dnešního dne. Do restaurátorského umění fušuje dnes kdekdo, ale opravdových a skutečně všestranně vzdělaných odborníků máme velmi málo.

Restaurování obrazů má být tedy v určité míře jakási jejich obzrození, t. j. uzdravení z nemoci, vzniklé nepříznivými podmínkami, rušivými vlivy a hlavně stářím. A právě jako u lékaře je hlavní podmínkou úspěšné léčby nemocného člověka dobrá diagnóza, tak i správný a úspěšný postup restaurování obrazů musí mít za základ správné a přesné rozpoznání pravého stavu k restaurování určené malby.

Nedostatečně technické znalosti jsou tedy hlavní příčinou chybných zákroků restaurátorských. Případů takových chybných zásahů některých restaurátorů mohl bych uvést celou řadu. Jako typický a poučný příklad neschopnosti restaurátorské citují zde dopis, který mi poslal převor jednoho kláštera na Slovensku: »Mám ešte inú záležitosť a prosbu. Doniesol som si z Prahy fragment obrazu na dubovom dreve malovaný olejom, tiež i podklad bol slabý olejový. Obraz bol poškodený a nechal som ho opraviť pražskému restaurotorovi, ktorý sám tu drel, poverený opravou a konzervovaním kostolných oltárov v hlavnom chráme. On sa ujal opravu mojho fragmentu, ale na užas obraz ešte viac popráskal a dnes je mi na to iste preto, že žehlil poškodené čiastky, čím sa olej odlupal od dreva...«

K tomu nemusím pripojovať žiadnych vysvetlívek, pričítázejí mi na mysl slova Jablonského: »Bláznovství je rukou nemistrovno měřit běhy měsíčné jako k plesu nohy necvičné pokoušeli pro pochvalu skrovnou.«

Než vrátme se k věci, od které isem poněkud odbočím. Literatura, vztahující se speciálně k tomuto důležitěmu odvětví malířských technik, je dosud velmi nepatrná a neúplná. Můžeme vlastně říci, že doposud v žádné literatuře neexistuje kniha, která by podrobně, přehledně a opravdu vědecky poctivě a přesně mohla nám být bezpečným vodítkem v oboru prací, spojených s ošetřováním, udržováním anebo restaurováním všech druhů uměleckých děl. V rozličných jazycích sice vyšly tisítkem brožury a menší knížky, pojednávající o tomto tématě. Bohužel, jsou buď velmi neoborně a povrchně psány, nebo jsou to jakási receptáře, v nichž se doporučují se stejnou vážností metody dobré vedle méně dobrých, ba dokonce i škodlivých šarlatánských prostředků bez jakéhokoliv kritického výběru a odborného rozmyslu i odpovědnosti. Vážná a trachu poctivěji zpracované pojednání z tohoto oboru vyšla tisítkem v rozličných odborných časopisech v příležitosti jednotlivých důležitějších případů restaurátorských buď jako jejich rozboru v případě zdařilém, nebo jako kritické výtky, kdy zákrok restaurátorův měl za výsledek žsťatečnou nebo úplnou zkázu uměleckého díla.

Materiál těchto pramenů však nebyl doposud nikým sebrán ani zpracován v jediný celek, který by byl základem odborného studia restaurátorů a ukázal jim přesné doloženými příklady jejich obor se stránky historické, technické a umělecké.

Z těchto důvodů máme ještě stále velmi málo skutečně vzdělaných a své veliké odpovědnosti vědomých restaurátorů. Proto setkáváme se tak často s malbami veliké umělecké a historické ceny, které hrubá a necitelná ruka takového nedoučenca poškodila nenapravitelnou měrou. Avšak i na nejzkušenějšího odborníka číhá v restaurátorské praxi tolik zásludných momentů, že je často jen s největší opatrností může správně rozřešit. A k chybnému kroku není zde nikdy daleko: Kde správnou volbu materiálu a správným i opatrným jeho použitím můžeme docílití takřka zázraku, tam opět nevhodným zásahem můžeme se dožití nejtrapnějšího zklamání.

Vzdělání moderního restaurátora obrazů vyžaduje kromě důkladné odborné znalosti všech malířských technik, všech způsobů použití a využití kování materiálů, také veliké zkušenosti a studia historického, t. j. znalosti historického vývoje všech výtvarnických technik všech dob a všech malířských škol a nadto ještě také velikého vkusu, jemnosti a pozornosti. Kromě toho musí restaurátor, stojící na výši doby, být také dostatečně vzdělaný v oboru chemie, v mikroanalýze a v užití rentgenofotografie. Při tom však jednou z nejdůležitějších složek jsou vždy: technická zručnost, obratnost a osobní vynalézavost; klid, trpělivost a rozumná soudnost.

Jen takový restaurátor, který je umělecky, vědecky a technicky dokonale připraven a vyzbrojen, může se pakusit o tak odpovědnou práci, jako je restaurování vzácných maleb, jejichž ztráta, neopatrným ošetřením vzniklá, by byla pro nás ztrátou nenahraditelnou.

Stavební ruch na Malé straně.

Nejkrásnější a dosud velmi málo stavebně dotčená část staré Prahy — Malá strana — má jako podklad svého příštího vývoje regulační plán, vypracovaný státní regulační komisí na podkladě sou-
těže a potvrzený min. veř. prací č. 256—1806
min. v. pr. 5627

z 19. září 1930. Plán tento v podstatě zachovává dosavadní čáry uliční i výšky budov a doplněn je zvláštním plánem, ve kterém jsou červenou barvou vyznačeny domy a budovy, které byly uznány jako památkově cenné a významné a které vůbec nesmějí býti zbourány nebo přestavovány či nastavovány tak, že by jejich dosavadní stav měl býti podstatně změněn. K dobrozdání Státního památkového úřadu připouštějí se v takovýchto objektech jen menší úpravy, nepoškozující vzhled a umělecký nebo historický charakter budov. Ale i ostatní objekty, třebaš bezprostředně nechráněné, jsou vázány potvrzeným regulačním plánem dodržeti při přestavbách nebo úplně nových stavbách výšky hlavních říms (pokud ovšem projektanti vůbec římsy u články na průčelích navrhnou) a hřebenů střech, po případě i druh krytiny. Ploché nebo úplně nové zastřešení není přípustno zejména na hlavních a půdorysně rozměrných budovách. A i v těchto případech, kde je plánem přípustno zboření budovy, může se státi, že stavební komise setrvává na zachování hlavního průčelí, pokud je podstatnou součástí celkového vzhledu uličního a nový projekt by

vým — obvykle plochým — novotvarem průčelí způsobil násilné a nežádoucí porušení dosavadního charakteru ulice nebo skupiny. Právě vylouženým

Grafia, Praha

Foto: Památkový sbor hl. m. Prahy

2. Ulice Úvoz.

novým regulačním plánem se tato omezení ještě zdůrazňují.

Stavební ruch počal se projevovat na Malé straně po převratu dosti pozdě, takže právě této okolnosti nutno děkovati, že mohlo dojiti dosti brzy k potvrzení plánu regulačního, aniž se staly nějaké hrubé chyby proti ochraně památek, k nimž patří i pohled na město a krajinný ráz. Nejspíše je patrna změna malostranského charakteru v ulici Na Újezdě, kde zbořena byla skupina 4 obecních domů vedle Tyršova domu — niktak bezvýznamných, ač dosti sešlých — a pozemek rozdělen na 3 stavební místa s přípustěním výškového zastavění do římsy nárožního domu do ulice Novodvorské a menší výšky hřebene, s částečným omezením při přechodu k nové části Tyršova domu. Dosud došlo k zastavění pouze jednoho staveniště, ale jistě ne zrovna šťastně. Podobně bylo vyřešeno ukončení již dávno před válkou započaté řady domů na protější straně ulice Na Újezdě (U Pavlanských) nárožním obecním domem nájemným s druhým, připojujícím se s nárožním do Seminářské zahrady, který má míti ještě pokračování dvěma dalšími s průčelím na západ. Pomineme-li strohý vzhled těchto budov, je hlavně jejich výška a celková

Grafia, Praha

Foto: Památkový sbor hl. m. Prahy

1. Na Újezdě.

hmotnost špatným rámcem krásného průhledu ulice Na Újezdě do ulice Karmelitské a hlavně na kostel sv. Mikuláše. Jest jenom litovati, že právě obec sama nedovedla lepším příkladem ukázati soukromým majitelům, jaké je třeba bráti ohledy při řešení tak důležitých pohledů uličních. Poněkud lépe se představuje nová stavba v téže ulici Na Újezdě asi uprostřed mezi ulicí Všehrdovou a Říční, beroucí svým rozdělením oken a úpravou průčelí přece jen jakýsi ohled k nejbližšímu okolí.

Podstatný zásah do obrazu Malé strany učiněn byl v ulici Úvoz novými stavbami na místě čp. 228 a 229. Dům čp. 228 byl jednopatrový domek se suterénem dosti malého a nepravidelného půdorysu při malé hloubce zastavění, takže při pohledech z Lobkovicke zahrady vhodně ukončoval pohledově zajímavou řadu domů podél jižní strany Nerudovy ulice, na niž se v Úvozu velmi neblaze připojuje nehorázná skupina klášterní školy čp. 542 a 227. Dům čp. 229 byl dvoupatrový, docela střízlivého vzhledu na jižní stranu. Projednávání projektů nových budov, zejména domu čp. 228, jehož projektantem je Dr. arch. K. Stockar, neobešlo se bez velmi podstatných námitek se strany Státního památkového úřadu, hlavně pokud se týče výšky hřebene budovy a uclnění jižního průčelí i úpravy průčelí severního (do ulice Úvoz), takže projekt byl několikrátě přepracován, než mohl býti doporučen městské radě ke schválení. Nelze zapřít, že nová dvě průčelí nepřijadují se ani celkovým rozčleněním, ani způsobem provedení průčelí dosti

Grafia, Praha Foto: Památkový sbor hl. m. Prahy
4. Ulice Na tržišti.

příznivě k řadě starých domů zajímavé ulice Nerudovy, ale nutno zároveň připustiti určité ústupky a uznati dobrou vůli stavebníků, aspoň poněkud se přizpůsobiti svému nejbližšímu sousedství.

Daleko svízelnější bylo jednání a povolení nové stavby na místě domu čp. 254 v ulici Nerudové, proti italskému vyslanectví, kde při první žádosti byla povolena nová stavba s podmínkou, že průčelí do ulice, celkem bez zvláštního významu a velmi prosté z let asi čtyřicátých minulého století, mělo zůstatí zachováno. Nový majitel předložil však nový projekt a žádal za povolení zboření průčelí a schválení nového. Jednání o novém průčelí bylo stíženo jednak značnou výškou sousedního domu čp. 253, jehož štít nevkusně trčel do pohledů ulice, a jednak opět malou výškou druhého souseda čp. 255. Návrh průčelí byl několikrátě přepracován, až posléze povolena nynější úprava, provedená podle náčrtku Státního památkového úřadu, který snad nevyhovuje tak, jak bychom si přáli, ale ukazuje opět dobrou vůli stavebníka přizpůsobiti se a snahu úředních činitelů vyjítí vstříci stavebníkovi do krajní meze možnosti.

Přístavba býv. kláštera Anglických panen pro ministerstvo financí podle projektu arch. Roitha, půdorysně značně rozsáhlá, zabrala sice část zahrady, ale potlačením výšek včlenila se přiměřeně do obrazu Malé strany, a bylo by jen záhodno, aby sousední domy, t. zv. Hubáčkovy, byly v nejbližší době sníženy, jak to potvrzený regulační plán předpokládá. Litovati dlužno, že nebylo lze státní sprá-

Grafia, Praha Foto: Památkový sbor hl. m. Prahy
3. Ulice Nerudova.

Grafia, Praha

Foto: Památkový sbor hl. m. Prahy

5. Vlašská ulice.

vu obmezití v programu potlačením přestavby do ulice Letenské v sousedství býv. Ottingenského paláce, kterou zmizel zajímavý kout s pěkným renaissančním kominem, a že nebylo možno docílit většího porozumění pro zachování románského zdiva ve sklepečích křídla do náměstí Dražického.

Nutno také připomenouti přestavbu biografu ve dvoře Renthausu, která však nezasahuje nijak význačně do obrazu města hlavně proto, že je uvnitř velké skupiny domovní.

Tyto případy i s nedokončenou dosud přestavbou domu čp. 369, velmi sešlého a při nové stavbě sousedního domu čp. 368 na Tržišti značně ohroženého, i s touto novou stavbou, prováděnou státem, také za velmi dlouhého jednání o schválení nového průčelí podle návrhu Státního památkového úřadu na místě původního, stavebníku nevyhovujícího, je možno uvést jako snesitelné změny v obraze Malé strany.

Ve Vlašské ulici došlo ke zbourání jednopatrového domu čp. 354 a přízemního domu čp. 591, jehož průjezdem byl pěkný průhled do západní části bývalé Schönbornské zahrady. Projekt pro nové dvě stavby vypracoval architekt Pfeffer, ale bylo potřeba zase mnoho porad a domluv stavebníkovi i projektantovi, aby nový objekt nebyl příliš nápadný v tomto

klidném, skoro maloměstském prostředí. Postavený již nový dům na místě domu čp. 597 ukazuje zřetelně podstatnou změnu vzhledu tohoto zákoutí, jehož půdorysný útvar byl sice přibližně zachován, výška však byla značně zvýšena povolením dvou pater nad přízemím a část III. patrem do ulice Vlašské poněkud ustupujícím. Tato výška byla povolena podle stavebního řádu i s ohledem na sousední dům čp. 349, jehož vysoká a dlouhá štítová zeď východní nepřispívala nijak ke zkrácení uličního pohledu.

Letošního roku došlo ke zbourání části zbytku bývalé Újezdské brány a postavení nových dvou domů, ukončujících skupinu západní strany ulice Na Újezdě, severně od Štefáníkova náměstí, vedle domu čp. 595. Povolení těchto nových staveb bylo dlouho oddalováno, zejména námitkami regulacními, takže na př. povolení parcelační bylo uděleno rozl. dnutím stavebního sboru ke stížnosti proti zamítavému usnesení městské rady, až posléze stavebník vymohl si stížností u zemského úřadu vydání povolení stavebního touto instancí, jehož podkladem byl právě potvrzený plán i s výškovým řešením. Při komisích, jichž byla celá řada a při nichž byly žádány podstatné úpravy projektu, byla doporučována znalci změna regulace a stavebníkem také projevena ochota na změnu přistoupiti, a podány v té příčině dva návrhy Státní regulační komisi, která však se zásadně vyslovila zamítavě, a vysvětlení k tomu dává právě vyloužený regulační plán Malé strany, který celý tento blok odstraňuje a zaměňuje za plochu nezastavitelnou. Kdy k takové radikální změně a na útraty koho dojde, je otázka. Povolnění těchto nových staveb podle potvrzeného plánu z r. 1930 objevila se pojednou otázka zboření části t. zv. Hladové zdi, spadající s Petřina k Újezdu, jak to právě stavitel žádal v důsledku statického ohrožení při zakládání severní stavby, a jak také komise za přítomnosti zástupce Státního památkového úřadu uznala za možné a skoro nutné. Připomenouti dlužno, že výše zmíněný, potvrzený plán regulační na zacho-

6. Ulice Na Újezdě.

Grafia, Praha. Foto: Památkový sbor hl. m. Prahy

vání této historické zdi vůbec nedbal a navrhoval v těchto místech monumentální schodiště, a také nově vyložený plán tuto zeď nezachovává tím spíše, že setrvává na potvrzené již trase t. zv. Petřinské komunikace, jejíž nástup z náměstí Štefánikova dělá v ní široký průlom daleko do Petřinské stráně, takže zbytek na straně do Újezda nebylo by dobře možno ani udržeti jak po stránce statické, tak i estetické.

Také nedaleko od této skupiny, v prodloužení ulice Durdíkovy, bylo vydáno povolení pro stavbu nového obytného domu v sousedství domu čp. 604 a jako ukončení této strany celého bloku; projektem na tomto místě bude velmi podstatně dotčen zbytek hradeb, zejména nárožní ravelín, pokud ovšem nebudou ještě více poškozeny nástupní větví t. zv. Petřinské komunikace ze Štefánikova náměstí. Také tento projekt, dokonce od dvou různých architektů, byl projednáván celou řadou komisí, než došlo k návrhu na povolení pro městskou radu. Bohudík, k jeho provádění dosud nedošlo.

Poslední dobou objevil se projekt velké banky na zbourání dvou domů v ulici Mostecké, čp. 273 a 274, jehož projednávání bylo odloženo jednak proto, že plán nového průčelí, spojujícího nyní dvě v jeden celek, třebaže architektonicky rozdělený, nevyhovoval znalcům, zejména však, že po stránce památkové zasahoval značně rušivě do obrazu Mostecké ulice, třebaže byly dodatečně předloženy další dvě alternativy od jiných autorů. Městská rada zamítla žádost za povolení přeparcelace z toho zásadního důvodu, že žádané sloučení jest v odporu jak s důvodovou zprávou, tak i zastavovacími podmínkami potvrzeného regulačního plánu, ježto regulační poměry nutno řešiti již v případě utvoření staveniště.

Stavební sbor k odvolání stavebníka přeparce-

Grafia, Praha

Foto: Památkový sbor hl. m. Prahy

8. Letní cvičiště Tyršova domu.

laci povolil, proti čemuž však městská rada podala stížnost k zemskému úřadu. Tím je prozatím opět projednávání projektu, zejména vydání povolení ke zbourání, odsunuto v případě ovšem velmi důležitém, jehož příznivé vyřízení může mít nedozírné následky v památkové ochraně Malé strany tím, že by sváděl k napodobení a postupnému porušení dosavadního charakteru ulic a jejich vzhledu a nakonec i celé části mostu, na jejíž zachování musí záležeti nejen památkářům, ale i každému Pražanu a člověku, majícímu smysl pro krásu a správný poměr ke kulturním hodnotám dřívějších dob.

Na úpatí Seminářské zahrady, při ulici Novodvorské, postavena byla mateřská škola Dra K. Baxy nákladem Městské spořitelny pražské, jejíž umístění není zrovna příznivě kritizováno, ježto se nevhodně ani do útvaru terénu, ani do obrazu města, ač její situování stalo se po delším uvažování při třech místních komisích. Původní návrh umíslova tento ryze moderní útvar do severovýchodního kouta zahrady, kde by byl velmi rušivě zasáhl do krásného pohledu malostranského odstupu z Petřina k severu.

Ani nástavba patra nad hotelovou budovou Tyršova domu do ulice Všehrdovy neobešla se bez několika komisí, a teprve po několikeré změně plánů mohl býti doporučen projekt, který by vyhovoval stavebníkovi i se přízpusoboval svému okolí.

Dosavadní velmi nepříznivý výškový poměr jižního zastavění ulice Řiční proti kostelíku Na Prádle, právě nákladem obce zevně opraveného, podařilo se aspoň poněkud zlepšiti, prozatím ovšem jen na polovině bloku, při projednávání projektu nové stavby na místě zbořeného domu čp. 566 na nároží ulice Řiční a Šeříkové, ovšem opět po velkých debatách a několika změnách původního projektu.

Grafia, Praha

Foto: Památkový sbor hl. m. Prahy

7. Seminářská zahrada.

Další nový útvar vznikl v ulici Besední postavením budovy Umělecké besedy, připojící se výškově dosti dobře k okolí kostelíka Na Prádle; méně vhodná jest však již nová stavba na místě domu čp. 442 v ulici Řiční.

Ze stručného tohoto přehledu stavební činnosti na Malé straně, v němž nejsou uvedeny případy různých vnitřních úprav, leckdy dosti podstatných, ale navenek se většinou neuplatňujících, je jistě každému velmi dobře patrné, že jakýkoli stavební zásah v této části města, památkově tak cenné a dosud jen velmi málo dotčené, neobešel se a jistě ani příště se neobejde bez velmi důkladného a opatrného zkoumání všech okolností a uvažování všech možností, aby ochrana památek neutrpěla na své prestiži při všech nedostatecích zákonných podkladů, zejména stavebního řádu i s dosti širokou, třebaž ne dosti přesnou tendencí ochrannáorskou již potvrzeného, a ještě více podle nově vyloženého plánu regulačního. Při všech jednáních není možno uvažovati pouze stránku ochrany památek, ale i hospodářskou prosperitu objektů, které jsou, bohužel, většinou v soukromých rukou, jež nemají dostatek prostředků, které by mohly do stavby investovati bez jakékoli naděje na jakýsi zisk, třebaž by i leckdy bylo pro ně dostatek porozumění a dobré vůle. Je proto nejvýš zřehodno, aby celá široká veřejnost a tím spíše odborní zájemníci posuzovali takovéto nově se vyskytující zjevy v obraze Malé strany s určitým ohledem na obtíže, které přináší řešení každé takové otázky, a neshledávali v případech, nevyhovujících plně zájmům ochrany památek, slabé snad jejich obhajování od zástupců památkových institucí, t. j. Státního památkového úřadu a Památkového sboru hl. m. Prahy, pokud

Grafia, Praha

Foto: Památkový sbor hl. m. Prahy

9. Ulice Řiční.

jsou pozváni do příslušných komisí, anebo snad úplně nepochopení se strany stavebníků a projektantů, až ovšem na státní správu, která projevuje pravidelně nejméně ochoty a mnohdy i málo porozumění.

Jan Almer.

Stavební činnost v okolí sv. Štěpána.

Okolí kostela sv. Štěpána na Novém městě, které do nedávné doby bylo ušetřeno od nových zastavovacích změn, bylo v posledním čase značně rozrušeno výškovým zastavením okolních domů.

Stalo se tak od kostela až k nároží ulice Ječné a touto pokračovalo dále, nezůstala ani ušetřena ulice Na Rybníčku, takže celé okolí tohoto útvaru jest v pohybu a nachází se již v úplně novém prostředí.

Novým výškovým zastavením okolí bylo ublíženo dominující význačné hmotě kostela sv. Štěpána i celé jeho oblasti, která tvoří s kaplí sv. Longina, s bývalou hřbitovní věží a zádušními budovami oblast vzájemně spjatou do jednoho měřítka, výškově a proporcionálně usměrněnou.

Nový stavební zásah nešetřil tohoto vzájemného měřítka, ani všech tak důležitých průhledů, které bylo třeba respektovati, bezohledně vytvořil nové převyšené zneklidňující kulisy, neorganicky vytvořené, výškově potlačil to, co mělo být předmětem pro řešení regulačního a výškového zastavení, jeden z posledních útvarů nebyl výtvarně pochopen a stejným způsobem potlačen, jako oblast sv. Vojtěcha.

Na blízkém nároží ulic Ječné a Lípové, na místě domu »U Pokorných«, byl postaven »Dům ochranného svazu pivovarů v Čechách« čp. 511, projektovaný arch. G. Paulem.

Horizontálníismus novostavby jest ukončen na nároží vertikální hmotou, předloženou do ulice Lípové, řešenou jako podlouhí o čtyřech, značně převyšovaných pilířích, profilu čtyřhranného.

Touto vertikálou bylo vytvořeno pravouhlé nároží, přecházející za předloženou částí mírným obloukem do staré regulační čáry ulice Lípové.

Novým stavebním zásahem, výškově zdůrazněným, byl úplně porušen a znehodnocen průhled do této ulice. Původní klidné nároží, vyúsňující v mírně ostrém úhlu do ulice Ječné, jest porušeno a zkaženo jednostrannou pravouhloú korekcí, jejíž převyšena a předložená hmota svými úběžníky nejen rozrušila a zneklidnila uliční průhled a prostor, ale i zúžila uliční profil.

Uvedený případ, jako jiné podobné, citlivý na nový zásah, neměl by být obětován zastavovacími výhodám soukromého podnikání, ale měl by být hájen ze zásad veřejnoprávních, spadajících do estetiky a výstavby města.

Pav.

Malířské památky v klášteře u »Anglických panen« v Praze III.

Při adaptačních pracích, prováděných letošního roku pro ministerstvo financí v bývalé klášterní budově u »Anglických panen«, byly objeveny cenné malířské památky, jejichž odbornou opravou jsem byl pověřen.

Jsou to polychromované dřevěné stropy ve dvou sálech v I. patře budovy bývalého kláštera, ornamentální vlys s figurálními výplněmi na stěnách jednoho sálu pod trámovým stropem, pět freskových maleb v lunetových výplních nad okny arkýře, přilehlého k druhému sálu, a malované sluneční hodiny na jižním průčelí budovy, obráceném do bývalé klášterní zahrady.

Polychromie těchto stropů byla velmi znečištěna hustým postříkáním vápennou maltou, která při prudkém obmítání novějších stropů pronikla řídkým rákosovým pletivem. Tyto velmi tvrdé a žravé vápenné stříkance byly nejen velmi těžko odstranitelné ale rozleptaly také barevnou vrstvu polychromie. Proto bylo nutno čištění stropů prováděti velmi opatrně, aby se s odstraněním vápenných skvrn nepoškodila i barevná vrstva pod nimi. Po vyčištění stropů od pavučin, sazí, prachu a několika vosích hnízd, odstranil jsem zmíněné omítkové skvrny, vyčistil, napustil a utvrdil barevnou vrstvu malby, která byla na některých místech, zvláště na

Grafia, Praha

Foto: Ing.-arch. M. Chalupníček, Praha

Starožitné stropy byly dlouhý čas zakryty prostými stropy novějšími. Při prohlídce poškození těchto stropů bylo shledáno, že se nad nimi nalézají stropy trámové. Po stržení rákosových stropů novějších objevily se mnohem starší trámové stropy s prkennými záklopy, které jsou pokryty bohatou ornamentální malbou.

Polychromie těchto stropů, jež mají celkový rozměr asi 80 m², pochází z roku 1670, jak označuje v malbě stropů zachovaný počet. Jméno autorovo známo není. Podle úsudku p. docenta dra Wágnera však poukazuje sloh malby na to, že její autor v roce 1670 přináležel již staré malířské generaci.

Malba stropů provedena byla dosi mastnou emulsní temperou. Svou bohatostí činí velmi krásný dojem. Listy, květy, zvířátka, ptáci, hlavičky andělíčků, růžice a všechny možné církevní emblémy zaplňují nejen všechny výplně prkenných záklopů, ale pokrývají i trámy stropů. Polychromie je provedena mírně živými barevnými tóny pastelových odstínů. V prvním sále asi jedna třetina malby se od ostatní malby liší tím, že je komponována pouze v ornamentech z listů a úponek. Zdá se, že tuto část maloval jiný mistr. Také s technického hlediska odlišuje se tato část od ostatní malby, neboť byla provedena temperou mnohem sušší, méně mastnou.

shora zmíněné odlišné části stropu prvního, více nebo méně ztrouchnivělá (zpráskovatělá). Potom jsem zatmelil v trámech i prknech všechny praskliny, jež na mnohých místech měly šířku až čtyři centimetry. Tmelení provedl jsem mírně mastným dřevitým tmelem, pomáhaje si v širokých prasklinách dřevěným zaklínováním. Opatrným podklížením zachyceny a uchovány byly též všechny uvolněné a odulé šupiny barevné vrstvy. Retušování pozůstávalo velkou většinou v doplnění spojitostí staré polychromie velmi početnými a drobnými barevnými skvrnkami, takže se polychromie dnes jeví opět jako nedotčený barevný celek, aniž by kdekoli byla při této opravě porušena přemalováním. Novější doplnění většího rozměru provedl jsem pouze v prvním sále imitací staré polychromie na dvou trámech, které byly kdysi polychromie zbaveny přístavbou zděné přičky.

K retuši i k této imitaci použil jsem mírně mastné vaječné tempery.

Ornamentální vlys s figurálními výplněmi, který v šířce asi 75 cm tvořil původně pod obvodem celého stropu na zdech svislých malebný přechod od polychromie stropu k světlým plochám asi 5 m vysokých zdí místnosti, zůstal zachován pouze na třech stěnách sálu druhého (asi 21 bm).

Malba tato provedena byla původně také technickou temperou. Celý vlys rozdělen je ornamen-

tální kompozicí střídajících se oválních i podélných výplní, v nichž jsou na způsob zvětšených starých rytin provedeny figurální malby v lomených tónech modrých, zelených, hnědých a červených, představující svěťce, anděle a výjevy ze života světců, řeholníků a řeholnic.

Avšak i tato zachovaná část vlysu byla na mnohých místech značně poškozena otvory, které vznikly odstraněním novějšího stropu po vyjmutí trámů ze zdi. Po vyčištění malby, zaplentování a zašukování všech děr, zbylých po odstranění trámů a vyspravení trhlin jemnozrnnou maltou, scelil jsem zachovanou malbu vlysu šetrnou retuší temperou takového složení, že retušovaná místa charakterem barevných tónů splývají s původní malbou a nepůsobí dojem rušivým.

z tak porušených zbytků, na mnohých místech skoro pouhých náznaků mihavých barevných skvrn, opět dosáhnouti klidného a krásného celku. Vyvolání sytosti zachovaných stop barevných skvrn a retušování maleb bylo dosti tvrdým technickým oříškem. Výsledek práce však odměnil moji námahu. Konservované malby působí dnes dojmem gobelinů, sladěných v něžných, růžových, žlutavých, šedivých a modravých tónech. Malby představují postavy českých světců, jichž jména jsou zachována starými nápisy na římsě pod malbami. Jsou to: sv. Václav, sv. Vít, sv. Vojtěch, sv. Zikmund a sv. Ludmila.

Malba slunečních hodin na jižním průčelí bývalé budovy klášterní pochází podle zachovaného letopočtu z roku 1819. Provedena byla freskovou mal-

Grafia, Praha

Foto: Ing.-arch. M. Chalupníček, Praha

Ostatní místa na zdech, kde se původní vlyis nezachoval, nebylo možno ponechat čistá vzhledem k vyvážení celkové kompozice místností. Vyřešení tohoto úkolu provedl jsem tím způsobem, že jsem pás chybějícího vlyisu (asi 27 bm) doplnil imitací ornamentální kompozice starožitného vlyisu zachovaného, v níž zůstaly medailony i podélné výplně bez malby figurální v pouhém barevném zatónování taktéž v lomených odstínech tónů modrých, zelených, hnědých a červených. Tento způsob řešení má tu výhodu, že imitovaný vlyis spojuje se s vlysem starožitným v uceleném barevném tónu.

Malby v arkýři při druhém sále byly provedeny na tvrdém a jemnozrnném vápenném štuku freskovou technikou do tence nanesené vrstvy vápenné. Nešetrnými zásahy při úpravách místnosti v minulých dobách byly tyto malířské památky hrubě poškozeny. Kdysi snažil se tyto malby asi nějaký zedník odstraniti ocelovou škrabkou, což zanechalo v jemné malbě stopy nenapravitelné. K dovršení tohoto barbarství byly ještě tyto nástěnné malby později přesádrovány.

Po namáhavém odstranění sádrové vrstvy, které vyžadovalo veliké trpělivosti a jemnosti, objevily se nástěnné malby ve velmi zuboženém stavu, takže jsem skoro zapochyboval, bude-li možno

bu v omítkové vrstvě. Blížejším ohledáním jsem zjistil, že tato malba byla opravována dvakrát. První oprava byla provedena přemalováním skoro celé plochy malby, a to opět technikou freskovou. Byla tedy první malba pokryta novou vrstvou omítky s malbou. Podle místa, kde tato druhá vrstva omítky odpadla, lze souditi, že se malíř opět přesně přidržel kresby i malby spodní. Na tomto místě (vlevo dole) jsou také zachovány záseky špičatého kladiva (zedníci to nazývají »pekování«), provedené kdysi za tím účelem, aby nová vrstva omítky našla pevnější zachycení na hladké vrstvě omítky dřívější. Druhá »oprava« byla provedena přemalováním freska barvami olejovými.

Po zachycení a zpevnění několika odulých míst omítky, odstranil jsem zbytky ztmavých olejových barev vyloučením, vytmelil jsem odprýskaná místa a trhliny jemným vápenným štukem, načež jsem malbu oživil a vyretušoval.

Malba představuje s levé strany jakýsi chrám v denním světle, s pravé strany nějaký tmavý záves, myšlený snad jako symbol tmy. Číslice hodin jsou římské, dopolední jsou barvy červené, odpolední barvy černé. Všechny číslice jsou provedeny dvojitě pod sebou. Toto dílo však již není tak krásné jako malby shora zmíněné. Jeho cena je víc památková než umělecká.
Fr. Petr.

Vzpomínáme dr. V. Kramáře.

Při odchodu prvního odborného ředitele Státní sbírky starého umění dr. V. Kramáře na odpověď, připomínáme jeho zásluhu a vybudování restaurátorské dílny při zmíněném ústavu. Do působení dr. Kramáře ošetření obrazů posíládala systému a dále se náhodně ve výběru objektů i pracovního postupu. Ze skrovných prostředků Společnosti p. s. č. vybuvoval dr. Kramář dílnu, která je dnes nezbytnou součástí každé galerie. Provoz dílny, s počátku obstarávaný jednotlivcem, zaměrně dnes tři restaurátory a dva truhláře a pracuje vlastními, postupně nakoupenými přístroji (fotografický a zvětšovací aparát, roentgen, drobnohled, zdroj ultrafialových paprsků) a všemi pomůckami, jichž moderní restaurátor vyžaduje k fyzické a chemické analýse památek a k jejich záchraně. Působnost dílny nezt. stala omezena jen na majetek Státní sbírky, ale zabývala se zabezpečením památek i odjinud přivezených. Mezi jinými náležel k jejím nejlepším a nejobtížnějším výkonům restaurace 24 desek karlstjejských a loň. vystavené Madony veverské. es.—

Z LITERATURY.

Profitecká ochrana památek.

Na jaře loňského roku vyšla knížka profesora německé techniky v Brně arch. dra K. Kühna o profitecké ochraně uměleckých i kulturních památek. (Dr. K. F. Kühn, Fliegerschutz für Kunst- und Kulturdenkmale. Ein technischer Wegweiser. Brno, Rother, 1938, 8°.) Z celé, nyní nové a náhle vyrostlé, technické nauky o profitecké ochraně je zde vyřazena otázka ochrany památek s hlediskem na celkový rámc této nové nauky. Autor vychází z ochrany starých, vzácných budov, které na rozdíl od moderních nemají dostatečné odolnosti a nemohou ji dosáhnouti ani opatřeními a předpisy pro nové budovy běžnými. Poznání ceny staré budovy v jádru starého města vede nutně k ochraně stavebního a uměleckého díla vůbec. S uvážením početných příkladů popisuje pak autor nutná praktická opatření v pečlivě systematickém postupu.

Dnes jeví se nám obsah této knihy přes přísné praktické zaměření značně akademickým, neboť nejenže u nás vývojem posledních období přestala býti otázka jakékoliv válečné obrany objektů, nýbrž i práce vážných příprav za posledních měsíců ukázala, že se tato ochrana nakonec řídí jiným, daleko skrovnějším směrem. Stát, který stojí před nutností vážných válečných příprav, musí vrhnout všechny síly na mobilizování všech

hmotných sil, na udržení hospodářského a dopravního tempa; úkol ochrany památek může zolat jen pokud nevyžaduje velkých nákladů. Zkušenosti naše i celé západní Evropy ukázaly v uplynulém válečném nebezpečí, že možno zabezpečiti a ukliditi galerie a mobilní památky vůbec, avšak stavební památky, i ty nejdůležitější, možno v pasivní ochraně zabezpečiti jen nedostatečně, pouze v rámci civilní profitecké ochrany. U památek nejdůležitějších tato pasivní ochrana byla nahrazena obranou aktivní v rozsáhlejší měřítku v Berlíně, u nás Hradčany, která není ani tak nákladná, ale rychleji uskutečnitelná a snad i účinnější. Tím není míněno, že není třeba chrániti stavební památky před nebezpečím, především preventivní ochranou požární. P. K.

Staropražské sensece.

Soubor svých kulturně-historických studií dal dr. Antonín Novotný, mnohaletý ředitel Městského muzea hl. města Prahy, formu knihy s názvem Staropražské sensece (str. 184 + 18 francouzského výtahu, 32 obr. tabulek, vydal V. Žikeš v Praze 1937). Senseci jsou autorovi ty události bez válehného významu politického či kulturního, které dovedly strhnout zájem ulice, když vědomě nazýváme uličic početné, osvícenské či biedermeierovské měšťany staropražské. Vybral tu některé významnější události mezi lety 1700—1850 a tyto vybrané historky mají svým rámováním značný kulturně-historický význam zejména pro dějiny našeho baroka a ráraoního obrození. Drobnější příhody ze života Prahy v letech 1700—1740, události kolem svatořečení Jana Nepomuckého, všechny tak nabývají pozdním náboženským fanatismem jsou v osvícenství ke konci 18. století nahrazeny velikými událostmi světové společnosti a zejména ohlasy Velké revoluce a napoleonských válek.

Tyto drobné vybrané obrázky nezůstávají v práci A. Novotného pouhými lehkými črtami, nýbrž jsou pozoruhodny i pečlivostí svého zpracování. Každou svou postavu i rozbitnou událost zakládá na obšírném studiu archivním a současných zpráv. Teprve díky této propracovanosti vystupují tu všechny děje se značnou plastičností a živostí, která má vesměs přímalo společného s živostí domyšlených postavíček historických románů.

Proto se stávají tyto lehké historky, které nejsou historii a také ji nechtějí býti, cennými příspěvky pro kulturní dějiny pražské, neboť ve svých detailních záběrech a detailním propracování i ve své úryvkovitosti poskytují také velmi mnoho nových pohledů. P. K.

OBSAH ČÍSLA 7.—10.: Zđ. Wirth: Ing. E. Mólzer, ochránce památek. — Václav Wagner: In memoriam Dr. Václava Hrudky. — Ing.-arch. K. Pecánek: Problém úpravy staroměstské radnice v Praze. — Šeb.: Oprava monumentálního schodiště zámku Troja. — František Petr: O restaurátorech a restaurování malířských památek. (Dokončení.) — Jan Almer: Stavební ruch na Malé straně. — Arch. Mannsbarth: Stavební činnost v okolí sv. Štěpána. — Fr. Petr: Malířské památky v klášteře u »Anglických panek« v Praze III. — es: Vzpomínáme dr. V. Kramáře. — Z literatury: P. K.: Profitecká ochrana památek. — P. K.: Staropražské sensece.

Odpovědný redaktor Ing. Otakar Vondráček, Smíchov, Na Šumavě 1444. — Redakční rada: A. Čarek, J. Čarek, R. Hlubinka, Z. Wirth, za venkovské odbory J. Vepřek. — Otišování článků dovoleno s udáním pramene. Vydává Klub za starou Prahu, Praha III., Mostecká 56. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova. — Vychází 25. každého měsíce, kromě prázdnin. — Uzávěrka čísla do 15. dne běžného měsíce. — Dohlédací poštovní úřad Praha 25.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XXI.

1938

REDAKTOR

ING. O. VONDRÁČEK

V PRAZE 1938

VYDÁVÁ KLUB ZA STAROU PRAHU

ODPOVĚDNÝ REDAKTOR ING. JAN MANNSBARTH
PRO ZANEPRÁZDNĚNÍ PROJEKČNÍ ČINNOSTI
VZDAL SE PO VYDÁNÍ 1. ČÍSLA XXI. ROČ.
REDAKCE, KTEROU PŘEVZAL
OTAKAR VONDRÁČEK,
PŘI SOUČINNOSTI REDAKČNÍ RADY
A. ČARKA, J. ČARKA, R. HLUBINKY, Z. WIRTHA
A J. VEPŘKA ZA VENKOVSKÉ ODBORY

F ki kcnk|ceg"/"y y y (f ki kDqqm|e|

TISKEM GRAFIE V PRAZE

OBSAH:

	Str.		Str.
Almer Ing.-arch. Jan: Sedesát let ústředního rady hlavního města Prahy Rud. Hlubinky s 1 obr.	45	Mölzer Ing. Eustach: Památce JUDr. Karla Baxy	25
-- Stavební ruch na Malé straně s 9 vyobr.	69	Muk Dr. Jan: Z Jindřichova Hradce	28
Brdlík Prof. dr. Jiří: Peřínská komunikace III.	5	Páta Dr. Frant.: Bibliografie prací JUDr. Luboše Jeřábka	22
Carek Dr. Jan: K šedesátce ředitele Národní a univerzitní knihovny, generálního bibliotekáře dr. Jana Emlera	26	-- František Táborský a jeho ochrannářská činnost s 1 obr.	33
-- »Poučení« z denního tisku	35	Pavelka Ing.-arch. K.: Stavební činnost v okolí sv. Štěpána	73
-- Václava Mencla: Středověká architektura na Slavensku I.	60	Pecánek Ing.-arch. Karel: Problém úpravy staroměstské radnice v Praze se 4 vyobr.	64
Emler Dr. Jan: Za Lubošem Jeřábkem s 1 obr.	13	Petr Doc. Frant.: O restaurátorech a restaurování malířských památek	57, 67
Domín Dr. Karel: Interpelace min. veř. prací ve věci spojení Národního divadla se zamýšlenou novostavbou jeho pomocné budovy	36	-- Malířské památky v klášteře u »Anglických panek« v Praze III. se 2 obr.	74
Guth Dr. Karel: Za Lubošem Jeřábkem	18	-- Zpráva o činnosti Klubu za starou Prahu	32
-- Z Vidně s 1 obr.	31	-- Jednatelská zpráva Klubu za starou Prahu za rok 1937	44
Hadža Dr. Milan: Spolupráce státu a Prahy při budování hlavního města	26	Prantl Dr. Ferdinand: O geologické stavbě Petřina	8
Hrudka Dr. Václav: Po ukončení prvního boje	2	Redakční: Podmínky na ochranu památkově významných objektů	40
-- Výstava Míniřkovy Prahy	30	-- Spolupráce církevních institucí při ochraně památek	43
-- Jak oživíme zříceniny	41	Sedláčková Dr. E.: Kruh pro pěstování dějin umění (1913—1938)	42
Hula Dr. J. F.: Ochrana památek a zákon	28	-- Vzpomínáme dr. V. Kramáře	76
Jak se upravuje nejdůležitější komunikace k Hradu a na pražský severozápad (Chotkova silnice 1937) se 4 obr.	7	Stefan Ing.-arch. dr. O. a Ing.-arch. Josef Kříž: Doplnovací budova Národního divadla	9
Jeřábek Dr. Luboš: Jak málo známe a milujeme Prahu	19	Sebek Dr. Josef: Oprava stavebních památek -- Oprava monumentálního schodiště zámku Troja	57, 67
Kavina Prof. dr.: Peřínská komunikace II.	4	Vepřek Josef: Zpráva o činnosti odboru Klubu za starou Prahu v Kulné Hoře za rok 1937	53
Korporaci 50 předních Padání Zeměskou výbaru země České ve věci spojení Národního divadla se zamýšlenou novostavbou jeho pomocné budovy	38	Wagner Dr. Václav: In memoriam Dr. Václava Hrudky s 1 obr.	62
Kropáček Pavel: Arch. Dr. K. Kühn: Flieger-schutz für Kunst- und Kulturdenkmäler	44	Wirth Dr. Zdeněk: Ing. E. Mölzer, ochránce památek s 1 obr.	61
-- Dr. K. Kühn: Profiteleťská ochrana památek	76	Vondráček Ing.-arch. Otakar: Přestavba Berlina s 1 obr.	31
-- Dr. J. Novotný: Staropražské sensece	76	-- »U Karabinských« na Malé straně	44
Kubíček Arch. Alois: Peřínská komunikace I.	2		
-- Za Lubošem Jeřábkem	13		
-- Šedesátka arch. Boh. Hübschmanna s 1 obr.	35		
Mannsboth Ing.-arch. Jan: Topaly před-divisioní nemocnicí na Karlově náměstí	60		

Seznam vyobrazení:

Úprava nejdůležitější komunikace k Hradu a na pražský severozápad Chotkovou silnicí, 4 vyobrazení	7	Kohlov praspекt Staroměstského nám. kolem roku 1800	66
JUDr. Luboš Jeřábek, padobizna z rodinného majetku	13	Perspektivní pohled ze soutěžní práce zn. »X—Y«	66
Dr. Jan Emler, padobizna z domácího archivu	26	Na Újezdě	69
Komunikační schema berlínské dopravy	32	Úvoz	69
Maketa pomníku cis. Frant. Josefa I. ve vídeňském Novém hradě	32	Ulice Nerudova	70
Podobizna Frant. Táborského	33	Na tržišti	70
Podobizna arch. Boh. Hübschmanna	35	Vlašská ulice	71
Podobizna ústří. rady Rud. Hlubinky	45	Na Újezdě	71
Podobizna Ing. E. Mölzra	61	Letní cvičiště Týrsova domu	72
Detail Hrudka v prostředí Křížovnického náměstí	63	Seminářská zahrada	72
Staroměstský rynek v roce 1815 podle plánu Suttnerova	64	Ulice Řiční	73
Situáční plán podle soutěž. návrhu zn. »X—Y«	65	Detail polychromovaného dřevěného stropu v bývalém klášteře u »Anglických panek«	74
		Celkový pohled na polychromovaný dřevěný strop v bývalém klášteře u »Anglických panek«	75

Příloha 3. čísla: Prospekt publikací Zikešovy Edice: Dr. A. Novotného Staropražské sensece a Ing.-arch. M. Chalupníčka »Praha, město chrámů«.